

stusban szabadságunc, és bizodalommal való menetelünc az ő benne való hitnec általa. Es bizonyára né történc minékünc, az mi természetünc ugyan fületésénéc ajandekából, az melly, miképpen hogy ez testben mindékör tellyeségtelen, azonképpen az kétségeskedésnek is sokféle okait foglallya magában. Annakokaért fűkleg ez orvosággal élni, hogy az hívek bizonynal állásácz az, hogy őc az mennyeknec orvágánac örökfeget, semmi egyéb igalsággal nem remenlhetic, hanem hogy egyedül czac ingyen való kegyelemből tartassanac igazaknac, mivelhogy az Christus testében legyenec oltatván. Mert az mi az megigazulást illeti czac merő üres kéz az Hit, az melly az miénkből semmit véle nem visen az Isten kegyelmenec megferzésére, hanem egyedül czac az Christustól veszi, az miből nekünc fogyatkozásunc vagyon.

TIZENNEGYEDIC RESZ.

Minemü kezdeti és fűntelen való nevekedeje legyen az megigazulásnac.

HOgy ez dolog annyival világosb értelmü legyen, fontollyuc meg azt, miczoda igalsága leheffen az embernec az ő életinec egész folyásában.
 2. Négy garádiczot czinállyunc pedeig. Mert az emberec avagy az Isténec sémi esmeretivel nem bírván, az bálványozásban merűltenec: avagy az sacramentomok által az anya fűnt Egyházban bévétettec, de életeknec tisztátalanságával, az Istent, az mellyet hájockal megvallanac, megtagadván czac névvel Keresztényenec: avagy képmutatóc, kic az ő fűvéknec gonofságát puffitaz fűnnyil testic és fedezic: avagy az Istennec lelke által uyjonnán fűlet-tettenec; és igaz fűntségre igyekez nec. Az mi az elsőket illeti, ha azokat az természetnec ajandéki fűrint kellyen itülnie, tetétül fogva talpiglan czac egy fűkra jó sem találtatic bennec, hanéha az Irást akarjuc hamiságban vádolni, midön az Adamnac minden fiainac imez nevezeteket adgya; hogy czalárd és megáltalkodott fűvöc, hogy az ő fűvöknc minden találmanya gonof legyen gyermekségetől fogva, hogy hiába valóc legyenec az ő gondolati, hogy az Istennec semmi fűlelme nincz az ő fűmec előtt, hogy köz-zűlóc az Istent fűnki nem esmeri avagy keresi. Rövüdeden hogy test legyene-c, az melly név alatt érter nec mind az czelekedetec, az mellyeket fűnt Pál előfűamlál, paráználkodás, házasságtörés, fűtatalanság, fűmtelenfeg, zabáladás, bálványozás, bűvölésbáyalás, ellenkedes, verféngés, irégység, harag, visűfavonyás, tisztátalanság, parrütes, gyűlölség, emberölés, és mindé fertelmesség é: minden utalatofság az melly meggondoltathatic. Ez tudni-illie, az méltoság, az mellyben bizakodván kérkedhetic, és kevélkedhetic. Hapedig köz-zűlóc némelleyec jó erkölczöknc tisztéségével megékesitet-tene-c, az mellyek az embereknél valami fűtségnec fűnét mutattyac: mind-azál-

Jerem. 17. v. 9.
Gen. 8. v. 21.
Pfal. 94. v.
II. 9.
Pfal. 14. v. 2.
Gen. 6. v. 3.

Gal. 5. v. 19.

azáltal holott tudgyuc azt hogy az Isten nem gondol az külső fűnnel, az jo czelekedetecnec fűntec az kut fejeré kell által fűgnünc, ha azt akarjuc hogy azoknac valami érrekec legyen az igalságra. Megkell, mondom, azt látnünc, az fűvnc miczoda indulatryából fűrmazzanac. Noha pedig itten igen fűeles befűdre való mező nyilatkozik előnkben, de mivelhogy rövid fűockalis megmagyarázttathatic az dolog, az tanításban én, az mennyire lehet rövid által uton akaroc előmenni.

2. Elofer nem tagadom, hogy Isten ajandéki legyenec mind azoc az fűp adományoc, az mellyec az hitelenekben fűnlenec, Mert nem fűstrattam ugy meg az közönséges éfűtül s' értelemtül, hogy azt vittatnám, hogy ninczé sémi külömbség az Titus és Trájanus igalsága, mérték letetsége és igyenesége között, és az Caligula, vagy Nero, vagy Domitianus dűhofsége, mérték letensége, és fűornyű kegyetlensége között, az Tyberiusnac utalatos fűtalan kivánsági között, és az Vespasianusnac, ez aránt, maga megtartoztáfa között. Es (hogy külömkülön az jóságoknac és vétkeknec előfűalásával nek efedelmezzünc) az Igaznac és az Törvénnec megtartáfa és megtutáláfa között. Mert olly nagy külömbség vagyon az igaz között és az hamis között, hogy annac még czac az holt képerölis megtetséc. Mert miczoda jól redélt dolog maradna meg ez világon, hogy ha mi ezt őfűve akarnóc elegyíteni és zavarni. Annakokaért az Ūr Isten az tisztéséges és rutságos dolgoknac külömbségét né czac bémetzette mindé embereknec elmecjekbe; hané azont gyakorra megis erőfűtiti, az ő gondvifelésénec sáfarkódáfa által. Mert láttyuc, melly fűc áldásival ez jelé való életnec ékeséti ő meg azokat, az kic az jóságnac és tisztéségnec követésére adgyac az emberec között magokat. Né ugy bizonyára, hogy ez külső jóságoknac árnyéka és ábrázatya, az ő jóteteményénec czac az legkifűbikeris el erdemelhetné: hané hogy ugy tettic ő neki hogy illyenképpen megmutálfa azt, melly igé fűve fűrint kedvellye ő az bizonyai igalságot; holott ő az Igalságnac, még czac az külső és tettettöt módgyát sem hadgya juralónélkül. Ebből következie az mit nem rég megvallottunc, hogy ez jóságoc, avagy inkább árnyéki az jóságoknac, akarmelly kifűdedec legyenek is, mindazáltal ugyan Isten ajandéki, mert semmi miczen czac akar mi módonis diczétretes az mi ő tölé nem fűrmaznec.

3. De ugyan még sem kevesbé igaz az mit fűnt Agoston ir, hogy azoc mindnyájan, az kic az egy Istennec Religioján ninczenec, akar őc melly nagyra becűltesfenek is az náloc vélt jóságokért, nem czac semmi jutalomra, hanem inkább büntetéste legyenec méltóc: azért hogy az Istennec fűnta javait, az ő fűveknec fertelmességével megtisztátalanittyac. Mert noha az Istennec esközei legyenec, az emberec ruffaságánac az Igalság,

Fffff 2

Act. 13. v. 1.

Lib. 4. cont.
Iulian.

fenyítéc, Barátság, Mertekletesség, efsesség és serénykedő erősség által való megtartására, mindazáltal ezöket öc az Istennec jó dolgait legonohábbul visic véghöz: mert nem mivelic jóra való tística igyekezetből: hanem avagy czac tisztesség kívánásból, avagy önnön magoknac szeretetiből, avagy egyébként valami tekerős kívánság által tartoztatnac meg az gonof-tételtől. Mivelhogy azért az fivnec tisztátalanságátul, ugy mint eredetekül, meglegyenec vesztegettévén, olly igen nem kell az jóságos czelekedetec közzé fámlálni, mint fivte az vétkeket, az mellyec az jóságokkal való hasonlóságoc által foktác az embereket megczalni. Végezetre mivelhogy meg kell arra emlekezünec, hogy ez legyen egy és mindenkor tartó oka és tzillya az igaznac, hogy ember az Istennec foglallyon: meltán, elveftri tehat az Igaznac nevét, valami másuvá néz és térül. Mivelhogy azért nem néz nec arra az tzilra az mellyet az Isténec bölcsesége ir eleikbe, noha jónac láttzic az mit tiszték serint czelekefnec, mindazáltal az elfordult okért, az mellyért mivelic, ugyan bünöc. Annakokaért így végezi Agoston, hogy minden Fabriciufoc, Scipióc, és Cátóc, az ö diczeretes czelekedetekben azért vétkeztenec legyen, mert öc azokat, az Hitnec vilagofságából fogyatkozátoc léven, nem arra az végre igazitottác, az mellyre kellett vólna: Es hogy annakokaért semmi bizovyai igafság ö benne né völt legyen: mert az jo czelekedetec nem czac az puftra megrételserint, hanem arra az végre és okra nezve, az mellyért czelekedtetnec, itiltetnec és föntoltatnac meg.

3. Ioan. 5. v. 2.

Lib. ad Rom. 3. c. 5.

Przf. in Psal.

4 Annakfelötre, mivelhogy igaz, az mit s. Janos mond, hogy az Istennec Fia kívül ninezen élet: akarmelly nagyoc legyenec, és akar mit czelekedgyenec, vagymihöz fogjanac az kiknec az Christusban részec ninezen, ugyan mind tellyes folyással az veszedelemre és az örök halálnac itiletiben futnac. Ez mód serint mondotta sient Agoston imezt: Az mi Religionc az igazakat az hamisaktól nem czelekedetec által válastya meg: hané az hitnec törvénye által, az mellynélkül az czelekedetec, az mellyec joknac lártzanac bünöcké változnac. Annakokaért másuttis igen fiépen tanit, midön ez illyen embereknec sérenkedéseket tévölyedett futáshoz hasonlittya. Mert mentöl gyorsabban fut valaki az igaz uton kívül, annal mefiseb meggyen attol az helytől, az hova menniakar, és annyival nyavalyásab leszen. Azért vittattya; hogy az uton job sántikálni, hogy nem futni az uton kívül. Végezetre nyilván való hogy öc gonof fac legyenec, mivelhogy az Christus egyefségenelkül sémi megfenteltes ninczen. Szép gyümölcsözöket hozhatnac azért, az mellyec gyönyörüségeffec tekintetre, és jo izekértis kedvesfec; de jó gyümölcsözököt nem hozhatnac. Igen könnyen láttyuc azért innét, bogy atkozott legyen, és az igafságra nem czac semmi értékü, hanem bizonyos kárhozatra méltó mindé, valamit az ember gondol, költ, és cze-

és czelekefnec, addiglan, miglé az Istennel hüt által előb meg nem békellett. Hcb. 11. v. 6. És mit disputálunc mi mint egy kétséges dologról, holott immár az Apastal bizonságtételével megbizonyitatott, hogy lehetetlen dolog, hogy valaki Hitnélkül az Istennel kedves legyen?

5 Ez megbizonyítás pedig még nyilvánban ki vilagofodic, hogyha az embernec természetü serint való állapottyával az Isténec kegyelme ellenbe tetetic. Mert az Irás mindenütt kiáltya, hogy semmit az Isten az emberben nem talál, az mellyel arra inditatnec, hogy azzal jól tenne, hanem hogy ö azt az ö ingyé való jovoltanac kegyelmével előzze meg. Mert az halottnac mi tehetsége vagy on arra, hogy megeleveniteséc? Midön pedig az Isten az ö esmerétivel minket megvilagosit, azt módgya az Irás ö rola, hogy minket az halálból tamaszt fel, és ny teremtetett állatocká teszen. Mert láttyuc azt gyakorta (kiváltképpen az Apostalnál) hogy ez titulással és nevezettel ajánlatraffec és diczertesséc az Istennec mi hozzánac való jóvolta. Az Isten, Eph. 2. v. 4. (ugymond) az ki gazdag irgalmassággal az ö nagy szerelmeért, az mellyel ö minket szeretett, meg mikor megholtác voltunkis az bün miatt, minket megelevenitet együtt az Christussal. Másuttis, midön az Abrahamnac példazattyában közönséggel az hiveknec hivatalokrul tanit: Az Isten az Rom. 4. v. 17 (ugymond) az ki az holtakat megeleveniti, és előhija azokat az kik ninczenec, mintha vólnánac. Hvgyha semmic vagyunc azért, kerlec mit czelekedhetunc? Annakokaért az Ur Isten ez kevelységet egyáltallyában erőffen lerontya az sient Job historiájában, ez igeckel: Kiczoda adert nekem előb Iob. 41. v. 2. valamit, hogy visza adgyam neki: mert enyimec mindenek. Melly mondást megforgatván az Apastal arra magyarázza, hogy ne alitsuc azt, hogy mi visfünc valamit az Isténec, az sngenségnec és üreفسégnec merő gyalazattyánál egyebet. Annakokaért hogy azzal az hellyel, az mellyet előb behoztunc, megbizonyitfa azt, hogy czac az ö kegyelme által, s nem az mi czelekedetünc által jutottunc az idvöفسégnec reméségéte, azt hozza erre bé, Eph. 2. 10. hogy mi ö teremtetett állati vagyunc, Mivelhogy az Jesus Christusba uyjonnan fülettettünc az jo czelekedetekre, mellyeket ö eleve megkéfnitett, hogy azokban járnanc. Mintha azt mondana: Kiczoda diczekedic és kerkedic közőlünec, azzal, hogy az ö tulaydon igafságával indította legyen arra az Istent, hogy ö véle jól czelekedgyéc, holott az jo czelekedetre való első erő az uyjonnan fületésből fármazzéc? Mert az minemüec mi természetüncből vagyunc, hamarab olay faczaritathatnec ki az köből, hogyné mi belölünec jo czelekedet saytoltathatnec ki. Bizonyára czudálatos dolog, hogy holott ennyi gyalazatban meggyözetött és kárhoztatott legyé az ember, mégis merjen valami maradéket kérkedéfre magánac tulaydonítani! Vallyuc meg annakokaért ezzel az Istennec drága edényével, hogy mi az

Tit. 3. v. 4.

Urtul hivattatunc legyen fent hivatallal, nem az mi czelekedetink ferint, hané az ő vegezése és kegyelme ferint: és hogy az mi idvözítő Istenünk nec jó kedve és ferelme mi hozzánk megjelét legyē mert ő minket nem az igazságnac czelekedeti által, az mellyeket mi czelekedtünk volna, hané az ő irgalmasága ferint idvözítő: hogy az ő kegyelme által megigazulva örökösí lennenc az örök élet nec. Ez megvallás által megfosztuc mi az embert az igazságtul, annac mind az leg kisebb czeppe de keglé, valam eddig egyedül czac az Isten nec irgalmaságabol uynonná né fülettetic az örök élet nec re-

Rom. 11. v. 6.

menségére. Mert ha az czeleketek valamit fogalnánac az mi megigazulafunkra, hamis volna ez a mondas, hogy mi Hitből igazitatur meg. Né felkezett bizonyára magáról meg az Apastal, midőn azt tanította, hogy az megigazulas ingyen kegyeléből legyē; az ki másutt egy helyen azt rekesiti, hogy az kegyelē többé immár né volna kegyelē, hogyha az czelekedetek nec lenne értekec. Es mit akar az Ur egyebet midőn tagadgya hogy igazakat hijni jött volna, hané bűnösök? Hogy ha egyedül czac az bűnösököt boczátya hozzája, miért keresünc az költött igazságok bá hozzá menerel?

Esa. 59. v. 15.

6 Ottanottá elmembe fordul néké ez gondolat, hogy fél né kellyen, né valahogy bősűval illesse az Isten nec irgalmaságát, hogy annac erőssítésébē olly nagy fogalmatossággal munkalkodó, mintha ugya kérséges avagy homalyos volna. De mivel hogy olly igē nagy az mi gonoflagunc, hogy soha az Isten nec meg né adgya az mi övé, hané ha legerősebben hátra verettetic, annál inkább kéferitete több ideig rólla szollani. Holott pedig az Iras ez dologbā igaz elég világos legyē, inkább akaroc annac favaival, hogy nem az én magaméval viaskodni. Midőn Esaiás az emberi nézernec özönséges veszedelmét megirta, annac redētis miként állatáséc ismét helyére, fēpé hozzája tötte. Lára az Ur, (ugymond) és gonofnac láttatéc az ő fēmei előtt. Es lara hogy egy fēfi sé volna: Es czudálkozott rayta hogy fēki né volna közbejáró. Annakokaért az ő karjára vővé az megfabaditást, és az ő igazságával megerősíté magát. Hol vadnac az mi igazságinc, hogyha igaz az mit az profeta mond hogy fēki ninczē az ki segít fē az Ur nac, az Idvőségnec ismét megferzésébē. Azonképpen más Profetais, igy hozzabé, hogy szollyó az Istē az hozzá megégetelendő bűnösökről: En tégedet (ugymond) öröcké eljegyesitlec magánac, igazságbā, itéletbē, kegyelēben, és irgalmaságbā. Azt mondó én annac az ki irgalmaságot né nyert; hogy, Irgalmaságot nyertél te. Hogyha ez a főverség, az melly felől nyilván vagyó, hogy első eggyesülés legyē az Istē nel, az Istē nec irgalmaságán állyon, sémi fundamētoma né marad az mi igazságunk nac. Es akarná az oktul meg tudni, az kie azt költic, hogy az ember az önnön sayát igazságával fuffon az Istē nec eleibe, hogyha vagyóné valahol valami igazság; hané egyedül czac az, melly kedves az Isten-

Hof. 1. v. 24.

nec: Ha pedig ezt czac gondolniis mérő bódultság, miczoda kedves dolga jutna az Isten nec az ő ellenségétül, az kiket ő mindē ő czelekedeteckel e-
gyetembē gyűlöl és utál? Az igazság bizonyítja (mondom) hogy mi mindnyájan az Isten nec halálos és nyilván való ellenségilegyünc, valamiglen mi az megigazulásnac utánna, az ő barátságában bé né vétettetünc: Hogyha az Istē nec mi hozzánk való ferelmē nec kezdeti az megigazulás; miczoda czelekedetek nec igazságai járnánac annac előtte? Azonképpē fent Janosis, hogy ezt az dögletes magahitségét tölünc elforditfa, fogalmassan megélekeztett arra, hogy né mi ferettünc őtet előfer. Es az Ur Isten ugyan ezent fockal az előtt tanította az ő profetai által: En őket (ugymond) kéfi akarattal való feretettel feretē; mert elfordult az én busulásó. Hogyha kéfi akartva haylott mi hozzánk az ő ferelme, bizonyára né az czelekedetec által inditatott arra. De az tudatlan község ezt semminec egyē nec né alittya, hané hogy fēki né érdemlette legyen azt, hogy Christus megferzené az mi Idvőségnec, annac pedig, elbirására az mi czelekedetinc fededelme által kellyen jutnunc. Sőt inkább, noha az Christus által megváltatunc legyen de mindazáltal ugyan örökösí vagyünc az feretség nec és az halálnac, és az Istē nec ellenségi, miglen az Atyánac hivatala által az Christus nac eggyesítésébē né oltattatunc. Mert fēt Pal tanittya, hogy mi az mi tisztaláságinkból semmiképpen mg né tisztatunc, hanem ha egyedül az fēt Lélec czelekefēi mi bennünc azt az megtisztást. Mellyet mikor fent Peteris akar mōdani, ugy magyarázza, hogy az Lélec nec megfentelése fogallyon minékünc engedelmségünkre, és az Christus vérevel való meghinterésünkre. Hogyha az Christus vérevel az fēt lélec által hintettetünc meg az megtisztalásra, ne alitfuc hogy en nec az meghintetés nec előtte külömbec legyünc, az Christus nélkül való bűnös né. Erőssen megmaradgyon az ért ez hogy az mi Idvőségnec kezdeti, fēnt mint eg halálból életre való feltámadás legyen: Mertha az Christus ért adatott minékünc, ő benne hinnünc, ugy kezdünc őstán által menni az halálból az életre.

7 Ez értelem alatt az emberek nec első és másodic rendiis befoglaltatic, az mellyeket fēn az megiratasban jegyzettünc fel. Mert az lelki esmeret nec tisztalansága bizonyítja, hogy ez két rendnek is eggyic sem fülettett még uyönnan: Vifontag hogy semmi uyönnan fületés ben nec ne legyen, megmutattya az hitből való fogyatkozás. Honnét megtettzic hogy még az Istē nel meg nem békelttenec; és hogy az ő fēmei előtt még meg nem igazultanac, mivel hogy ezek hōz az jokhoz külömben nem, hanem czac az Hit által juthatni. Mit nemz hernē nec azért egyebet az Istē tül elidegenült bűnösöc, hanem czac az mi az ő itéletből és sentenciából átkozott.

Rom. 5. v. 6.

Col. 1. v. 22.

1. Joh. 4. v. 19.

Hof. 14. 35.

1. Cor. 6. v. 11.

3. Pet. 1. v. 2.

Bizonyára

Bizonyára minden hitetlenec és kiváltképpen az képmutatóc, ezzel az magahitséggel vadnac felfuvadkodván, tudniillíc, hogy noha tudgyác, melly nagy fertelmességgel forjon és legyé megferteztetvé az ő fivec, mindazáltal ha valami fines czelekedeteczeket mutathatnac, azokat mindgyárt melókuac itilic arta, hogy az Isten meg ne vessé. Innét vagy on amaz ő ártalmas tévőlgéfec hogyha őc fiinte vétséges és gonofságos elmejúeknec bizonyitarnac és meggyőzöttetnekis, de ugyan még se haytathassanac arra, hogy megvallánac magokat igazságtul üreseknek leni, hané midőn magokat hamissáknac esmerikis, és azt nemis tagadhattyác; ugyá mégis tulaydonitanac magoknac valami igazságot. Ez hiába valóság az Ur Isten igenfépen megzfollya az profetánál; Kérd meg (ugymond) az Papokot, és módgyad nekic: Ha valamely ember, megfentelt huft vinne az ő kóntósénec allyabá, és azzal kenyért avagy egyéb eledelt illetve meg, néde megfenteltetnéké mindgyárt azis? Az papoc pedig azt feleléc, hogy né. És móda Haggéus; Hogyha valaki illetendi ezeket az ki lélekben fertelmes léfő, né ferteztetiké meg, es módanac az Papoc megferteztetic. Es felelvé az Haggéus, monda: Azonképpé ez nemzetség az én ortzá előtt, azt mondgya az Ur Isten, és illyenec mindé ő czelekedeti, és mindenec az miket néké áldoznac, mind tisztátalanoc lefnec. Adná Isté hogy mi ez mondaft igazán hinnőc, avagy czac jól elménkbe tartanoc! Mert senki ninczen olly, akar egéfi élete melly vétséges legyenis, az ki valakitül magába ezt behadná befálleni, és magaval elhadná hitetni, az mitt itt az Isten illy világosson mondki. Mihelt akarmelley leglatorságosb, az törvénnec egy vagy két dolgát megczelekefő né általlya azt mingyárt magánac igazság gyanánt tulaydonítani. Az Ur pedig azt kiáltya az ellé, hogy sémi igazság né fereztetic azzal, hané ha az fiü előfőer jól meg volna tisztítatván: De meg ezzel sé elegfic meg hané azt is rea haggya, hogy az bűnösöknek mindé czelekedetec az ő fiveknec tisztátalansága által megferteztettesenec. őrizkedgzünc annakokaért, hogy az igazságnac nevé ne tulaydonitsuc az ollyá czelekedeteknec, az mellyec az Urnac fája által, ugymint tisztátalanoc, kárhozzatnac: Es melly igé főp példázatbá mutattya ő ezt meg? Mert azt vethettéc volna ez ellé, hogy meg sértetlé főtnecc kell annac leni az mit az Ur parázolt. ő pedig visfontag ezt veti az ellé, hogy né czuda az, hogy az Istéreleneknec tisztátalanságot által megferteztetic, az mi az Urnac törvényében megfenteltetett, mivel hogy az tisztátalan kéz megilletvén az fent dolgot megferteztetit azt.

Isai. 1. v. 13.
Kesa. 58. v. 1.

8 Mett ezen dolgot igen főpen megfőrgattya az Esaias profetánál: Ne áldoztatoc (ugymond) hiába való áldozattal: utálatos énnékem az illattétel: gyűlöli az én lelkem az ti uy holdnapokat és innepeiteket, unalmasoc nekem, és el fārttam miattoc. Midőn kiterjeseftitec az ti kezeiteket, én elforditom az én fšemeimet tőletec: midőn ti sokat imádkoztoc én meg

nem halgatad titeket, mert rakvác vérrel az ti kezeitec. Mosgyatoc meg, legyetec tisztac, vigyetecc az ti gondolatitoknac gonofságát: Mi lehet ez, hogy az Ur Isten így itozzéc az ő Törvényéhez való engedelmeségtől? De maga nem vét ő itt meg semmit az ő Törvényénec bétellyesítésében: az mellynec kezdetinec mindenütt az ő nevénc felelmét tanittyá lenni. Hogyha az elvétettic, tehat nem czac hasfontalan dolog, hanem még dohoffis és utálatos tisztátalanság minden, valamit ember onéki áldoz. Elmehetnec azért az képmutatóc, és az fiveben rőytett gonofságot megtartván, érdemellyec az Isten az ő czelekedetekkel. Sőt illyen módon őtet mind inkább megfőragittyác. Mert átkozott ő előtte az Istentelenec áldozattya: egyedül czac az igaznaknac imádsága kedves ő néki. Annakokaért mindé kétség kívül helyhezettgyünc mi ezt a mellyet czac a ki valami kevesé gyakoroltatott az f. Irásbá mindeneknec előtte tudnia kellyen, hogy az legtetetesb dolgokis azokban az emberekben, az kik még igazán meg né fenteltetnec, olly igen mefőfe legyenec az igazságtul az Istennec előtte, hogy inkább bűnőknekis itiltesenec.

Annakokaért legigazábban találtac azoc, az kic azt tanítottac, hogy az femélynec az jó czelekedetec által, az Isten előtt, semmi kegyelem nem nyeretec: hanem ellenben, hogy az czelekedetec ugy lefnec őstán az Istennec kedvesféc, hogyha előfőer az femély kegyelmet talált az Istennec fine előtt. Es erre az rendre jól gondot kell tartani, az mellyre kézé fogva visken minket az Irás. Moses írja, hogy az Isten az Abelt és annac czelekedetec megtekintőtte legyen. Latodé miképpen mutattya meg, hogy az Isten a nákelőtte az emberekhez kegyelmes legyen, minckelőtte azoknac czelekedeteket tekintenéje? Annakokaért elől kell járnai az fiveknec megfőtelésénec, hogy a melly jótéteményec tőlünc fšarmaznac, az Ur kegyelmefősen elfogadgya. Mert ő rőcké megmarad imez Jeremias mondaft: hogy az Istennec fšemei az tőkellétségre és igazságra nézzenec. Továbbá hogy czac az hit legyen az, az mi által az embereknek fivei megtisztitattatnac, megbizonyítottta az fent Lélec f. Peternek fája által. Honnét nyilván vagy on, hogy az első fundamentum az igaz és élő Hiten állyon.

9. Immár azt lássuc meg, miczoda igazságot legyen azoknac az kiket az negyedic gradiczbá, avagy rendbe helyhezettgyünc. Megvallyuc, hog midőn minket az Isten a Christus igazságánac közbejarulása által magával megbékeltett, az bűnőknek megböczanattyával ingyen ajandékoz meg, és tatt igazaknac: hogy ezzel az ő irtalmasságával egy fšerfšmind ő fšvefoglalatséc ez ő jótéteményeis, hogy az ő fšent Lelke által mi bennünc lakozzéc: az mellynec ereje által az mi testünknek kívánsági napról napra mind inkább inkább megőlettesenec: mi pedig megfőteltetünc, az az. életnec igaz fšfšaságára fšenteltetünc fel az Urnac, ugy hogy az mi fiveinc az Törvénnec

Prov. 15. v. 18.

August. lib. de pœnit. & Greg. cuius verb. referuntur 3. q. 7.

Gen. 4. v. 4.

Jerem. 5. v. 3.

Act. 15. v. 6.

engedelmeire formáltassanak ; hogy minékünc főképpen való akaratum legyen, az ő akarattyanac főlgalni, és egyedül az ő diczőségét mindenben kerefni és előmozdítani. De még mostis pedig, midőn az f. Léleknek vezérlése által az Úrnac utáiban járunc: mindazáltal hogy magunkrol meg ne feletkezzünc, és fel ne fuvalkodgyunc, tellyeségtelenség marad meg mi bennünc, az melly minékünc okot adgyon az alázatoságra. Niaczen, *1. eg. 1. v. 46.* fenki igaz (ugymond az Irás) az kijót czelekedgyec, és ne vétkezzéc. Micsoda igazságot akarnac hát mégis az ő czelekedetekből ki nyerni? Eloszt azt mondom, hogy az mi legjób tőlőc elohozatikis, nygan mindenkor az testnek tisztátalanságával meg legyen moczkoltatván és vesztetvén, és mint egy sópreléc és fény legyen közéje elegyitvén. Valahha ki mondoc, az Istenec valamelly fient főlga, az ő egész életiből, a mit alit hogy ő ebben a futásban leg drágalatosbat czelekedett volna, gondollya jól meg azt mindé részeiben. Megtapapaftrallya minden kerségnélkül, hogy valamelly aránt de valami testi rothatságnac dohos illattya üt ki belőle. Mivelhogy az mi jó czelekedetre való kívánságunc és vidámságunc soha nincz olly nagy az minemünc kellene lenni, hanem az futásnac megkéseltetésére foc és nag az erőtenség. Noha pedig nem homályosfőn láttyuc az maculákat a mellyeckel az fientek nec czelekedetic megmoczkoltatván vadnac: mindazáltal am hadd arra, hogy czac igen igen kicsiny főlplőczkéc legyenec, nem sértiké azért semmi képpen meg az Istenec fienteit, az mellyec előtt még az czillagoc sem tisztac: Ihon láttyuc és értyuc immat, hogy még az fientektől sem fírmazhatic czac egyvetlen egy czelekedetic, az melly, ha ő magában bezülteric meg, hogy gyalázatnac méltó jutalmát ne érdemlené.

10. Annakutánna, ha finte lehetneis, hogy ugyan volnanc azért valami jó és tökéletes czelekedetic; mindazáltal czac egy bünis igaz elég az előbbeni igazságnac minden emlekezetinac eloltására és eltörlésére, az mint az Profeta mondgya. Mellyel fient Jacabis eggyez: Az ki egy paranczolatban vétkezik (ugymond) vétkeisé lör mindenikben. Mivelhogy azért ez halando élet soha az büntül nem tisztavagy üreft, akarminemü igazság mi tölünc fereztetnékis, de azis az ottan ottan következendő büntöktül megrontatnéc, elnyomattatnéc és megvesztetnéc; és az Isten eleibe nem menne, és minékünc sem tulaydonitat nec igazságunkra. Végezerre, midőn az czelekedetek nec igazságaról vagy on az fő, ott nem az törvénc czelekedetic kell nézni, hanem az paranczolatot. Annakokáért ha az Törvényből kerestetic az igazság, tehát híjában hozunc egy vagy két czelekedetic elő: hanem az Törvénc öröcké való és tökéletes engedelmeisége fíkséges. Annakokáért azt az büntök nec boczanattyat, az mellyről foltunc, az Isten nem czac egy fíer (az mint némellyec bolondul vélic) tulay-

Ezech. 18.
v. 24.
Iac. 2. v. 10.

tulaydonittya igazságul minékünc, hogy az előbbeni életünk nec Büne nec boczanattyának elvétele után oftan az igazságot az Törvényben kellyen kerefnunc. Melly czac annyi volna, mintha minket czac hamis reménségre kistene és czufolna. Mert mivelhogy minékünc semmi tekelletes tellyeségünc nem történhetic, valamiglen ez testvel környül vagyunc vétettvén; az Törvény pedig örök halált és itéletet hirdet minden emberek nec, az kic tökelletes igazságot czelekedeteckel nem mutatnanc: mindenkor lenne mivel minket vádolni és büntöfőkké tenni, hogyha ellenben az Istenec igazsága minékünc segítségül nem jön, melly minket az fíntelen való büntök boczanattyával ottan ottan megöldoz. Mindenkoron meg áll azért az mit elsőben megmondottunc; hogy hamiaz mi méltóságunc fíerint bezülterünc és itilletünc meg, akar mi mit gondollyunc és igyekezzünc czelekedni, hogy mindazáltal minden dolgunkal és igyekezetünkkel ugyan czac örök halálra és veszedelemre legyünc méltoc.

11. Ez kettőn erőfőképpen rayta kellenni, hogy soha egy istenes embernekis semmi olly czelekedetic nem volt, az melly, ha az Istenec kemény iteleti által próbáltatnéc meg, hogy kárhözatos nem volna. Ez mellett, hogyha finte valamelly ollyan czelekedetic adatnókis, (melly nem lehet az embertől) hogy mindazáltal, az büntöktől, az mellyel az czelekedő bizonynal megterhelte, ugyan megerőtelenitetnéc és megferesztetnéc, és minden kedves vóltatelvefítené. Es ez az Papistac ellen való disputálunknac főb ponttya, és mint egy kiváltképpen való czomója az egész vetekedés nec. Mert az mi az megigazulásnac kezdetit illeti, miközöttünc, és az Papistas Iskolai Tanitók között, az mellyec valamennyire értelmesséc, ninczen semmi villongás, tudnillic, hogy az ember az veszedelemből ingyen és kegyelemből fíbaditatván meg, nyerje el az igazságot, ezt pedig az büntök nec boczanattya által: ez az hogy őc az megigazulásnac igéje alatt az meguyitáftis befoglallyac, az melly által mi az Istenec lelkétül az törvénc engedelmeire uy teremtett állatokká formáltatunc. Az uyjonnan fíületett ember nec pedig igazságát illyen képpen irjac őc meg, hogy az ember az Christusban való hit által az Istennel egy fíer megbékélvén, az jó czelekedetic által tartatic oftan az Istennel igaznac, és hogy azoknac érdeme által legyen ő nála kedves. Az Úr pedig azt mondgya ez ellé, hogy ő az Abrahamnac az hitott tulaydonitora igazságára, né abban az időben, midőn még az bálványok nac főlgalna, hané minékutánna imár foc estédőktül fogva drága és fíentséges életet élt volna. Soc ideig tisztelte azért az Abraham tíftra fíyből az Istent, és

Rom. 4. v. 26.

olly engedelmefféggel volt az Törvényhöz, az minemü az halando ember-tül legjobban lehetett, de mégis ugyan az Hit által vagy onigassága. In-nét állattyc mi az fient Pálnac bizonyítása fentint, hogy ő azt nem az cze-lekedetekből birja. Hasonlóképpen midön az Profetánál mondatc, hogy, az Igaz, az hit által él: ott az fő ninczen az Istentelen és elfordult emberekről, kiket az Isten az Hitre térítvén megigazítson: Hanem az ilyen beféd az hívőkre igazítatc, és az élet hit által ígértetc azoknac.

Hab. 2. v. 4.
Rom. 4. v. 7.

Pfal. 32. v. 1. Minden kételkedést elvefien fient Palis, midön ez értelemnec megbizo-nyítására Davidnac imez verfeczkéjét véfi: Bódogoc az kiknec hamif-ságoc megböczáttatott. Bizony dolog pedig hogy f. David nem az Istentelenekről, hanem az Hívőekről főllyon, az minemü ő magais volt; mert az ő lelki esmeretnec megérzéséből fől. Annakokaért nem czac egyfiet kell illy bódogságunknac lenni, hanem főkség azt egész életünkben erőf-sen megtartanunc. Végezetre az megengézteltetésről valo izenet, az

2 Cor. 5. v. 13. mellyről fient Pál fől, melly azt bizonyíttya, hogy az mi igasságunc az Istennec irgalmaságában vagy on, minékünc nem czac egy napra avagy kettőre adatott, hanem mindenkoron megtart és megmarad az Keres-tyénanya fient Egyházban. Annakokaért az Híveknek mind életeknek vegeiglen ninczen egyéb igasságoc annál, hanem az melly ott megiratta-tic. Mert mindenkoron megmarad az közbenjáró Christus, ki az Atyát nekünc megengéftelleye: Es az ő halálánac erejeis öröcké tartó; tudniil-lic, az megmosattatás, elégtétel, megengéftelés, és végre az tökéletes en-gedelem, az mellyeckel minden mi hamisságunc elfedeztetic. Sent Pál sem mondgya azt az Ephesusbélieknek, hogy az mi idvőtségünknek czac az kezdeti vagy on kegyelemből, hanem hogy kegyelemből idvőzültünc legyen nem czelekedetec által, hogy valaki ne diczekednec.

Ephes. 2. v. 3.

12. Az melly faladásra való menedékeket keresnec ez aránt az Pa-pistás Scholai tanitóc, őket azoc nem segitic. Azt mondgya oc, hogy az jó czelekedeteknek nem az önnön belső méltóságokból vagy on erejec az embereknec megigazítására; hanem az Isten bevételénec kegyelméből: mivelhogy az Isten azokat kegyelméből úgy véfi, hogy annyi értekec le-gyen. Másodszor mivelhogy késeritetnec megvallani, hogy az czelekedete-knek igassága itt mindenkoron tellyeségtelen legyen, megengedic azt, hogy bűn böczánat nélkül főkölködgyünc valamig élünc, az melly által a czelekedeteknec fogyatkozása bétöltéséc: de hogy ez böczánat ez okon legyen, hogy az megtört bűnőc megfizetteffene az felötte kiadott czele-kedetekből, avagy az SUPPlicatioéből az mint őc nevezic, az az az mit őc azon fellyül czelekednec, az mennyivel az Istennec tartoznásac.

Eia

En azt felelem nekic, Hogy az Isten elvételénec kegyelme, az mint őc azt nevezic, semmi egyéb ne legyen, hanem az Atyánac kegyelmes jóvólta, melly által minket a Christusban hozzá fogad: midön minket az Christu-nac ártatlanságával felöltöztet, és azt minékünc tulaydoníttya, hogy ő minket annac kedvéért fienteknec, tisztáknac, és ártatlanoknac tartson. Mert főkség hogy az Christus igassága, (melly az mint hogy egyedül tö-kélletes azonképpen az Istennec tekintetis egyedül álhattya meg) állataf-séc mi helyettünc elő, és az itiltenben jelen legyen úgy mint kezes. Hogy ha mi ezzel felkésülvén vagy on, naponkint meg vagy on az hitben bűnünk-nec böczánattya. Ennec tisztaságával az mi fennyelségünc, és tellyeségtelen voltunknac tisztalanságai elfedeztetnec és nekünc nem tulaydonit-tanac; hanem úgy elöytetnec és temetternec, hogy az Istennec itileti eleibe ne ményenec, miglen eljövetic az az ora, hogy az őc ember tellyeséggel meg-eméftéséc és eltöröltéséc, és az Isteni kegyelem minket, az uy Adammal együtti az bódog békességbe fel vegyen: holott elvárjuc az Urnac napját, az mellyen az megrothadhatlan testet felvévén, által vitetteffünc az meny-örfőgnac diczőségébe.

13. Hogyha ezec igazac, bizonyára semmi jó czelekedetec ő magok-ban, minket az Istennec kellemetefekké és kedvesekké nem tehetnec: sőt magok sem lehetnec kedvesec az Istennec, hanem czac az mennyiben az ember, az Christus igasságába öltözvén kedves az Istennec, és bűneinec böczánattya véfi. Mert az Isten az életnek jutalmát nem ígerte egy-nihány bizonyos czelekedeteknec: hanem czac azt mondgya, Az ki azt meg-czelekedéfi él: és tötteneres atokkal fenyegeti mindazokat, az kik meg-nem maradnac mind azokban. Melly által bővségeffien meghamiflitatc az Papistáe tévölgsée az *Partialis justitia* felől avagy réfeczke igasság felől, az az, hogy az engedelmeffég, az melly czac némelly réfeczkejét tartya meg az Isten paranczolattyanac, igasság legyen az Isten előtt: mivelhogy men-nyekben semmi egyéb igasság elő nem böczáttatc, hanem tökéletes bé-töltéséc az törvénnec. Az sem erősebb az mit czacozni fők tac, az Fölöttéki adott czelekedetec által való megfizetésnec hozzá tételéről. Mert miczo-da? nem de nem mindenkor is meg oda menneké vissza, az honnét immár kirekestetnec! Hogy az ki a törvént réff fentint tartya meg, az czelekedete-c által, meg annyira legyen igaz? Az mit ő nekic fenki, az ki igazán itél meg nem enged, azt őc nagy fientelenül, nyilván megvallott dolog gyanánt hozzák bé.

Az Ur nagy gyakorta bizonyíttya, hogy ő az czelekedeteknek semmi igassága felől nem tud semmit, hanem czac az melly az ő Törvényénec tö-kélletesen való megtartásában áll. Miczoda főrnyü gonofság tehát, holott

abból fogyatkozásunc vagy on, azon igyekezünc, hogy minden diczőség-
től meg ne foftasunc, az az, hogy az Istent győzdelmésé hadni ne láttas-
sünc, és hogy az czelekedeteknek né tudom miczoda kisdéd részeczekivel
kivánnac előtzhölödni, és a mi hija azoknac vagy on, egyéb elégtétel által
bétölteni és megfizetni? Az elégtétel immár oda fel olly keményen elron-
tattatott, hogy annac még ál munkban se kellyen esünk bejutni. En czac azt
mondom, hogy az oc az kic igy bolondoskodnac, semmiképpen nem gon-
dollyac azt meg, melly átkozott dolog legyen az Isten előtt az bün. Mert bi-
zonyára megértenéc, hogy az emberek nec egy rakásba hordott minden i-
gásagais, czac egyetlen egy bünec megfizetésére sem volna elég. Mert
lattyuc hogy az ember egy bünét olly igen megvetettett és elhakarított
völt az Istentől, hogy egyfer mind az idővség nec ismet helyére állatásana-
kis minden esközeit elvesztötte legyen. Elkölt azért az elégtétel nec tehet-
sége, a mellyel az kic magoknac hízelked nec bizonyára az Istenec soha e-
leget nem téfnec: az kinél semmi nem kedves és kellemetes, az mi az ő el-
lenségitül fármazic. Továbbá önéki ellenségi mind az oc, kic felöl azt vé-
gezi hogy bünöket nékic tulaydonitsa. Szükség azért az mi bünecink nec
előfer elfedeztetni és megboczáttatni, minekelötte az Ur czac egyetis
megtekintsen az mi czelekedetinkben. Honnét az következic, hogy a bü-
nök nec megboczáttatya ingyen és kegyelemből legyen: mellyet árú-
loul káromlanac mind az oc, az kic valami elégtételt volna rea. Mi anna-
kokaért az Apastalnac példájával, elseleytven azt, az mi hátunc megett
vayon; arra igyekezvén pedig az mi előttünc vagy on, fufunc az mi pá-
lyánkban, és vagyodgyunc s törekedgyunc az mennyei hivatalnac felröt
rzillyára.

Gen. 3. v. 17.

Phil. 3. v. 13.

Mat. 17. v. 10.

14. Az felötte kiadáfnac pedig czelekedetivel, (azaz hogy oc többet cze-
lekedtenec legyen, hog' nem adófac voltac volna véle az Istenec) kérked-
ni és diczekedni, mint illic az zal öfve, a mi meg vagy on nekünc paranczol-
va, hogy midön mindeneket megczelekedtünkis, az miket nekünc paran-
czoltac, ugyan czac azt kellyen mondanunc, hogy hasonaltan fólgác vagy-
unc, és többet annál, az mennyet kellett, né czelekedtünk. Mondani az Isten
előtt, nem azt tefi, hogy tettetni, avagy hazudni; hanem a mit igaznac tartaf
magadban, azt állatni és erősfíteni. Azt hadgya annakokaért az Ur, hogy
igazán értsünc, és magunkban meggondollyuc, hogy semmit mi ö néki
nem czelekefünc, a mivel nem tattoznác; hanem adófac ferint való cze-
lekedeteket állunc és mutatunk meg. Es bizonyára méltán, mert mi fólgác
annyi czelekedetekre vagyunc kötelesséc, az mennyit meg nem czeleked-
hetünc, ha finte minden gondolatunc és tagainc az törvénnec engedelméc
igazitatnánakis.

Ar-

Annakokaért hogy azt mondgya, Ha mindent megczelekedtetek is az
mi nektec paranczoltanc: annyit téfen, mintha azt mondaná, Ha ez egész
világnac minden igásága, és még annális töb, mind egy emberben volna.
Hogy mernéc tehát kérkedni, (holott senki közzülünc nincz, az ki az
riltól igen méfve nem volna) hogy még igen nagy rakást törtünc legyen
az igaz mértéc mellé: Nemis élhet senki imez kifogással, hogy nem áll az ez
ellen, hogy az ingparanczolt fükséges dolgoknál többet ne czelekedhet-
néc, hogyha az fükségek nec valami részeczekiben néha restelked-
néc. Mert egy általlyában ezt kell tartani, hogy semmi nem juthat minekünc e-
fünkben, az mi vagy az Isteni fólgalatra avagy az feretetre hafnos, hogy az
Isten Törvényében befoglalva nem volna. Hogyha része azért az Törvé-
nec, ne diczekedgyunc az bövön adakozással, és hozzá adással, az holott
fükségképpen kötelezte sünc.

15. Es erre a dologra igen idétlenül vonyatic az fent Pál diczekedése,
Hogy a Corinthusbeliec között, az ő igásága és jussa mellől szabad akarata
ferint el állott, maga azzal ha akarta volna, élhetett volna: és nem czac
azt közlötve vélec, az mivel tistri ferint tartozott, hanem annak felötte, az ő
tisttinecz zillya kivöl, ingyen fólgált legyen. De maga az ott feljegyzett okát
kellett volna meggondolnoci, tudni illic, hogy azért czelekedte, hogy az e-
rötleneket meg ne botránoztatnája. Mert efféle ingyen való munkájokat
fitogattac az gonof és czalárd munkáfac, hogy mind az ő ártalmas tudom-
mányoknac kedveséget ferzenénec, és mind az Evangelium ellen gyülf-
séget inditanánac, ughogy fent Pálnac, avagy a Christus tudományat kel-
lene ferenczére vetni, avagy ez ő álnok praktikajoknac eleit kellett venni.
Noha azért, ha az Kereftyén ember nec köz és szabadon hagyott dolog,
Botránozásba útközni, midön azt eltávoztathatná; tehát megvallom azt,
hogy az Apastal többet adott az Urnac, hogynem az mennyivel tartozott
volna: Ha pedig finte ezen méltán meg kívántarott az Evangeliónac bölcz
és értelmes sáfáratul és predikátorától, tehát azt mondom, hogy azt czele-
kedte az mivel tartozott. Végezetre, ha finte illyen oka nem láttzanékis,
de ugyan mindenkoron igaz az Chrystomusnac imez mondása; Hogy
minden mi dolgaínknac finte ollyan legyen állapattya, mint az rabi fólgác
jószágainac; holott nyilván vagy on, hogy a rabi fólgaságnac Törvényi igá-
sága ferint, mindenec az Uré legyenec.

1. Cor. 9. v. 2.

Luc. 17. v. 7.

Es ezent Christus Urunc sem titkolta el az példázatban. Mert azt
kérdi, mint közönnyuc meg az fólgác midön napeftig külömb kü-
lömb munkával faradozván estve haza jövend: Es lehetséges hogy
nagyob fõrgalmatósággal munkálkodottis, hogy nem mertünc volna ki-
vánni: Am legyen ugy: de ugyan még sem czelekedett semmit, az mivel az

fiólgaságra nézve, nem tartozott volna, mert minden ő tehetségével mienc. Elhalgatom azt, mi czoda felötte kiadásoc legyenec az oc, az mellyeket az Istenec akarnac ezec eladogatni. Mert czac entzenbentzi tzon dora, az mellyet ő sohol nem paranczolt soha, nemis javollott, és senkinec meg sem köfön, midön ő neki mindeneknec fiamot kell adnioc. Illyen értelemben és jegyzésben megengedgyüic öfán, hogy felötte kiadott czelekedetec legyenec: az mellyekről tudniillic az profétánál vagy on megmondva; Kiczoda kivanta ezeket az ti kezeitekből? De emlekezzene meg mi mondati mafuttis azonokról; Miért költitec az ti ezüftötöket, és ugyan nem véfitec kenyért érötte? Keményen munkálódtoe, de még sem elégeftte meg? Nem nehéz bizonyára az hívokodó Rabinufoknac, és Papifitas Iskola Tanítóknac az árnyékban az lágy vánkofon czekec disputalnioc. Mikoron pedig amaz legfellegefb Biró az ő ítélfőékiben felülend, ez rekeftő erőflegecz kec semmit ő nekic nem hafnálmac, hanem mint az fűft elenyéfednec. Ezt kellene ezt kérdeni, tudniillic, hogy minemü mentsegne bizodalmit véhetnőc az ő ítélfőeki eleibe, nem azt az mit mi az Scholakban és fígolyákban czac zoghafunc.

16. Két kiváltképpen való dőgleletet kell minékünc ez tzikkelben, elménkből kiüznünc. Tudniillic hogy semmi bizodalmit az czelekedereknec igafságában ne helyheztesüic; és hogy azoknac semmi diczőséget ne tulaydonitfunc. Minden bizodalomtól elhayt minket az Irás foc helyeken fellyel, midön arra tanit: hogy minden mi igafságinc dohofsac legyenec az Istenec fimec előtt, hogy ha az Christusnac ártatlanságátul jó illattot nem vejendene: semmit egyebet nem hanem czac az Isten bősfiuallását gerjefthetic, hogy ha ő az ő Irgalmásánac engedelmefége által meg nem tartoztattatnec. Azonképpen továbbá nem maraft semmit egyebet meg minékünc, hanem hogy az mi Biránktól kegyelmet kérjünc, az f. Davidnac valláftétele ferint; hogy senki nem lenne igaz ő előtt, hogy ha az ő fólgaitól fiamot kezdene venni. Az holott pedig f. Job azt mondgya: Jay ennékem, ha iftentelenül czelekefsem, Ha pedig igazán czelekedtem, ugyan így sem emelem fel az én fejemet: noha ő ott azt az Istenec kemény igazságát nézi, az melly előtt még az Angyaloc sem álhatnac meg: egyferfmind megmutattya mindazáltal, hogy ha az Isten itéleti eleibe jut az dolog, semmioc ott meg nem marad mind az embereknec, hané czac hogy megnémullyanac. Mert nem czac az tartozic oda; örömesben akaroc engedni, hogy nem az nagy keménységgel vefedelmeffen hartzolni: hanem megjelenti azt, hogy nem érzett legyen ő önnön magában egyéb igafságot, hanem az melly mindgyárt az első sem pillantásban az Istenec fine előtt lerohant volna. Holott immar az bizodalom elhárítatott, minden diczekedéfnec

Efa. 1. v. 12.
& Efa. 55. v. 2.

Pfal. 143. v. 2.

Job. 10. v. 15.

défnecis el kell tífirulni. Mert kiczoda tulaydonitana az igafságnac, diczeretit azoknac a czelekedereknec, a mellyeknec bizodalmita rötteg az Istenec tekintetéről. Oda kell azért mennünc az hová Efaías hív, hogy az Istenben diczeretféc és diczekedgyéc az Izraelnec minden magva. Mert bizonyal igaz azis, a mit mafutt mond; hogy mi az Urnac diczősége nec palántai vagyunc. A ckor tífiratic azért öfán az elme igazán meg; midön sem a czelekedetekhez való bizodalomban femmiképpen meg nem nyugfíc, sem valami diczőségen nem örvendez. Erte pedig a hamis és hazug bizodalomnac fuvalkodásara, a bolond embereket ez tevölges bátoritrya, hogy az ő idvőségeknec okát mindenkor az czelekedetekben helyhez tetic.

17. Ha pedig a négyféle okokat megtekintyüic, az mellyeket a Philofophufoc paranczolnac minden dolgokban meggondolni, egyet sem találunc közzülőc, a melly a mi idvőségünk nec fundálásában, a czelekedetekre illenec. Mert a minékünc kéfitendő örök életnec, ferző okánac, a f. Irás mindenütt a menyeyi Atyánac irgalmáságát, és mi hozzáncingyenc való ferelmét kiáltya lenni: Az materiai avagy állati oka pedig az Christus az az ő engedelmevel öfve, az melly által minékünc az igafságot kerestte: Forrálo okánac pedig avagy eskőzi okánac, mit mondunc, hogy hanem a hitöt? Es ez okonac mind hármát, egy ferfmind befoglallya f. Janos egy módásban; az hol így fól: Ugy fererte az Isten ez világot, hogy az ő egy fülött fiaf adná, hogy minden valaki, héfien ő benne el ne vefien, hanem öröcfelete legyen. Továbbá végső oknac avagy Tzilnac, a mellyre az Isten nézzen az mi megigazítáfunkban, az Apaftal az Isteni Igafságnac megmutatását, és az ő jóvöltanac diczeretit bizonyitya lenni: az holott ő az tőb három okokatis világos igéckel előfiamlallya. Mert így fól az Romabélieknec: mindnyájan vétkeztenec, és fiükölkődnec Isten előtt való diczőségtül; Megigazítatnac pedig ingyen az ő kegyelme által: Itt vagy on az tefőb puntod és első kűtföd, hogy minket az Isten czac az ő merő azon irgalmáságából vött hozzája. Következc: Az megváltság által, melly vagy on az Jesus Christusban: Itt vagy on, ugymint materiai avagy állatod, az mellyből minékünc az Igafság feretzetic. Következc; Hit által az ő vértében. Itt az eskőzioc mutattatic meg, az melly által az Christusnac igafsága minékünc tulaydonitatic. Urólfiot az végső okat tefi hozzá, midön mond; megmutatvan az ő igafságot; hogy egyedül ő legyen igaz, és megigazitya azt az ki az Christus hitin vagy on. Es; (hogy mint egy út közben, czis megjegyzeze, hogy ez Igafság az megengeftelésben állyon) nevezet ferint hozzá tefi, hogy az Christus minékünc adatott megengeftelőjül. Illyen képpen tanit az Éphefusbélekhöz irt levélnec első réfébenis: Hogy mi az Istenöl merő irgalmáságból vétettünc kegyelembe, az Christusnac éretünc esfedezése

Efa. 45. v. 26.

Efa. 61. v. 3.

Joh. 1. v. 15.

Rom. 8. v. 23.

H h h h

ból vagy on, és hit által vétetic el: mindene ez tizra néz nec pedig, hogy az Isten jó jóltánac diczósége tellyeslegesen megtölc és kivilagosodgyec. Mivelhogy azért láttyuc, hogy minden tizckelyei az mi idvösségünk nec, mi kivolttunc vadnac, mi dolog hogy az czelekedetekben bizunc, avagy azokban diczekedünc? Az Szerző és Végző okokrol mi véltunc semmi verfengést nem kezdet nec, még á finte leg inkább öfve eskütt ellenfegüs az Isten kegyelmének, hanemha ragadni akarjac mind az egész fent Irást. Az esküzi és állati okokban ánoc finte ezinalnac, mintha az mi czelekedetunc, az hittel, és az Christus igazságával fél helyet vennének. De az ellenis kiált az Irás, és egy általlyaban azt bizonyittya, hogy az Christus legyen minékünc igazságunc és öröc életunc, és hogy miez igazságunc ilyen javat egyedül czac az hit által birjuc.

18. Hogy pedig az fentec az ő ártatlanságokat és tökéllerefségeket nagy gyakorta megemlitic, és magokat az által erősttic és vigasztalttyac, és néha még azockál való diczekedéstől sem tartoztattyac meg magokat, az kétképpen vagy on: Tudni illic, avagy azért: midön az ő igaz igyeket, az Istentelenek nec gonof igyével egybevetic, hogy az által az gyözödelem felöl bizonyos remenseget vegyenec, de nem olly igen az ő igazságockal való diczekedés által, mint az ellenségnec méltó és igaz kárhozattya által: avagy hogy ő nékiec az ő tulaydon Lelki esmeretek nec tisztasága, ez illyen öfve hasonlítás nélküli, midön az Isten előtt magokat meg vizsgáltyac, nem minemüképpen vigasztalt és bizodalmat hozzon. Az első részt ennek után láttyuk meg, mostan az másodit tizckelbe velsüne rövideden véget; mint illyec tudni illic azzal öfve, az mit odafel mondotunc, hogy minékünc az Isten itéletiben, az czelekedetek nec semmi bizodalmahoz ne kellyen támaszkodnunc, és semmi affelöl való vélekedéssel ne diczekedgyünc. Illyenképpen illic az öfve, Hogy az fentec, midön az ő idvösségek nec fundálásáról és feleppítéséről vagy on az fíó, az ő feneket az czelekedetek nec minden tekintet nélkül, egyedül czac az Isten nec jóvöltára vetic: és nem czac mindenek nec előtte arra forditttyac magokat, ugymint az bódogságnac kezdetire; hanem annac ugymint bétöltelében megis nyugoznac.

Midön azért az Lelki esmeret igy fundaltatott, éppitetett és megerősítetött: tehát ostan az czelekedetek nec meggondolattyávalis gyamolitic: tudni illic az mennyiben bizonsági az Isten nec, az ki mi bennünc lakozic és uralkodic. Mivelhogy azért ez bizakodás nec semmi helye nincz, hanemha előfent minden te bizodalmat az Isten nec irgalmasságában helyhez tetted, nem kelly ollyannac lártzani mintha ellenkeznéc azzal, a melytül fugg. Midön azért az czelekedetekben való bizodalmat kirekeszttyuc, azzal

azzal czac ezt akarjac, hogy az Keresztyeni elme, az czelekedetek nec érdemere ne czüggedgyen olly igen, mintha segedelmül vólnánac ad idvöltire: hanem egy általlyaban magát az kegyelemből adatott igéretre bo-czassa. Nem tilttyuc pedig azt meg hogy az Lelki esmeret ez Híret az Isten nec ő hozzá való jóvöltánac jegyeivel ne gyamolitaná és erősttenc. Mertha az Isten nec minden minékünc adott ajándéki, midön azokra megemlekezünc, ugy mint ündöklő sugári legyenec az ő Isteni ortzájanac, az mellyek által mi megvilagosítatunc, annac az ő jóvöltánac felséges vilagoságanc meglátására: fockal inkább arra főlgyállyanac tehát az ő kegyelméből való jó czelekedetec, mellyec megmutatttyac, hogy a Fiuságnac lelke minékünc adatott legyen.

19. Mikor azért az Szentec, az ő Hitöket az ő Lelki esmeretek nec ártatlansága által erősttic, és innet örvendésre való okot vés nec, nem czelekes nec egyebet, hanem hogy az ő hivatalok nec gyümölczeröl eskibe vésic és meggondoltyac azt hogy őc az Ur Istentől Fiuságra felvétett nec. Midön azért Salomon azt tanitttya, hogy az Ur nec felelmében erős bátorság vagy on; hogy az fentec néha ez bizonságteteleis kéreménnyelis élyenec, hogy az Utol meghalgattynac; Hogy az ő fenei előtt rok elletesfen és egygyüen jártanac legyen: ezek nec semmi helye ninczen, midön ember fundamé: omát veti az Lelki esmeret megerősítésének: hanem ackor vagy on ostan érteke, midön mint egy bizonságul vétet nec arra, hogy öket az Isten hivra legyen.

Mert az Isten nec felelme senkiben ninczen ollyan módon, hogy tellyesége, bátorságot ferezhetne: és az fentek is ollyan tökéllerefség felöl bizonyosoc az ő Lelki esmeretekben, az mellyel még sok tellyeslegelenségec és test nec maradéksági legyenec öfve egyeliter ven. De mivelhogy az uyjonnac fület nec gyümölczeiből esmeretü jegyét vésic, hogy az fent Lélec ő benne lakozzéc, az által nem kévesse erősttic magokat mindennemü fűkségeken az Isten segedelmének elvarására, mivelhogy otter ez illyen nagy dologban ugymint attyok nec érezzéc. De ezt sem czelekedhetic pedig, hanemha előfent az Isten nec jóvöltát megfogjac, az melly felöl semmi egyéb által bátorságoc nem lehet nec, hanem czac az Evangelium nec bizonyos igéreti által: Mert ha azt az czelekedetec ferint kezdic beczülleni, semmi annál nem leszen bizontalanb, sem erőtelenb, mert hogyha az czelekedetec önnön magokban beczült nec meg, nem kevesbé jelentic az ő tellyeségtelenségeckel az Isten nec haragát, hogy nem mint az ő valami réfent elkezdett tisztaságockal az Isten nec jóvöltát bizonyitanac.

Vegezetre ugy diczéric pedig az Istenec jóteteményit, hogy mind az által az ő ingyen való jó kedvé mellől el ne távozzanac, a mellyben bizonyitva **Eph. 3. v. 18.** s. Pál minden mit őket életetsegünknek lenni, mind hofiságában, féleltségében, mélysegeben, és magasságában; mintha azt mondaná, A kar hová forditákis az Istenfelőc az ő elméjeket, akár melly magassan emelkedgyenekis, akár melly félelten és mehfeterjékedgyenekis, de ugyan ne kellyen ebből a Christustac mi hozzán való feretecinéc tzellyábofogy kilépniec, hogy annac meggondolatyában magokat mindeneftől fogva meg ne tartanac: mert ez a feretec minden mértékét bé foglallya a mi idvőségünknecc: **Eph. 3. v. 19.** azért mondgya hog meghaladgyon és fellyül mallyon minden értelmet és esmeretet: és midőn mi megismerjüc melly buzgoságoson feretec legyen az Isten minket az Christusban, hogy legottan eltellyünc az Istenec minden tellyeségével. Az mint ma futt midőn azzal diczikedie, hogy az hivec, minden viadalban gy őz odélmere vegyenec, az okát és esközétis mindgyárt hozzá téfi, tudniillie, hogy azért az ki őket ferette.

20. Láttyc immár hogy a fentekben nem olly bizodalma legyen a czelekedeteknecc, a melly valamit tulaydonitana azoknac érdemenecc, (mivelhogy őc azokra né külömben néznet, mint Isté ajándékira, mellyekből az ő jóvólat esmerie, nem egyébként hanem mint jegyeit az ő hivataloknac, honnét a válastást gondollyac meg) avagy abból az ingyen való igaságból, mellyet a Christusban véstünc el, valamit elszakastana: mivelhogy azonból függ, és külömben nem hanem czac abban állhat meg. Szinte ezen jelentie s. **Pál. 137.** Agoston keves főckal, de fűp ékefisen, midőn így ír: Nem mondom én azt az Unac, Ne utáld meg az én kezeimnecc czelekedetie: bizony a hogy az én kezeimmel kerese az Urat, és nem czalattatom meg. De nem diczikedem az én kezeimnecc czelekedetie: mert félelrayta, hog ha megtekinted, több bünt ne talállya bennec, hogy nem mint érdemet. Czac ezt mondom én, ezt kérem, ezt kívánom; hogy az te Kezeidnecc czelekedetie ne utáld meg! Az te munkádat nézd meg én bennem, nem az enyimet. Mert ha az enyimet nézed, kárhoztatod: ha pedig az te munkádat tekinted, megkoronázod azt. Mert az melly jóczelekedetie ennékem vadnakis, te tőled vadnac. Két okait írja, miért ne merje az ő czelekedetie az Istenec eleibe ajánlani, mert ha mi jó czelekedete vagyon, abban magaér semmit nem lát; annak utánna; mind az mi jó benne vagyon is, az bűnöknecc főkságátul elfedzetie. Innét vagyon hogy a Lelkiefmeret az ő czelekedetie meggondolatyából több felelmet és remülést érez, hogy nem mint bátorságot. Annak okáért nem akarja ez a fent ember, hogy az Isten az ő jó czelekedetie külömben tekintse meg, hanem hogy az ő hivatalnac kegyelmét azokban megnézven, azt az dolgot az mellyet elkezdett, végezze el.

21. Hogy

21. Hogy pedig annak felőtte az Irás azt jelenti, hogy az hivecnek jó czelekedetie okai legyenec, hogy az Ur jól tegyen ő vélec, azt ugy kell érteni, hogy megmozdithatatlan erőssén megálljon az mit az előtt feltörtünc, hogy az mi idvőségünknecc kezdeti és vége az Atya Istenec ferelmében álljon: állattya az Fiunac engedelmében: esköze az s. Lélec megvilágosításában, az az, az Hitbémés hogy az vége és tzellyá legyen; az ő kimondhatatlan jóvólatnac diczősége. Ez ellen semmit az nem áll, hogy az Isten az jó czelekedetie. ugy mint a fob okait bévegye, az mellyekért az hivec jól tegyen. De honnét vagyon ez? Innét tudniillie; hogy, Az kiket ő az ő irgalmaságából az öröc életnecc örökösívé rendelt, azokat az ő rendferint való sáfarságával, az jó czelekedetie által iktattya és vísi bé annac bírására. Az mi pedig ez sáfarságnac rendiben elől megyen, azt az utólkövetkezőnek okánac mondgya lenni. Szinte ezen okért láttic az is, mintha az Irás néha azt jelentené, hogy az öröc élet az jó czelekedetiekből hármazzec: nem hogy az tisztiságot azoknac kellyen tulaydonitani: hanem mivelhogy az Isten azokat, az kiket elválastott, megigazittya, hogy őket végre megdiczöitfe, az első kegyelmet, az melly bémenerel az következőre, nem nemüképpen okává téfi. De valamennyifer az igaz okát kellyen megmutatni, nem azt hadgya az Irás h. az czelekedetiekre füllünc, hanem egyedül az Istenec irgalmaságánac meggondolatyában maraszt meg bennünket. Mert miczoda az mit az Isten az Apastal által tanit, Az bűnec Söldgya az halál: Az Istenec pedig kegyelme az öröc élet? Miért nem téfi az igaságot az bűnnek ellenébe, az mint az életet az halálnac? Miért téfi az igaságot az életnek okánac, az mint az bünt hogy az halálnac okává téfi? Mert ugy állana igazán az ő fve hasonlítás, az melly ez külömbözretéssel valamennyire megfakastatic. De az Apastal ezze laz hasonlításal, az mi az igaz volt, azt a karta kinyomni, hogy az embereknecc érdemeket, halál illetté: és az élet sohová nem egyébüvé, hanem czac az Isten irgalmaságába volna helyhezterve.

Egy summában, az állac mind ez illyen módgyában, holott az öröc életből való emlékezetben az czelekedetie megemlitenec, nem az okáról vagyon az kérdés, miért tegyen az Istenet az ő veivel, hanem czac az rendről, az mellyet abban tart: tudniillie midőn az Isten kegyelme kegyelmeckel hapotit, az elsőkről okorvefen; többeknek az azokhoz adására, és illyen képpen az első kegyelmet meg többiti az másodickal, hogy semmitel ne maraszt az ő foglalnac meggazdagításában: és ugy nyuyrogattya az ő bővön adakozását, hogy mindazáltal ugyan azt akarja, hogy mindenkor megemlekezzünc az ingyen és kegyelmeből való elválastásra, az melly kűtfeje és kezdeti az ő mi hozzán való minden jó teteményenecc.

Hhhh 3

Mert noha azokat az ajándékokat, az mellyeket naponkint mi velünc kö-
zöl, arra nézve hogy abból az kufóból farmazzanac, feleti és diczeri;
mindazáltal mivelhogy mi tisztünc, hogy az kegyelemből való felvétel-
höz keményen ragazkodgyunc, az melly egyedül gyamolíthattya az mi
lelkeinket: az illic tehat mi hozzánac, hogy mi az ő Lelkénec ajandékit, az
mellyeket az után ad, acképpen vefsüc az első oknac utánna, hogy abból
semmit el ne fakasszanac.

TIZENÖTÖDIC RESZ.

*Hogy az mellyec az czelekedetec érdemei nec magasztalására mondatnac, az oc mind az
Istennec diczőségét, és mind az mi Idvőségünket egyaránt
felforgattya.*

Immár az mi ez dologban legfőb volt azt véghöz vittünc: tudni illic mi-
velhogy minden igazságnac, az melly az czelekedetekben fundaltatic,
az Istennec felei előtt bükségképpen meg kellyen fégyenülni: hogy
azért az bizonyai igazság, egyedül czac az Isten igazságnában, és egye-
dül az Christus egyféségeben, és ennek okaért egyedül czac az Hitben
legyen befoglalva. Jól esünkbe vegyünc azért hogy finte ez legyen főb
tzickelye ez megigazulásról való tudománac: hogy mi nem czac az köz-
nép nec, hanem még az tudósáknak is közönséges tévelgesébe ne köte-
lezödgyünc. Mert mihelyen ez kérdés fordul elő, hogyha az Hit igaz-
tère meg, avagy az czelekedetec? mindgyarást az Irásnac azokra az helyeire
fáguldanac, az mellyec az czelekedetek nec az Isten előtt valami érdemet
látatnac tulaydonítani: mintha azzal immár finte győzödelmesé lött
vólna az czelekedetek nec igazsága, ha megbizonyítatic hogy az Isten előtt
legyen valami értekec. Mert világossan megbizonyítottuc oda fel, hogy
az czelekedetek nec igazsága az Törvénnec tökéletes és tellyeséges be-
tellyesítésében állyon. Honnét következie, hogy czelekedet által nem
igazul meg az ember, hanem czac az ki az tökéleteségsben olly magassán
fel ment, hogy semmiben, sőt még czac az legkisseb vétekben se vadol-
tatháséc. Más azért és külön való kérdés ez, hogy Noha az czelekedetec
semmiképpen nem elégséges ec az ember nec megigazítására, mindazál-
tal nem érdemelne ké valami kegyelmet az Istennél?

2. Előfer az Erdem nec igejéről előljáró befédül, bükség ezt
mondanom: hogy valaki ez érdem nevet előfer az emberek nec Isten itiler-
ti eleibe vetendő czelekedetec mellé sabta, az nyilván az Hit nec tisztasá-
gára

gára felötte gonosbul tanácsolt és fogált. Bizonyára öröme! megtar-
toztatom magamat az főkbéli verféngéstől, de azt akarnám hogy ez mér-
téketesség taitatott vólna meg mindenkoron az Kereszten Könyvkerzőc
között, hogy elméjékbe ne juttattac vólna az idegen és az Irásban cime-
retlen főckal való élést, az mellyec főc botránkozafokat inditnac, és igen
kevés hasnot hoznac, mivelhogy nemis völt vólna bükség. Mert ker-
lec mi bükség vala, az érdem ígét béhozni, holott az jó czelekedetek nec
méltósága más főval battránkozafóc farmazzanac pedig ez igéből
tathatott vólna? Melly főc botránkozafóc farmazzanac pedig ez igéből
ez vilgánac nagy kárával nyilván vagon. Bizonyára nem tehet semmit
egyebet, az minc hogy legkevelységes bücs, hanem hogy az Istennec ke-
gyelmét meg homályosítac, és az embereket hamis kevelységgel mételey-
sítac meg. Megvallom aze hogy éltene véle néholnéhol az Egyház-
béli régi könyvkerzőc: de adta vólna Isten, hogy ez egy igéczkével való
gonosbul éléssel tévelgést okot ne attanac vólna! Noha mind az által ő
magok is egy nihan helyen bizonyittac, melly igen nem akartac az által
az igazságnból semmit kifakasszani. Mert ilyenképpen főc együtt fent
Agoston: Megnémutyanac itt az emberi érdemec, az mellyec elvesztene c
az Adam által: és uralkodgyec az Istennec kegyelme az Jesus Christus
által. Ismet: Az fentec semmit nem tulaydonitnac az ő érdemek nec:
hanem mindeneke az te irgalmasfágodnac tulaydonitanac Oh Ur Isten!
Es más fut: Midő az ember látta, hogy valami java onéki vagon, nem
ő magától, hanem az ő Istenétől vagon, látta tehát azt is, hogy valami
ő benne diczeritac, nem az ő érdemeiből, hanem mind az Istennec irgal-
masfágából legyen. Látod itt, hogy elvéen az embertől az jó czeleke-
detre való erőt, mint verje az érdem nec méltóságát is az földhöz. Chry-
sostomus pedig mond: Hogy ha valami czelekedetinc következec
az Istennec ingyen való hívása után, az oc czac azon megterítés és merő
adofság: De az Istennec ajandéki, kegyelem, jótétemény, és merő bőv-
séges adakozás. Mi pedig az ígét elhagyván, az dolgot lássuc inkább meg:
Hoztam jóllehet az előtt fent Bernardból egy monást bé: Az mikép-
pen hogy elég az érdemre, az érdemmel nem kérkedni: Azonképpen elég
az itilre, érdem nélkül lenni. De az ottan hamar utánna verött magyará-
zattal eléggé megenyhiti ez főnac kemény völtat, midő mond: An-
nak okaért azon légy, hogy érdemeid legyenec: és ha ostán érdemeid
vadnac, meggondold azt hogy mástól adattanac te néked. Az gyümöl-
czt reményed, az Istennec irgalmasfágát; és ilyenképpen kimeneked-
tel az fégyenségs nec, az háláadarlanságnac, és az kevelkedet nec minden
veszedelméből. Bódog az Anya fent Egyház, az melly nec sem diczekedé-

De Prædest.
Sanctor.In Psal. 139.
In Psal. 88.Homil. 33. in
Gen.In cantic.
serm. 68.

nélkül való érdemekből, sem érdemeknélkül való diczikedésből nincs fogyatkozása. És egy kevéssel az előtt elég bővséggel megmutatta melly istenes értelemben éllyen, ez igével: Mert mit forgalmatozkodnéc (ugymond) az anya fent Egyház az érdemec felől, az melly nec sockal bátorságos és erős oka vagy on az Istenec elrendelése felől való diczikedés. Az Isten nem tagadhattya meg magát: megczelekefisi az mit megígért. Illyenképpen nem kell azt kérdeni, miczoda érdemec által remenyűc az idvőséget, midőn az Isten mondgya nekünc: Nem tiorítottetec czelekefsem, hanem én magamért. Elég az érdemre, megtudni azt, hogy nem elegc az érdemec.

3. Mit érdemlyenec minden mi czelekedetinc megmutattya az Irás, midőn tagadgya hogy az Istenec sine előtt megálhassanac, mivel hogy rakvác tisztalansággal. Annakfelőtte mit érdemelhet az törvénc tőkélletes megtartásis, (hogyha ugyan volna valamely) holott azon iras paranczollya, hogy hasonaltan foglagnac tartfuc magunkat, hogyha mindeneket megtartanánk is, az mellyec minékünc paranczolatnac: Mert igy sem czelekednéc semmit ingyen az Istenec, hanem azokat czelekedtűc az mickel tartoztunc, az mellyeket nem tartozic megköfönni. Mindazonáltal az Ur az jó czelekedeteket, az mellyeket velünc közlött, mi czelekedetinc nec nezezi, és ő nála nem czac kedvessek nec bizonyitya lenni, hanem hogy még jutalmok is legyen. Vízontag mi hozzanc az illic, hogy ez illyen drága igérettel bátoritassunc, és vidam elmével legyünc, hogy meg ne faradgyunc az jól czelekedésben: meg se fűnyünc az Istenec az ő nagy jótéteményiért hálaadó voltunkat megmutatni. Hogy mind Isten kegyelme legyen, valami az czelekedetekben diczereget érdemel, semmi kétség abban nincz: és hogy czac egy czepe se legyen, az mit magunknac sayátunknac kellyentulaydonitanunc. Hogyha ezt igazán és valóban igy lenni esmerjűc, nem czac minden bizodalma, hanem minden vélekedéleis elenyésfic az érdemec. Az jó czelekedetek nec dicziretit, mondom, hogy nem oftyuc mi ugy meg (mint az Sophistac czelekefsem,) az Istenközött és az emberek között: hanem az Urnac megtartyuc azt egészen, tellyessegessen, és megfaggatlan: hanem egyedül czac azt tulaydonittyuc mi az ember nec, hogy ő azt az mi jóvala, az ő tisztalanságával megfennyestiti és megmoczkollya. Mert semmi nem fármazic az embertől, akar ő melly tőkélletes legyen is, hogy az valami maculával meg ne volna moczkoltatva. Hija elő azért az Ur Isten az ő törvénye eleibe az mi az legjobb az ember czelekedetekben; bennec találja bizonyára az ő igazságát, az ember nec pedig fégyenséget és gyalázattyát. Kedvelec azért az Istenec az jó czelekedetec, és az kic czelekefisi azoknac sem hasonaltanoc: sőt az Istenec soc

nec soc és nagy jótétemnyévelis megfizettet nec: nem hogy ugy érdemlenéc; hanem hogy az Isteni bőven adakozóság ő magától nekic illyen jutalmat rendel. Melly nagy gonoság azért ez, hogy az emberek az Istenec illy bővön adakozó voltával, az melly által az semmit nem érdemlő czelekedeteket, olly jutalommal téritti meg, az mellyel nem tartoznéc, meg nem elégednéc: hanem istenkáromló tisztesség kívánás által föllyeb hágnac; hogy az czelekedetec érdemec látasséc adatni az, az mi az Istenec mero bővön adakozó voltából vagy on? Itten én kineckinec természet ferint való értelmére appelláloc. Hogyha az, az ki valamely fiantó földnec gyümölcsét és hafna vételét, málnak bővön adakozó voltából birna, azonban annac sayátul birásanac titula fatis maganac tulaydonitana: nem érdemlenéje meg ez miatt az hálaadatlanóság miatt, hogy annac az hafna vételenc birásatis elvesztené? Hasonlatosképpen, ha az Ur átul fiabodon boczátott solga, ez illyen ő állapotjának alázatos voltát elhaltatván, természet ferint való nemességét hánná, nem volna méltó hogy ilmét az előbbeni solgai állapotra kéferitetnéc? Mert czac ez az jótétemenec hafnavételével való igazán élés, hogyha magunknac többet nem tulaydonitunc annál, az mi nekünc adatott, és ha annac az jónac adojtat az ő diczereitől meg nem oftyuc: hanem sőt inkább magunkat ugy visellyuc, hogy neminemüképpen azzal birnia látasséc az mit mivelünc közlött. Ha azért az emberekhez illyen alázatósággal kellyen élünc, nézze és gondollya meg kiki minden, minemü alázatósággal tartozzunc az Istenec.

4. Tudom hogy az Sophistac egy néhány helyeckel visfá él nec, az honnét megbizonyithassac, hogy az Istenhez való érdemec igéje találtasséc az fent Irásban. Ez mondaft hozzac bé az Syrachból: Az irgalmaság ferez kineckinec helyet az ő czelekedetinc érdeme ferint: Es az Sidokhoz írott levélből: Az jótévőségtől és mahatóknac másockal közlésétől el ne feletkezzetec, mert ez illyen áldozatockal jót érdemelhetni az Istenből. Az melly igazságom az Syrach meltofagánac megvetésére volna, azt én most elhagyom. Mindazáltal ragadom, hogy őc hiven hoznác be az mit az Ecclesiasticus írt, akar az ki volt legyen is.

Mert igy vagy on az Görög eredetben: Az Isten helt adand minden irgalmaságnac: mert kiki minden az ő czelekedeti ferint találja azt. Es hogy ez legyen az igaz értele, melly az Deákul fordításban meghamiffitattott, nyilván vagy on mind ő magából az mondasból, mind pedig az előtte való hofifu beféd nec textusából. Az Sidokhoz írott levélben, czac egyetlen egy ige fincz az mellyből nekünc tört vethessenc, mivel hogy az Apasztalnac Görög igéiben nem olvastatic különben, hanem hogy ez

ilyen aldozatoc az Istenec tettec és kedvesec legyenec. Czacezegy- nekis felöttébis elégnecc kellene lenni, az mi kevésegiünc kényeségenecc megzabolázására és víssa véresére, hogy az czelekedeteknecc semmitöb méltoságot ne költenénc, hanem a mennyit az Irás azoknac ad. Az Irásnac pedig tanítáfa ez, hogy az mi jó czelekedetink mindenkoron loc tistatá- lansággal legyenec megferteztetvén, az mellyeckel az Isten megbántatic, és mi reanc megharagítatic, olly igen távol vagyon attul, hogy minket azok o hozzá megengestelnénc, avagy pedig ötet mi velünc valojó cze- lekedetre inditanac. Mindazátral mivelhogy azokat, az o engedelmés voltabolnem az keménységes itélet ferint visgállya meg, acképpen vesfi azokat, mintha mindenestöl fogva tistatác volnánac, és annakokaért mind ez jelen való életnecc és mind az követezendönecc fámlálhatatlan loc jö- tétemenyével jutalmazza meg, noha az o érdemec kivöl. Mert én nem vessem bé amaz egyebkint tudos és isten felö emberektül tött külö- böztetést, hogy az jó czelekedetec azt az kegyelmet és jötétemenyeket érdemellyéc, az mellyec ez életben közöltetnecc velünc; az öröc élet pe- dig egyedül czac az Hitecc jutalma legyen. Mivelhogy azt igéri az Ur, hogy mind az mi munkánknecc jutalma, s mind az mi vitézkedésünknecc Koronája mennyekben legyen. Vissontag az czelekedetec érdeménecc ugy tulaydonétani, hogy az kegyelemtöl elfoztatnécc az, hogy mi az Ur Istentöl egy kegyelem felött töb kegyelmekkel bövségefflen áldatunc meg az az fient Irás tudománya ellen vagyon.

Mert jollehet Christus mondgya, hogy az kinecc vagyon, adatic an- nac, és hogy arra az hiv és jambor fogára foc bizatic, az melly az kevé- sen hiveséges: masutt mindazátral egy fiersmind megmutattya, hogy az hi- veknecc gyarapodási és nevededési, az o ingyenvaló kegyelménecc ajandé- ki legyenec. Mindnyájan az kik fionjuhoztoe, (ugymond o) jöyjetec az vízre, és az kiknecc nincz pénzetecc, jöyjetec el és vegyetec pénznélkül, és minden váltásnélkül bort és tejet. Valami azért az Isten felöknecc az o idvösségenecc gyamolítására adatic és vélec közöltetic, söt finte az öröc bödögsájis, tistatá merö jötétemenyec az Ur Istennecc: azt bizonyittya mindazátral, hogy mind azokban az kegyelmekben, mellyeket ez élet- ben közöl velünc, mind pedig az követezendö diczösségben, az mel- lyet ajándékoz, fiamot tartson az mi jó czelekedetinkre: Mert az o mi hoz- zánac való nagy ferelménecc megbizonyítására, nem czac mi magunkat, ha- nem az ajándékokatis, az mellyekkel minket feretett, ilyen tistéségre, méltóknac tartya.

5. Hogyha ezec olly rendferint az mint kellett volna, forgat- tattanac és magyaráztattanac volna meg az elmúlt idökben, soha ennyi- zür

Matth. 23.
v. 23.

Elia. 55. v. 7.

zurzavar és egyenetlenség nem támadott volna. Sz. Palazt mondgya, ^{1 Cor. 1. v. 22.} hogy az Keresztényeni tudománnac épületiben meg kellyen tartani azt az fundamentomat az mellyet o megvetett az Corinthusbélieknél, az mel- lyen kivül más nem vetethetnécc, az pedig az Jesus Christus. Miczoda fundamentumunc vagyon nekünc az Christusban? Hogy o lött legyen az mi idvösségünknecc el kezdöje, hogy az eltellyesítése mi magunktól kö- vetközzéc! és o minékünc czac megnyitotta az utat, az mellyen mi ma- gunk erejével mennénc? Semmiképpen nem, hanem az mint egy kevéssel annakelött megjegyzette, midön ötet megfiserjüc, hogy minékünc igaz- ságunkra adatott legyen.

Senki azért az Christuson jól nem fundaltatott, hanem czac az ki- nec az o tellyesigassága, o benne vagyon. Mivelhogy az Apasztal nem ^{1 Cor. 1. v. 30.} mondgya, hogy azért küldetett legyen hogy minket az Igasságnac elvéte- lere czac segitsen, hanem hogy o magalegyen az mi igazságunc. Min- ^{Eph. 1. v. 4.} den kétségnélkül hogy mi o benne öröktöl fogva ez világnac teremése ^{Col. 1. v. 14.} elött elválafrattunc legyen, nem valami magunc érdeméböl, hanem ^{20.} isteni jötettzénecc rendeléséböl: hogy az o halála által az halálnak kárho- ^{Joh. 10. v. 21.} zattyából megváltattunc és az vesedelemből megfabaditattunc: hogy mi o benne felvétettünc fiaságra és örökösségre az mi mennyei Atyánk- tol; hogy mi az o vére által o hozzá megengesteltettünc: hogy az vesedelemnecc és elszakadásnac felelmetül, az o otalma alá adattatván, meg- menekedtünc: hogy mi ilyenképpen o beléje oltattatván az öröc életnecc neminemüképpen immáris részeli vagyunc, minékutánna reménség által bémentünc az Istennecc országában. Nincz még végig, Hogy o az Isten elött, minékutánna ez véle eggyesülést vöttünc, akar magunkban melly bolondok legyünkis, o minékünc bölcseségünc legyen: akar melly nagy bünössöc vagyunkis, ugyan o az mi igazságunc: akar mi melly tistatánok völtünkis, o minékünc tistatásunc: akar melly erötelenec, melly fe- gyvertelenec és az Satantul mint megfoftrattac legyünkis, hogy mégis ugyan mienc az hatalom, az melly o neki adatott mennyen és földön, melly által az Satant megrontotta, és az pokolnac kapuit feltörte: akar- ^{Matth. 28.} mint hordozzunc halandó testet velünc, hogy ugyan mégis o az mi éle- ^{v. 18.} tünc. Rövideden, hogy minden az mi övé, mienc legyen, hogy miné- künc o benne mindenünc vagyon, mi magunkban semmenc nincz. Ez fundamentumon, mondom, hogy kellyen eppitetnünc, hogyha az Isten- nec fient Templomává akarunc nevededni.

6. Derégtül fogva már fockal különbben tanitatott ez világ. Ta- laltattanac nem tudom miczoda erkölczöknecc jó czelekedeti, az mellyec

által kedvesse legyenec Istennél az emberec, minekelötte Christusban oltatnának. Hinte mintha hazudna az Irás midőn azt mondgya: hogy az halálban legyenec mindenec, az kiknél ninczen az Fiu. Ha az halálban vadnac, mint nemzic az életnek okát?

1 Ioh. 5. v. 12.
Rom. 14.
v. 23.

Mintha semmi érteke nem volna ez mondásnac: hogy valami hitből ninczen, mind bün az. Es mintha az gonof fanac, gyümölcszei jók lehetnének? Mit hattanac meg ez dögletes Sostác az Christusnac, az miben az ő erejét gyakorolhatná? Azt mondgyac őc, hogy az Christus minékünc az első kegyelmet szerzette meg, az az, a meg szerzeni való alkolmatolságot: mi tisztünc azért immár, hogy az előnkbe adott alkolmatolságot el ne mulassuc. Oálhatatlan utálatos istentelenség, ki alitotta volna hogy az kic Keresztényeknek tartyac magokat, az Christust az ő erejétül így merjéc meg fostani, és mayd hinte lábbockal tapodni? Illy bizonság rétetec félyel mindenütt ő felöle, hogy mind megigazultac legyen, valakic ő benne hisz: ezec pedig azt tanittyac, hogy semmi egyéb jótétemény ő töle ne fármazzéc, hanem hogy kineckinec ut nyittattott, magánac megigazítására. Adná Isten, hogy kostolitanac meg, mit akarjanac imez mondáfac: hogy, az kinél az Fiu vagyon, annac életeis vagyon: hogy minden az ki ő benne hefen, az halálból által ment az életre: hogy az ő kegyelme által igazitattunc meg, hogy az öröc életnek örök ös lennénc; hogy az hivek ugy mint benne lakozót birjac az Christust, az melly által az Istenhez ragazkodnac: Hogy az kic részec az ő életében, ő véle üllyenec mennyekben: hogy immár által vitettenec az Istennec országába, és idvőséget nyertenec: és ezekhez hasonló fántalan soc mondálokat. Mert nem azt tanittyac, hogy minékünc az Christusban való hit által czac alkolmatolságunc és tehetségünc fármazzéc az igazságnac megnyerésére, és az idvőségnek megszerzésére: hanem hogy ez mind kettő az Christusban minékünc ajándékoztsák. Annakokaért mihelt hit által az Christusban oltattattál, immár Istennec fia vagy, az mennyeknek örököc, az igazságnac czeledi közzé való, és birz az étellel: és (hogy az ő hazugságoc annyival nyilvánban legyen) nem czac érdemlére való alkolmatolságot találtál, hanem az Christusunac minden érdemét megszerzed, mivelhogy te veled köztetnac.

7. Illyenképpen az minden tévölgéseknek anyjai, az Sorbonai Iskolác, az Hitnek megigazulását, az melly minden istenenségnek az feje elvötréc mitöllünc. Megvallyac főval jollehet, hogy az formált hit által igazitasséc meg az ember, de azt ostán ugy magyarázzac, hogy az jó czelekedeteknek az hittől vagyon érteke az igazságra: ughogy az hiter őc czac mint egy czufságnac nevezzéc. Mert nagy semtelenség nélkül

töléc

töléc tellyeséggel el nem halgathatnéc, mivelhogy az Irásból olly gyakorta előhozatic. Es még így sem elég sinec meg, hanem ellopjac az jó czelekedetekből az Istennec diczeretit, hogy azt az ébereknek tulaydonítsac. Mert mivelhogy láttyac hogy keves értekec legyen az jó czelekedeteknek, az embereknek felmagasztalására, sőt hogy tulaydonságképpen érdemeknek sem nevezethetnec, hogy ha az Isteni kegyelem gyümölcszének nevezetnec, azokat azért az szabad akaratnac erejéből akarjac ki hozni, tudniillic ollyt az köből. Es nem tagadgyac bizonyára, hogy az megigazulásnac fő oka az Isten kegyelme legyen; de ugyan azon vadnac mindazáltal, hogy az szabad akarat ki ne rekeftesséc, az mellyből legyen (az mint őc mondgyac) minden érdem. Es ezent nem czac az utolsó Sostác tanittyac, hanem az ő Pythagorassokis az Lombardus, mellyet ha ezekkel ősvé hasonlítás, efen lévőnek és józannac mondás. Bizonyára ez udalatos vakság volt, holott ő. Agoston olly gyakorta hájában forgana, hogy nem látta, melly nagy forgalmatolsággal őrizkednec azon, hogy az jó czelekedeteknek diczeretiben, czac egy czeplet se tulaydonitana az embernek. Oda fel, az holott az szabad akaratról vala az disputatio, ő nékie, ez dologra háfnáló egy nihány bizonságit hoztuc bé, az mellyekhez hasonlóc az ő Irásiban nagy gyakorta forognac elő: az mint midőn megtiltya, hogy valamiképpen az mi érdeminc nélkül ne diczekedgyünc, mivelhogy azokis Isten ajándéki legyenec: és az holott azt írja, hogy minden mi érdeminc, egyedül czac kegyelemből vadnac, nem az minnen tehetségünkől szerzessenec, hanem mindeneftől fogva kegyelem által legyenec, &c. Hogy ez a Lombardus az Irásnac világosságában vaklott legyen, az nem czuda, az mellyben, (az mint nyilván való) nem volt igen gyakoroltatott. Nem kívánhat pedig ember sem ő ellene sem az ő Tanítványi ellen valamit világosabbat, mint az Apóstalnac imez mondása: Mert minek utánna az Keresztényeknek minden diczekedéseket megtiltotta volna, hozzá téfi az okátis miért ne kellyé senkinek diczekedni: Mert az Istennec alkotványi vagyunc, teremtetettvén az jó czelekedetekre, az mellyeket az Isten eleve megkésztett hogy azokban járnanc. Annakokaért mivelhogy semmi jó mi tölünc nem fármazic, hanem czac az mennyiben uyonna fülettettünc, az mi uyonna fületésünc pedig minden kivétel nélkül mindeneftől fogva egyedül czac az Isten dolga legyen; ninczen semmi okunc rea, hogy az mi jó czelekedetincel czac egy parányitis diczekedgyünc. Utolsor, midőn az jó czelekedeteket tolyyac fületelen elő, azonközben így tanittyac az lelki esméreket, hogy soha ne merjenec abba bizni, hogy nékiec kegyelmes Istennec ligen, mellynél kedves legyen az ő czelekedetec. Mi pedig ez ellenben, az érdemnek semmi emlékeztetincel az mi tudományuncal az hiveknek elméjeket mindazáltal

Lombard. 2.
Sena. dist. 28.

In Psal. 144.
Epist. 105.

Eph. 2. v. 10.

kiváltképpen való vigasztalással emellyünc és épittyünc fel, midön azt tanittyünc, hogy azoc az ó jó czelekedetekbè az Istennél kedvellec, és minden kétségnélkül kellemetesslec legyenec. Söt még aztis meg kívánnyc ez aránt hogy senki soha semmi czelekedetet ne kilirtsen, avagy kezdgyen hitnélkül: az az, hanem ha előfèr elmejenec bizonyos hiedelmével itili és állattya azt hogy kedves legyen az Istennec.

1. Joh. 3. v. 8.

1. Pet. 4. v. 3.

2. Timot. 2. v. 20.

Luc. 9. v. 23.

2. Cor. 4. v. 8.

2. Tim. 2. v. 11.

Phil. 3. v. 20.

Rom. 8. v. 29.

8. Annakokaért ettül ez egy fundamentumtól czac egy uynyira se hadgyuc magunkat eltéríteni, az melly minék utánna jól megvettetött, az bölcz éppitóc oftan igazán és rend fèrint éppithetnec rea. Mert akar tanítás, akar íntés legyen fűkséges, tehát íntést téfne arrol, hogy azért jelent meg az Istennec fia, hogy elrontsa az órdognec czelekedetit, és hogy az kic az Istentől fűlettetnec, nem vétkeznec: hogy elég hogy az elmult idót a pogányoc kívánságiban fogyattuc el: Hogy az Istennec válaftotti, irgalmaságnac edényi legyènc, tisztességre válaftattanac, kiknec az fertelmesség-tül meg kellyen tisztitatnioc. De egy fèrsmind mondatoc minden, midön az mutattatic meg, hogy az Christus olly tanítványokat kíván, az kic megtagadgyac magokat, az ó kereszteket magokra felvesic, és ötet követic. Az ki magát megtagadta, minden gonofnac gyökerét kigyomlalta az, hogy többé immár ne keresse az mi az óvé. Az ki az ó kereszèt magára vötte, az minden békeséges türe fèr és fèlidségre magát elkéfitötte. De az Christufnac példája befoglallya mind ezeket, és az Isteni felelemnec és fèntégnec minden egyéb czelekedetit. Ó az Atyához engedelmesnec mutattya magát mind halálig, ó mindenessétől fogván az Istennec dolgaiban vólt, hogy azokat véghez vigye. Ó az Atyánac tisztességét tellyes fivből kereste. Az ó életét adta az ó atya fia jért. Az ó ellenségivel jót czelekedett, és könyörgöttis azokért, Hogy ha vigasztalásra leszen fűkségünc, czudálatos vigasztalást hoznac imezec; hogy mindenüt nyomoruságot fenyvedünc, de még sem fioritatunc meg: hogy fűkséggel terheltetünc, még sem hagyattatunc el: megaláztatunc, de nem fègyenitetünc meg: leverettetünc, de ugyan né vesünc el: hog' mi a mi Urunc Jesus Christufnac megöletését a mi testünkben kórnyülhordozzuc, hogy az Jesusnac életeis megjelenyènc mi bènünc: hogy mi, ha véle együtt meghalunc, éllyünkis ó véle: Hogy ha mi ó véle fenyvedünc, uralkodgyunkis ó véle. Hogy ugy legyunc az ó fenyvedésè-höz egyenlóc, hogy az ó feltámadásához is hasonlóc legyünc: Mivelhogy az Atya el rèdelte, hogy az ó fiánac ábrázattyaához hasonlóc legyenec mind azoc, az kiket ó abban elválaftott, hogy ó legyen az első fűlettet minden atya fiac között. Es hogy illyenképpen minket se halál, sem élet se jelen valóc, se következendóc el ne fèakafètanac az Istennec fèrelmétül, melly va-

gyon

gyon az Christusban: Söt még mindeneknec minékünc javunkra és idvösségünkre kellyen fòlgálnioc. Ihon, nem czelekedetbòl igazittyünc mi az embereket meg az Isten előtt: hanem azt mondgyuc, hogy mindenec, a kic az Istentől vadnac, uyjonnan fűlettesenec, és uy teremtett állatockà legyènc: hogy a bűnnec orfágából, bémennyenec az igazságnac orfágába, és ez bizonságtétel által, bizonyofsa tegyèc az ó gyümölczokról esmertessènc meg.

2. Pet. 1. v. 20.

TIZENHATODIC RESZ.

Megzafolása az irgalmazásfòknac, az mellyekkel az Papistác ez tudománst akarják gyűlöfésè tenni.

Ez az egy igével meghamiffittattatic némelly istenteleneknec fèmtelenégeg, kic minket azzal irgalmaznac, hogy eltörölyünc az jó czelekedeteket, és azonokra való ferenségtől az embereket elvonfuc, midön azt mondgyuc, hogy nem czelekedetec által igazitatnac meg, sem azockal érdemlic el az idvösséget: ífmet hogy az igazságnac utát igen könnyüvé tessünc, midön azt mondgyuc, hogy az kegyelembòl való bűnòknec bo-czánattyában állyon, és ez hízèkedés által az embereket, az kic önön magoktolis az gonofra felötte igen haylandóc, az büntétre ingerellyünc? Eze (mondom) az gyalázatoc, azzal az mit előb mondanc, eléggè meghamiffitatnac. Mindazáltal megfèlelec rövideden mind kettöre: Azt vetic elő hogy az hitnec megigazulása által az jó czelekedetec eltöröltènec.

Elmulatom itt megmondani, melly buzgoságo fòc legyènc az jó czelekedetekre az kellò legényec, az kic minket így irgalmaznac. Am olly büntetetlen irgalmazodgyanac, az melly fèabadgyában, az ó életeknec fertelmességével ez egész világot megdòglettetic. Ugy rettetic magokban, mint ha fòrnyüképpen fàyna nékiec, hogy az czelekedetec, midön az hit illyjeltsen magasztaltatic és megdiczirtetic, az ó méltóságokból kiefnec. Mint lenne tehát, hogy ha inkább felèppitèrnènc és gyámolitatnànac? Mert mi nem álmodozunc semmi olly hitòt, sem megigazulást, az mellyec jó czelekedeteknélkül vólnànac. Hanem ez az különbsè, ghogy midön megvallyuc, hogy az hit és az jó czelekedetec egymástól fügjenec, hogy mindáltal az megigazulást, nem az czelekedetekben, hanem egyedül az hitbe helyhezettünc. Az pedig mi módon legyen, igen könnyü megmagyarázni, ha egyedül czac az Christufra tekintünc, az mellyre az hit igazitatic, és az mellytül minden ó erejét véfèi.

1. Col. 1. v. 3.

Miért igazítatunc hát Hit által meg? Azért mert hit által fogjuk meg az hitnek igazságát, az melly által egyedül, engefteltetunc meg az Istennel. Ez igazságot pedig soha ugy meg nem foghatod, hogy egyfésmind az megfenteltestis el nem fognád. Mert ő adatott minekünc igazságunkra, Bölcseségünkre, megfenteltesünkre, és megválttagunkra. Senkit azért az Christus meg nem igazít, az kit egyfésmind megis nem fentelne. Mert ez jó téteményec öröckè való és felszakáthatatlan kötélvel vadnac őfve egyfésítette, hogy az kit ő az ő bölcseségével megvilágosít, azt megis váltfa: az kit megvált, azt megis igazítfa; az kit ő megigazít, megis fentelyle. Mivelhogy pedig az kérdés czac a megigazulásról és megfentelésről vagyon, főollyunc miis czac azonokrol. Noha azért azokat mi megválastyuc egymástul, az Christus mindazáltal mindkettőt, elsakáthatatlanképpen ő magába foglallya.

Akarodè azért az Igaságnac az Christusban ferit tenni? Az Christust kell előfer bírnod. Nem bírhatod pedig ugy ötet, hogy az ő fentésében részes ne lennél. Mert nem faggattathat darabokra. Mivelhogy azért ez jó téteményeket az Ur Christus különben nem, hanem mint finte önnön magát ugy osztja ki, az vele való élésfe, hát mindkettőt egyfésmind ajándékozza minékünc, és soha egyiket sem az másik nélkül. Illyenképpen megláttzic azért, melly igen igaz legyen az, hogy mi nem czelekedetnélkül, és mind azáltal ugyan nem czelekedetekből igazítatunc meg: Mert az Christusnac egyfésében, az melly által mi megigazítatunc, nem kevesbè foglaltatik bé az megfenteltetés, mint finte az igazság.

2. Felötte hamis pedig az is, hogy az emberek nec elméjecz elvonyattassanac az jó czelekedetekre való kedves indulatoktól, midön az valamit érdemléfnecc vélekedését rölöc elvefűic. Itt az Kereszten ölvafoknac meg kell interniecc, hogy bolondul rekefűic ezec, az jutalomból az érdemet, az mint östán világossabban megmagyarázom: Mivelhogy tudniillic, nem tudgyac őc imez fundamentumát, hogy nem kevesbè, bővön adakozó legyen az Isten, midön az czelekedetek nec jutalmat tulajdonit; mint finte mikor jó czelekedetre érteket és tehetséget enged. De én ezt az ő tulajdon helyére halasztom. Mostan, melly erőtelen legyen az ő ellenvetés, elég czac rőviden megemliteni; az melly kétképpen lehet. Mert előfer hogy azt mondgyac, hogy semmi gond nem lenne az életnek jól rendezésére, hogyha jutalomnac reménsége nem adatnéc ember nec eleibe, abban igen tévelegnec. Mert ha czac azon kell lenni, hogy az emberek az jutalomra nézzenecc, midön az Istennec fólgnac, és hogy az czelekedeteket ő néki bérbe boczassac és eladgyac, igen kevés haszna leszen; ingyen akar ő tiszteltetni, és ingyen akar ferítettetni. Az ollyan fólgakat (mondom hogy) diczerje ő, az mel-

mellyec, ha finte minden jutalom vételnec reménsége rölöc elmettetznekis, mindazáltal ugyan nem fűnnénec meg ő nékie fólgnac. Hogy ha emberek az jó czelekedetekre kellyen gerjefteni, ahöz keményeb östónnel nem foghatni, hanem, ha az ő megváltatófoknac és hivataloknac végső oka és tizillya adatic azoknac elejekbe, az mint az Urnac igéje ezt befoglallya, midön arra tanit, hogy felötte nagy istentelen hálaadatláság volna, azt visfontag nem feretni, az ki minket előfer feretett: Hogy az mi Lelki esméretinc a Christus verével az élő Istennec fólgalattára tisztítatnac meg, az holt czelekedetektől: Hogy nagy fégyenséges fentéglópás volna, ha egyfés megfűitattunc, magunkat uyobbán megmozkolnóc, és a fent vért megfűitöztetnóc: Hogy azért fabaditattunc meg az mi ellenségink nec kezekből, hogy mi felelemnélkül fólgallyunc ő néki fentésében és igazságban ő előtte egéfc életünkben: Hogy arra fabaditattunc meg az bünöktől, hogy fabad léleccel fólgallyunc az igazságnac: Hogy az mi ő emberünc megfűitett, hogy mi uy életre támaszassunc fel: Ismet, hogy hamis megholtunc az Christussal, tehát (a mint az ő tagaihoz illic) oda fel valókat keressunc, és ez világban idegenek nec kellyen lennunc, hogy mennyekbe kívánkozunc, az hól az mi kinczünc vagyon: Hogy azért jelent meg az Istennec kegyelme, hogy minden istentelen dolgokat és világi kívánságokat megtagadván, jozanul, fentül és isteni felelem ferint éllyünc ez világon, elvárván az idvőséges reménséget, és az nagy Istennec és idvözitő nec megjelenését: Hogy mi nem azért hivattattunc, hogy az Istennec haragját gerjefűic ellennunc, hanem hogy az idvőséget vegyücc el az Christusban: Hogy az fent Lélek nec vagyunc templomi, az mellyeket nem illic megferteztetni: Hogy mi nem fetetség vagyunc, hanem világosság az Urban: kik nec ugy mint világosság fainac kellyen járnunc: Hogy mi nem tisztátalanságra hivattattunc, hanem fentégre, mert ez az Istennec akarattya, az mi megfenteltetésünc, hogy magunkat az gonosf kívánságoktól megtartoztassunc: Hogy, holott az mi hivatalunc fent, annac különben elég nem rétetec, hanem czac az élet nec tisztasága által: Hogy az bünöktől azért fabaditattunc meg, hogy az igazsághoz halgassunc. Inditathatnánkè ennél erősebb fundamentommal az feretetre, hogy nem az mellyel fent Janos él, hogy mi egy mást feressücc, az miképpen az Isten feretett minket? Hogy az ő fia az örögnec fiaitól, és az világosságnac fiaitól az ferettség nec fiaitól abban válastatnac meg: hogyha az fereteten maradnac? Ismet fent Pálnac imez mondasával: Hogy mi, hogyha az Christushoz ragazkodunc, egy test nec legyünc tagai, az mellyek nec egymashoz való fólgalattal és jó czelekedetekkel egyesülniecc és őfve kötterniecc kellyen? Inditathatnánkè valamelly erősebb fundamentommal az feretetre, hanem midön ismet hal-

Héb. 9. v. 14.

Luc. 1. v. 74.

Rom. 6. v. 18.

Rom. 6. v. 6.

Col. 3. v. 5.

Tit. 2. v. 11.

1. Thef. 5. v. 9.

1. Cor. 3. v. 16.

Eph. 2. v. 21.

1. Cor. 5. v. 3.

2. Cor. 6. v. 16.

1. Thef. 4. v. 16.

2. Tim. 1. v. 9.

Rom. 6. v. 18.

1. Joh. 4. v. 12.

1. Cor. 12. v. 12.

1. Joh. 3. v. 3.

2. Cor. 7. v. 1.

Johan. 15. v. 10.

K k k k k

lyuc fent Jánostól: Hogy mindene, az kiknek ilyen reménségec vagy, megfentelic magokat, mivelhogy az ő Istenec fent? Isten fent Palnac fajából: Hogy mi az Fiuságnac ígeretiben bizván, magunkat meg-tistitfuc az testnec és az léleknek minden fertelmességétül? Es midőn mi az Christust, például előnkben adatni hallyuc, hogy mi az ő nyomdo-kat kövessüc:

3. Es ez keveskét én rövideden czac kostoláfra hoztam elő. Mert ha mindeniket elő akarnám fámlálni, nagy könyvnecc kellene irattatni. Az Apostoloknac írási rakvác tanitással, intéssel, és fenyítéssel, az mellyeckel azoc az Istenec akarmelley emberét minden jó czelekedetekre megtanittyac, és ezeket az érdemnecc minden emlekezetenélkül. Sőt inkább innét vesfic az kiváltképpen való megintest, hogy az mi idősségünc minden érdemeinknélkül, egyedül czac az Istenec irgalmasságában állyon. Az miképpen s. Pál, midőn az egész levélben arra tanított, hogy minékünc semmi igaságunc ninczen, hanem czac az Christusnac igaságában, és oftan az intéste megyen, az Istenec arta az könyörületességére kér minket, az melly által minékünc megkegyelmezett. Es bizonyára az isteneséletre imez egy oknac igaz elégnecc kellene lenni, hogy az Isten mi bennünc diczoitnécc. Hogy ha pedig némelleyec az Istenec tisztetsége által olly igen meg nem indulnac, mindazáltal az ő jó téteményeinek emlekezeti eléggé indithatná őket az jóra. De imezec, mivelhogy talám az törvénecc valami foglái és kéferített czelekedetit és engedelmet sotullyac ki, az érdemnecc bébefeletésével, mi reáne azt hazudgyac, hogy minékünc semmiac ninczen az mivel valakit jó czelekedetre inthetnécc, mivelhogy mi ő vélec nem azon egy úton járunc. Szinte mintha az Isten felőtte igen gyönyörködnecc ez ilyen foglalatokban, az ki azt mondgya, hogy az örömmel adakozót fereti ő, és megtiltya, hogy valamit somoruán, avagy kéferitesből adgyana. Es ezt nem azért mondom, hogy azt az Intésnecc módgyát, az mellyel gyakorta él az Irás, megverném avagy elhagynám. Mert elő fámlaltatic az Irásban az jutalom, az mellyet az Ur kinek kinecc az ő czelekedeti ferint akar adni: Azt pedig tagadom, hogy ez egyetlen egy legyen, avagy az többi között ez legyen leg főb módgya az jóra való intésnecc. Annakutánna nem engedemazt meg, hogy innen kellyen elkezdemi.

Ennekfelőtte azt vitatom, hogy ez, azoknac az érdemeknecc az mellyekkel őc diczekednecc felállatasára, semmit nem foglál, az mint ez után megláttyc. Végezetre, hogy ennecc semmi haszna legyen, hogy ha az tudomány előtte nem megyen, hogy mi egyedül czac az Christus érdeme által, az mellyet mi az hittel foguncel, igazitaturunc meg, nem az mi érdemünc

münc által. Mert senki fent életre nem alkalmaztathatya magát, hanem ha elő ez tudományt bevötte és megkostolta. Mellyet az Profetais fépen megmutat, midőn így szól az Istenec: Uram az te nálad az megengedes, Pal. 130. v. 4. hogy tegedet félyenec. Mert azt bizonyittyac, hogy semmi isteni foglalat ne legyen, hanem czac, hogy ha az ő irgalmassága megfentetic, az mellyen egyedül vagyon az Isteni tisztetet fondaltatva. Az melly méltó, hogy ember jól esébe vegye, hogy megtudgyuc azt, hogy nem czac kezdéti az Istenec igazán való foglaltatnac, az ő irgalmasságában való bizodalom; hanem hogy még az Istenec félelmeis, (az mellyet érdeme sinec tartnac a Papistae) azért nem mondathatic érdemnecc, mivelhogy az Istenec irgalmasságán vagyon fundaltatva.

4. Felőtte igen rusnya patvar imez, hogy az emberecc büntéltre kifertenecc, midőn azt tanittyuc hogy a bünöknecc boezanattya, a mellyben mondgyuc az igaságot állani, ingyen és kegyelemből adasécc. Mert mi azt olly drágalatosnac mondgyuc, hogy semmi jóval meg nem fizethettyuc, és hogy annakokaért mi azt soha semmiképpen meg nem ferezhetnőc, hog' ha minékünc ingyen nem ajándékozatnécc. Továbbá, hog' ez megboezanat nékünc jóllehet ingyen ajándékozatott, de nem ingyen a Christusnac. Mert sokban esett ő néki; tudniillic az ő fentéséges véreben, a mellyen kívül semmi fartz pénz nem volt, az melly méltó volt volna az Isteni leti előtt való felváltó megfizetése. Midőn az emberecc erről tanitatnac, megintetnecc arról, hogy ő raytoc nem mulnécc, hogy annyifor kiontatnécc az, az ő fentéséges vére, az mennyifor ok vétkeznecc. Annakfelőtte megtanullyuc azt, hogy olly igen nagy legyen az mi fertelmességünc, hogy soha semmi egyéb által el ne mosattasécc mi rólunc, hanem czac ez leg fentéségesb vérecc kutfefe által. Az kic ezeket hallyac, nem kelleneé azoknac az büntől inkább megröttenni, hanem hogy ha az mondatnécc, hogy az jó czelekedeteknecc meghintése által tisztulnac meg? Es hogy ha az Istenben réffelecké löttenecc, hogy ne rötegnénecc egyfer megtisztitván, ugyanann magokat ismet abban az sárba keverniecc, az mellyel, az mennyiben ő raytoc állana, megzavarnac és megdögletnécc!

Megmostam az én lábaimat (ugymond Salomonnál az hívő Lélec) mint Cantic. 5. v. 2. moczkolnam azokat ismét meg? Immár nyilván vagyon mellyic fel beczüllye kevesbre az bünöknecc megboezanattyát, és az igaságnac méltóságát is mellyic réff tegeye inkább semmivé. őc azt hazudgyac, és azzal csalárd kodnac, hogy az Isten az ő hulladécc elegtetelecckel, az az, az ő ganejokkal engefteltésécc: Mi pedig azt mondgyuc, hogy sockal terhesb legyen az bünöknecc adosága, hogy nem effele tzondora esöléckel tisztithatnécc el, hogy az Istenec megbusitása és megbantatása sockal nagyob

legyen, hogy nem mint illy sem mire kellő elégtétel által bocsáttatnéc meg. Es annakokaért hogy egyedül ez az Christus verénc beczületi legyen ez. Azt mondgyac őc, hogy az igazság, ha hol meg fogyatkoznéc, vagy elyetenéc az elégtévő czelekedetec által is meg meguyitatnéc és helyére hozatnéc: mi pedig sokkal drágatalosbna c tartyc, hogy nem mint ahhoz valamely czelekedetecnek elégtétele hasonlo és elégséges lehetne; és hogy annakokaért egyedül ez az Istenec irgalmasságához kellyene folyamodni, annak helyére állattatásáért. Az mi még több az bűnöknek megbocsánattyára tartozic, azt ember az következő Réfből veheti.

TIZENHETEDIC RESZ.

*Az Törvényi és az Evangeliumi ígéreteknek összehasonlítása és egybe-
békeltetése.*

Lásunc meg immár más erősitő befédékis, az mellyeckel az Saran, az ő darabanti által, az hitnec megigazulását, avagy mindenestül fogva fel akarja forgatni, avagy igyekezc megerőtelenteni. Azt alitom pedig hogy az irgalmazoktul az immar elvétetött legyen, hogy mi velunc ugy bannyanac mint az jó czelekedetecnek ellenségeivel, mivel hogy az czelekedetec-tul az megigazitas nem azért vonyatic el, hogy semmi jó czelekedetec ne lehessenec, avagy az mellyec löttene, tagadassanac jóknac lenni: hanem hogy azokban ne bizzunc, azokkal ne diczedgyunc, se azoknac az idvőséget ne tulaydonitsuc. Mert ez az mi bizodalunc, és az mi diczóségünc, és az idvőségnec egyetlen egy vasmaczkája, hogy az Christus az Istenec Fia, minékünc tulaydonunc, és mi visfontag ő benne Istenec fia, és az mennyeknec országánac örökösü legyunc, az Istenec jóvóltából, nem az mi méltóságunk által hivattatunc az öröcbádogságnac reménségére. De mivel hogy még más kéfülletcekelis, (az mint mondóc) ütnecc reanc, nosza azoknac hátra verésére is mennyünc előb. Elsőben, ismet az Törvénnec ígéretere menne, az mellyeket az Isten tött azoknac, az kic az ő törvényét megtartyac: és azt kerdic, hogy ha azt akarjuké hogy azoc mindenestül erőtelenecc legyenec avagy erőssecc. Mivel hogy azért erőtelenecc mondani distelen és nevétséges vólna, ezt megvallott dologul vesic fel, hogy valami réstent erősseknec kellyen lenniec: Honnét azt rekeftic, hogy mi nem ez az hit által igazitaturc meg.

Deut. 7. v. 11.

Mert így szól az Ur, Es ez léssen, hogy ha ez paranczolatokat és ez itilleteket halgattyatoc, és azokat megőrizitec és meg czelekesitec, tehát az Ur is megtartya az ő kötéseit és irgalmasságát, a mellyet a te Atyaidnac esküvel fel tött

tött és ígért; keret tegedet, megfokasit, és megáld tegedet, &c. Ismet. Hogyha az ti utaitokat és czelekedeteket megjobbitatoc, és idegen istenec után nem futoc, és az emberek közötti igazat itiltec, és az gonofságra el nem tavoztoc, tehát ti közöttterec akaroc jáni. De én nem akaroc ilyen formán való ezer mondásokat hiába elő fámlálni, az mellyec mivel hogy értelmecc kerint semmit nem különböznecc, ezeneknec megfeytése által, megmagyaraztatnac. Summa ez, Mofes bizonyittya, hogy az Törvénybe áldás, és áto, élet és hálal adatott elő. Ezt rekeftic azéit, hogy avagy ez áldás lenne hasonlan és gyümölcszelen, avagy pedig az megigazulas ninczen egyedül ez az hit által. Immár megbizonyítottuc oda fel, hogyha az Törvényhöz ragazkodunc, melly igen megfogyatkozic az mi vigaztalasunc, és mint gerjedfel reanc az Istenec haragja, az melly minden törvényrontokra kimondatott. Mert az Ur nem ígér senkinecc semmit, hanem ez az azoknac az kic az ő törvényét tökéletelen megtartyac, az mine-mü senki nem találatic. Annakokaért erőssen megáll az, hogy az egész emberi nemzéség az törvény által, meggyőzöttetvén az Isten átkánac és haragjánac alája legyen vettetvén: és hogy azoktul megfabadullyon, tehát sükség hogy az törvénnec hatalmából kimenekedgyec, és annac föl-galattyából ugy mint szabadságba vitéséc: Nem testi szabadságra bizonyára, az melly minket az törvényhöz való engedelemtul eltérítene, minden kényeségre hitegetne, és az mi kívánságinkat, mintha minden závaroc eltörettecc, és minden korlátoc és zabolac elvétettecc vólna, fáytalanságra kifáguldani bocsátana: hanem az lelki szabadságra, az melly az sérütt és el-rémült lelki esméretet vigaztálna és felgyámolitaná, és megbizonyitaná, hogy az atoktul és kárhozattul menéséges vólna, az mellyeckel az törvény őtet megkötözvén és forogtatván nyomta. Ezt az törvény alávetetéséből való kifabaditást, és hogy így szóllyac, szabadon bocsátást, ugy talállyuc mi, hogyha az Istenec irgalmasságát hit által az Christusban megfogjuc, melly által az bűnöknek megbocsánattya felől bátoroságofocc és bizonyosoc lesünc, mellyeknec megéreztetésével minket az törvény mardofott és rágott.

2. Illyen módon, még azoc az ígéretekis, az mellyec nekünc az Törvényben adatnac, erőtelenecc és hasonlanoc vólnanac, hogyha azoknac az Istenec jóvóltá az Evangelium által segítségül nem jönne. Mert ez az okvetés, hogy az törvént tökéletessen meg kellyen tartanunc, az mellyen az ígéretec függenecc, és az melly kerint kellyen betelyletettenecc, soha mit ölünc bé nem töltetic.

Ugy segit pedig minket az Ur Isten, nem hogy minékünc az igazságnac egy falkáját az czelekedetekben marasztaná, és az más részét az ő ke-

gyelméből tenné hozzá; hanem midőn minékünc az egyetlenegy Christust igazságunkra rendelí.

Gal. 2. v. 16.

Mert midőn az Apaſtal ez előjáró befédet tőtte volna, hogy holott ő jóltudná, és az több Sidokis tudnác, hogy az ember az törvénnec czelekedeti által meg nem igazulna, hittene az Jéſus Christusban: okát utánna veti; nem úgy hogy az Christusban való hit által az tökéletes igazságra valamennyiben megfigetnéne; hanem hogy az által igazulnának meg, nem az törvénnec czelekedetiből. Ha azért az hivec, az Törvéntől az Hithez járulnac, hog' ebben azt az igazságot, az mellyet látnac hogy az törvényben ninczen, elvehesséc: bizonyára az czelekedetek nec igazságatul buczut vesséc.

Annakokaért ám akarki mint magafialya azokat az jutalmokat, az mellyet az törvény hirdet azoknac kéfen lenni, az kic azt megtartác; csak hogy egyfermind aztis esébe vegye, hogy az migonofságunc miatt legyen, hogy mi annac semmi hasznát ne vehesséc, miglen az hit nec általa más igazságot nem nyerünc. Így az sicut David midőn arról az jutalomról megemlekezic; az mellyet az Ur kékített az ő fogainac, mindgyárt az bünök nec esmeretire áll, az melly által az jutalom semmi vétetetic. Az tizenkilentzedic sőtárbanis, jelesen megdiczeri az törvénnec jotétéményit; de menten azt kiáltja; Kiczoda érti az ő bünéit? Uram tisztits meg engemet az én titkos bünéimtől. Ez mondas mindenestől fogva eggyez az felőtte valóval: holott ottan hamar midőn ezt mondta volna, hogy az Isten nec minden utai jóság és igazság, azoknac az kik őtet félic, ezt teszi utánna; Uram az te nevedért, kegyelmez meg az én gonofságomnac, mert igen loc. Szinte ezenkáppen kell minékünkis meggondolnunc, hogy bizonyára előnk be adatic minékünc az Isten nec jó akarattya az törvényben, hogyha azt mi czelekedettel elfogálhatnóc: de hogy az czelekedetek nec érdeméből mi hozzánk ne jusson.

3. Miczadát azért? (mondhatná valaki) Azért adattanaké az törvénnec igéreti, hogy hason nélkül elmullyanac? Azt imént immár megbizonyítottam, hogy nem az az én értelmem. Azt mondom pedig, hogy azoknac erejec mi reánc ne jusson, valameddig azoc az czelekedetek nec érdemeire néz nec: és ennekokaért ha őnnön magokban gondolatnac meg, nem inemüképpen eltöröltet nec. Illyenképpen tanittya az Apaſtal, hogy imez jeles igéret: En tinéktec jó paranczolatokat adtam, mellyeket az ki megtart, él azokban, mindenestől hasfontalan volna, hogyha czac azon dologban maradnanc meg, és czac egy használnival sem lenne hasznosab az az igéret, mintha nem adatott volna. Mert az mit ez kíván,

Rom. 10. v. 5.
Levit. 18. v. 5.
Ezech. 20.

még

még az Isten nec sentséges fogaihoz sem alkalmaztathatic, az kic mindnyájan távolvadnac az törvénnec bétöltésétül, loc vétkekkel vadnac pedig környülvetervén. De mikor az Evangeliumi igéret ec rétet nec azoc helyett, az mellyec az bünök nec kegyelemből való buczánattyát hirdetic, nem czac azt szerzic hogy mi magunc legyünc az Isten nec kedvessec, hanem hogy az mi czelekedetinkhez jó akarattal legyen: nem czac hogy azokat kedvelye, hanem hogy azokkal az áldásokkal is megfizesse, az mellyekkel azoknac akart az kötés serint adós lenni, az kic az törvént tökéletesen megtartottac volna. Megvallom azért, hogy az hivec czelekedet nec azon jutalmoc legyen, az mellyeket az Isten az igazán és sicut élők nec az törvényben megígert: De ez megfizetésben mindenkor meg kell gondolni azt az okot, az melly az czelekedeteket kedvessecké teszi. Az pedig három féle. Az első oc ez, hogy az Isten az ő ortzáját az ő fogainac czelekedetek től, az mellyec mindenkor több gyalázatot hogy nem diczeretec érdemlenc, elfordittya: és ő magokat az Christusban fogadgya magához, és egyedül czac az hit által az czelekedetek nec hozzá tételen nélkül engedélti őket magához. Az másik oc, hogy az czelekedeteket, nem nézvé az hogyha méltóké avagy nem, az ő Atyai jóvoltából és kegyelméből úgy megtiszteli, hogy valami értékük nec tartsa. Harmadic ez, hogy azon czelekedeteket kegyelmes megbuczánattal vésti el: úgy hogy az bennec való tellyeségtelenséget nekic ne tulaydonit sa, az mellyel úgy meg vadnac ferteztetvén mindenec, hogy inkább megérdemlenc hogy az bünök közzé, hogy nem az jóságos czelekedetec közzé számaltatnanc.

Es innét megtettzic, melly igen megczaltac magokat az Sofistac, midőn azt alitottac hogy minden képtelenségeket és balgatagságokat jól elkerültec legyen, ha azt mondgyac, hogy az czelekedetek nec nem az őnnen belső jóságoc által: hanem az Kötés nec erejéből vagy on értekec az idvőség érdemléte, mivel hogy az Ur azokat az ő kegyeslegéből olly nagyra becüllötte: Ezenközben pedig nem vörtécesekbe, melly igen mebbe volnának azoc az czelekedetec, a mellyeket őc érdemes czelekedetek nec tartanac, az igéret nec okvetésétül, hogyha az egyedül czac az Hitben álló megigazulás, és az bünök nec megbuczánattyais, az melly által még az jó czelekedetek nekis az ő fertelmességektül sükség megmozdattanioc, elől nem járna. Annakokaért az Isten nec bővön adakozó voltanac három okai közzül, az mellyec által az hivec nec czelekedeti kedvessecké lessec, czac eggyet jegyzett nec meg; az ketteit pedig és bizonyára az leg főbbét elnyomtat és elhalgattac.

4. Az fent Peter mondását hozzábé, mellyet *f. Lukacz az Apostali czelekedetekben* megír: Bizonyal látom hogy az Isten nem személy válogató: hanem minden nemzetségben kedves néki akar kiczoda, az ki igazságot czelekedic. Es ebből az melly semmiképpen kétségesnek nem láttic, azt hozzák ki, hogy ha az ember igaz tétellel találja kedvét az Istennek, tehát nem egyedül czac az Isten jó téteménye, hogy idvözül: Sőt hogy az Isten az ő irgalmasságából az bűnösnek olly segítséggel legyen, hogy czelekedetec által indítsék az irgalmasságra.

De maga az Irátnac fent mondását semmiképpen meg nem eggyeztetted, hanem ha az embernek az Istennél kétféle bévetelet veszed eszedbe. Mert az minemü természetű ferint az ember, semmit az Isten benne nem talál, az mi által irgalmasságra haylana, hanem czac az nyavalyáságot. Mivelhogy azért nyilván vagyon, hogy az ember meztelen, és minden jótul sükkölködő, és ellenben mindé gonosszal eltölt és terheltetett legyen, midőn előfer az Istenről felvétetie: kérlec miczoda ajándékért avagy czelekedetért mondgyuc az mennyei hivatalra méltónac lenni? Vakarjon az azért az érdemeitől való hívásos álmodozás, holott az Isten az ő ingyen való kegyelmét olly világossan ajánlja.

Mert az mi ottogyon Corneliushnac mondatie az Angyalnac fava által, hogy az ő imádsági és alamsínái felmentene legyen az Istennek sine eleibe: azt tellyességgel elfordulól vonfác ezec, annac bizonyítására, hogy az ember jó czelekedetec által kétfélesé czac az Isten kegyelmének elvételére: Mert Corneliushnac akkor immár az bölcseségnek lelke által megvilágosítottac kellett lenni, mivelhogy igaz bölcseséggel, az az, isteni felelemmel volt megékesítetvén: ugyan azon Lélec által megfenteltetnekis kellett lenni, mivelhogy feretöje volt az igazságnac, mellyet az Apostal az Léleknec bizonyos gyümölcsének tanit lenni. Mindenek annak okaért, az mellyec mondatnac, hogy ő benne az Istennél kedvesécc voltanac legyen, az ő néki mind az Isten kegyelméből voltanac adattarván: olly megfés vagyó azért attul, hogy azok által őnnön maga tulaydon erejével kétfélette volna magát annac az kegyelemnek elvételére. Az Irátnac bizonyára czac egy puntyra sem hozatic elő, az melly ez tudománnyal nem eggyezne: tudni illic, hogy az Istennek semmi egyéb oka arra ninczen, hogy az embert ferelmébe vegye, hanem egyedül czac hogy láttya azt, hogy tellyességgel minden módon elveszett legyen, hogy ha egyedül ő magának hagyatratnéc. Mivelhogy pedig nem akarja hogy elveszzen, az ő irgalmasságát akarja annac megfabadításában kimutatni és gyakorlani. Immár láttyuc, hogy ez felvétel, nem az embernek igazságát nézze, hanem tisztamerő azon jelenése legyen az Istennek jóvóltánac, az nyavalyáságos és ilyen nagy jó téteményre tellyességgel méltatlan bűnösökhöz.

5. Mi-

5. Minekutánna azért az Isten az embert az veszedelemnek mélységéből ismét kihozta, és az Fiuságnac kegyelme által ő magának örökségül elválastotta: mivelhogy őtet uyjonnan fűlte és uy életre formálta; ugy véfi immár fel az ő lelkének ajándékival, mint egy uyjonnan teremtett állatot.

Es ez azért az az felvétel, mellyről fent Peter emlekezie, az melly által az hívec az Istennél az ő hivatala után kedvesécc, még czelekedetekre nézveis. Mert nem tűrhetic az Isten, hogy azokat az jókat, az mellyeket azokban az ő lelkének általa ferzett, ne feretné és ne czokolgatná. Mindazáltal ugyan mindenkor meg kell erre emlekezni, hogy őc az Istennél, az ő czelekedetekre nézve, különbben nem kedvesécc, hanem azért, hogy az Isten az ő hozzájoc megérdemletlen feretetiből, az ő adakozó voltat mind inkább öregbitvén, az ő czelekedeteketis, az mellyeket nékic enged, kegyelmessen veszi. Mert honnan jönének egyebünnet ő nékic az jó czelekedetec, hanem hogy az Isten őket, az miként testféségnek edényévé válastotta, az onképpen igaz tisztasággal is meg akarja ékesíteni? Honnét tartatnac olly jóknakis mintha semmi fogyatkozásoc nem volna; hanem hogy az engedelmes Atya, az hozzájoc ragadó fennyerés moczkokat megboczáttya? Egy summában, semmit ez mondatlál nem egyebet ad értenünc, hanem hogy ő néki ferelmefec és kedvesécc, az ő fiait, az kikben az ő ortzájánac jegyet és ábrázattyát láttya. Mert tanuságot törtünc másutt arról, hogy az uyjonnan fűletés, az Isten ábrázattyának meguyitása legyen mi bennünc.

Mivelhogy azért az Isten az ő ábrázattyát, akar ő azt holott lássais, méltan fereti és tisztelésben tarttya; nem mondatie ok nélkül, hogy az hívöknek élete ő nála kedvesécc legyen, az melly fensége és igazságra rendeltetett. Mivelhogy pedig az hívec halando testvel vétetvén könyül még bűnösöcc legyenec, és az ő jó czelekedetec czac elkezdettenecc, és testi gyarlóság büzőcc; sem magoknac sem czelekedeteknek az Isten kegyelmes né lehet, hogy ha nem az Christusbán fogadná inkább el őket.

Illyen értelemben kell venni az mondatfokat, az mellyec az Istent az Igazságnac követőihöz és feretöihöz irgalmasságnac és kegyelmefec bizonyityac lenni. Moles monda az Izraélitáknac: Az Uraz Te Istened Deut. 7. v. 9. megtarttya az ő kótését és irgalmasságát ezer iziglen azoknac, az kik őtet feretic és megörizic az ő paranczolatit. Az melly mondas oírán, közbebednec formájává vált az népnél. Igy föl Salomon az ő drágalatos 1 Reg. 8. v. 23. imádságában; Izraélnek Ura Istene, ki megtartod az te kótésedet és irgalmasságodat az te fölgaídnac, az kik tökéletes szívvel járnac te előtted. Szinte ezen igéc Nehemiafoltis előhozatnac. Mivelhogy az mikép-

Nehem. 1. v. 5.

pen az Isten az ő irgalmaságának minden kötésében visontag az ő föl-
gaitol az életnek tökéletességét kívánja, hogy az ő jóvólta meg ne czu-
foltaséc, avagy valaki az miatt hívságos örömmel fel fuvalkodván ne
ne áldgya az ő lelkét, és azonközben az ő fivének gonofságában járjon:
azonképpen azokatis az kiket, az ő kötésének egyefségében boczatott,
ez móddal akarja az ő tistekben megtartani. De mindazáltal ugyan
ingyen és kegyelemből szerzettic előscrís az kötés, és öröckè ugy marad
megis. 2 Sam. 12. v. 2. Es noha David ezen formán diczekedic, hogy ő néki az ő kezei-
nectifitaságáért adatott jutalma: De ugyan nem ment azért el az mellett
az kűtfő mellett, az mellyet mutattam; hogy ő az ő annyának méhéből
kihozattott, mivelhogy az Isten őtet szerette: Holott az maga igaz ügyét
ugy diczéri, hogy az Istennek ingyen való irgalmaságából semmit el ne
szakasson, az melly minden ajándékoknac; az mellyeknek kűtféje, elöt-
tőc jár.

6. Es használatos itt mint egy mentünkben esünkbe vennűnc, hog-
ez fölhasznál módgyai mint különbözzenec az Törvényi ígéretek-
Törvény ígéreteinek, nem mondoc minden ígéretek, az mellyec min-
denütt félyel az Moses könyveiben hintettenec (mivelhogy soc Evange-
liomi könyörgélekis vadnac közöttőc) hanem az mellyec tulaydon az
Törvénnec tistihöz tartoznac. Ez illyen ígéretec, akar ember mikép-
pen nevezze, az jutalmat ez okvetés alatt ígéric: Ha megczelekeded, az mi
tenéked paranczoltatic.

De mikor az mondatic, hogy az Isten az irgalmaságának kötését meg-
tartya azoknac, az kic őtet szeretic, ollyankor az jelenetic inkáb, miczo-
da emberek legyenec az ő fölgaí, az kic az ő kötését igaz hívséggel bévé-
sic, hogynem annac oka nyomattatnéc ki, miért tegyen az Isten jót ő vé-
lec. Ez pedig továbbá ez megmutatásnac formája: Az miképpen hogy
ez az Istennek tzellya, az mellyre nézve az ő jóvóltaból minket az öröc
életnek kegyelmére hijon, hogy mi tölünc szeretteséc, félelemmel bezül-
tetséc, és tisteltetséc: Azonképpen az irgalmaságának minden ígéreteinek,
az mellyek az irásban vadnac méltan mind ez tzilra kelly igazitatnioc,
hogy mi az jó teteményeknek adóját félyüc és tistellyüc. Valamennyi szer
hallyuc azért hog azockal a kic az ő törvényét megtartyc, jól téfben, meg-
tudgyuc azt, hogy illyen módon az Istennek fia az ő esmertető jegyekről
és tistekről irattatnac, és jegyeztetnec meg, az mellyet mindenkor kellyen
viselni; és hogy mi azért vétetünc legyen az fiaságra fel, hogy mi őtet
mint Atyánkat félyüc. Annakokaért hogy ettül az fiaságnac igaságatul
minnen magunkat meg ne foszuc, mindenkoron erre törekedgyünc, az
hoya minket az mi hivatalunc igazit. Ezt mindazáltal visontag meg kell
tarta-

tartanunc, hogy az Urnac irgalmaságának betöltése nem az Hivőknek
czelekedetektől függön: hanem hogy ő azoknac, kic életeknek tökéle-
tességével eleget téfnec az ő hivataloknac, az idvőségnek ígérerit az ért
tartya meg és töltibé, mivelhogy egyedül czac azokban esmeri az ő fiainac
igaz jegyeit, az kic az ő lelke által vezéreltetnec az jóra. Ide hozattaséc,
az mi az 15. soltárban vagyon megirva, az Anya fient Egyháznac polgári-
rol: Uram ki lakozic az te haylékodon, és ki nyugosic meg az te fient he-
gyeden? Az, az kineckeze ártalan és az fivé tista, &c. Ismet, Esaiasnál:
Kic zoda lakozic az megeméftő tűznél? Az ki igaságot czelekedic, és
igazat föl, &c. Mert nem az az fundamentum iratic ott meg, az mellyen
az Isten előtt az hivec megállanac: hanem annac módgya, miképpen
őket az kegyelmes Atya az ő egyefségébe vigye, és abban megörizze és
megerősítse. Mert mivelhogy ő az bünt átkozza, és az igaságot szereti:
az kiket ő magával egyeffit, azokat megis tistittyá az ő lelkével, hogy azo-
kat ő magához és az ő országához hasonlókà tegye. Annakokaért hogy
ha az első ok kérdetic, Honnét nyittaséc az fienteknek az Isten országába
való bemenetel, honnét vagyon azis ő nékic, hogy őc abban megállanac és
meg maradnac, arra kés az felelet: Mert az Isten őket az ő irgalmaságából
fiává egy szer felvötte, és öröckè megis tartya. Ha pedig annac az mód-
gya kérdetic, tehát az uyonnac fületésre és annac gyümölczeire kell ostitá
jónni, az mellyec az megemlitött Soltárban elősámlálatnac.

7. De még nagyobb nehézség láttatic lenni azokban az helyekben,
az mellyec az czelekedeteket az igaságnac titulúsával is ékesitic, és azok-
ban is mőndgyac az embert megigazulni. Az első részben való ugyan fő-
kac, az holott az paranczolatoknak megtartási megigazulásnac avagy igas-
ságnac neveztetnec. Az másodíc részre való példa ez, az melly Mosesben
vagyon: Ez leszen a mi igaságunc, ha ez paranczolatokat mind megtartyc.
Ha pedig azt feleled, hogy ez Törvényi ígérer legyen, az melly lehetetlen
okvetes mellé köttetvén semmit nem bizonyit, tehát vadnac még többé-
kis, a mellyekre azt nem felelheted, az minemü ez: Ez leszen te néked igas-
ságod az Ur előtt, Az fegénec az zálagot visza adni, &c. Ismet az mit az
Profeta mond: Hogy az Izraélnek gyalazattyaért való boszú állásnac buz-
gosága Phineesnek igaságára tulaydonitatot. Annakokaért azt alittyac az
mi időkbeli Phariséusoc, hogy felötte igen nagy okoc legyen az mi elle-
nűnc való kiáltásra. Mert midőn azt mőndgyuc; Hogy ha a Hirnek igasága
állattatic, a czelekedetec megigazulásnac le kell esni: Szinte ezé igasággal,
rekeztetnec imigyis: Hogyha az igaság az czelekedek kből jön, tehát ha
mis; hogy egyedül czac az Hit által igazulunc meg. Hogyha fiente megenge-
dè, hogy a Törvénnec paranczolatigaságoknak neveztesenec, egyfálnéc sè
czuda, mert igazán azokis.

Noha megintendő az olvasó affelől, hogy az Görögöcimez Sídó CHVKIM ígét, nem igen helyesen fordították ez ígével ΔΙΚΑΟΜΑΤΑ, az az, megigazulás, holott Paranczolatot avagy rendelést kellett volna írni. De én az ígékek való villongást könnyen elhagyom. Azt sem tagadgyuc az törvény felől, hogy tellyeséges igazságot magában ne foglalna. Mert noha mi, tartozván mindeneket az miket paranczol megczelekedni, hafontalan fogác vagyunc, még ha finte tökéletes engedelmeiségben jártunc volna elis: mind azáltal mivel hogy az Ur az igazságnac illy tisztességére méltónac tartotta, nem vonfuc el tőle az mit neki adott. Megvallyuc azért nagy örömet, hogy az Törvéncet tökéletes engedelmeisége, igazság; és hogy mindenic paranczolatnac bétörtése egy tizckelye legyen az igazságnac: az mennyiben az több paranczolatokhoz való engedelemben semmi fogyatkozás nincz. De hogy ez világon illyen igazság valohol találtáséc, tagadgyuc mi azt. Es azért hárttyuc el az Törvéncet igazságát, nem hogy magában tellyeségtelen avagy czonkabonka legyen: hanem hogy az testnec erőtelensége miatt sohol meg nem tettic.

Luk. 1. v. 6.

De mondhatná valaki, Az Írás az Istenec paranczolatit nem czac köz módon mondgya igazságnac: hanem ezen nevet az fentec czelekedetnek is tulaydonitgya. Az mint midőn azt mondgya, Hogy az Zacharias és az ő felesége az Urnac Igazságában jártanac legyen. Bizonyára midőn illyen képpen szól az Írás, az czelekedeteket inkább az törvéncet terméskire nézve becziulli meg, hogy nem mint az ő tulaydon mivoltoc és állapotoc kerint. Noha viszontag itt is meg kell esmelleni az mit imént mondec, hogy az Görög Tolmacznac forgalmatlanlagából semmi Regulátne kellyen csinálni.

Mivelhogy azért f. Lukác az bevőtr Tolmaczolásban semmit nem akart változtatni, én sem akarom vittatni. Mert azokat az Isten, az mellyec az Törvényben foglaltattac az Embereknec az igazságra paranczolta: de ez igazságot mi el nem követtyuc, hanemha az egész Törvént megtartyuc. Mert az az Törvéncet mindenic általhágása által megvesztegetődic és rontatic. Annakokaért mivelhogy az törvény nem egyebet, hanem igazságot írjon előnkben, tehát minden paranczolatoc igazságoc, ha az Törvént tekinttyuc: ha pedig az embereket nézzuc az kic által lesfinc, azoc az igazságnac diczeretit egy czelekedetből nem vesfic, holott fokakban vétkeffec legyenec, és bizonyára az olyan czelekedetből, az melly az ő tellyeségtelensége miatt nem inémüképpen mindenkoron bünös.

Rom. 4. v. 4.

8. Immár az másodicsfere térec, mellyben nagyob az nehezség. Semmi nincz fent Pálnac erőssé az Hitnec igazságánac megbizonyítására,

sára, hanem az mi az Abrahamrol vagyon megírva, hogy ő neki az Hit igazságára tulaydonitatott legyen. Midőn azért az mondatic, hogy az Phineefnec az ő jeles czelekedeti tulaydonitatott nekic igazságára: tehát azt czelekedetről rekestherttyuc azt, az mit fent Pál az Hit felől vittatt. Annakokaért az mi velunc ellenkezökis, mintha dolgokban nyeretesséc volnánac, azt itilic, hogy bizonyára né igazulunc az Hitnélkül meg, de mindazáltal nem egyedül czac az hit által lesfinc igazac, hanem a czelekedetec azoc, az mic a mi igazságunkat megtellyesitic. Kérem itt az Istenfelöket, hogy holott tudgyac azt, hogy az Igazságnac igaz reguláját egyedül czac az f. Írásból kellyen venni, hogy én velem egyetemben isteni félelemmel és valóban meggondollyac, miképpen az Írás önnön magával meghamiffitánélkül őfvebékeltetheséc.

Pf. 106. v. 32.

Mivelhogy fent Pál tudná hogy az Hitnec igazsága volna mentfeg helyec azoknac, az kiknec tulaydon igazságok nem volna: Innét bátorsággal azt rekestti, hogy mindenec az kic hit által megigazulnac, a czelekedeteknec igazságátul el rekesttetenec. Mivelhogy pedig nyilván vagyon, hogy a hitnec igazsága minden hivedel köz legyen, hasonló bátorsággal azért azt itili belöle, hogy senki nem igazitatic meg czelekedetec által: sőt ellenben, egyáltalában azt rekestti, hogy az hived az czelekedeteknec minden segedelmenélkül igazitassanac meg. Más dolog pedig azt kérdeni, minnyi értékec legyen magoc által az czelekedeteknec, más ifmeg azt kérdeni, melly nagyra kellyen tartatnioc az Hitből való igazságnac megerősítése után.

Hogyha az czelekedeteknec az ő méltóságoc kerint kellyen jutalmot fábni, azt mondgyuc mi, hogy nem méltoc hogy az Istenec sine eleibe jöjjenec: és hogy annakokaért az embernec semmi czelekedeti ninczen, mellyel az Isten előtt diczekedhetnec: és hogy innec az czelekedeteknec minden segedelmetől megfosztatván, egyedül czac az hit által igazitasséc meg. Azt az igazságot továbbá így írjuc meg, Hogy az bünös az Christusnac egyjeségébe felvétetvén, annac kegyelme által békelteséc meg az Istenel: midőn az ő vére által megtisztitván büneinec boczanattyát véfi: és annac igazságával, nem külömben, mint tulaydon sajáttyával felöltöztetvén az mennyei ítélő féc előtt bátorsággal megáll. Minekutánna azért az bünök boczanattya elől tetetett, az jó czelekedeteknec az mellyec arra következec, nem az önnön érdemeiből, hanem másunnac vagyon megbeczultetéséc.

Mert valami tellyeségtelen azokban vagyon, az Christusnac tellyesége által mind elfedeztetic: és minden macula és tisztátalanság az mi hátra vagyon, az Christusnac tisztaságával elmosfatic: hogy az Isteni

itiletne pto bájára ne jusson. Midőn azért minden vétkeknec adótság eltróltetett, az melly által az emberec megakadékoztatnac, hogy az Istenec semmi kedves dolgot ne nyuythassanac; midőn az tellyeségtelenségnecc gyarloságais, melly az czelekedeteket megfokta moczkolni, elfedeztetett és eltemettetőt: akkor itiletnecc oftrán igazaknac az jó czelekedetec, az mellyec az hivektől fármaznac: avagy (az melly fiinte annyit tessen) igafságokra tulaydonitatnac.

9 Ha immár ennékem az Hitnecc igafságánac oftromlására valaki ezt veti ellenem; attul én azt kerdecc; hogyha az ember egy vagy két fent czelekedetekért igaznac tartatikè, hogyha az ő életénecc egyéb czelekedetivel az törvénecc róntója? Az melly képtelen balgatagság volna. Annakutánna azt kerdecc; hogyha az sóc jó czelekedekértis igaznac tartatikè midőn valami tzigkelyben az törvény ellen vétkecc. Ezt sem meri nyilván vittatni, mivelhogy ellene mőnd ennecc az Isten itileti, és átkoztaknac kiált mindeneket, valakiecc mindeniecc paranczolatot bé nem tőltiecc mind az utolsó pontoczkáig. Ebben még eléb megyecc, s' aztis kerdecc, Hogyha vagyonecc valahol olly czelekedett, az melly semmi tistátalanságban avagy tellyeségtelenségben nem vádoltathatnac. Es mint lehetne ollyan az Istenec fimeiecc előt, az mellyec előt még az czillagoc sem elég tistac és még az Angyaloc sem eléggé igazac?

Es illyenképpen kételecc meg kell engedniecc, hogy semmi olly jó czelekedet jelen ne legyenecc, az melly mind az hozzá járult által hágásockal, és mind az ő maga megferteztetésével meg nem vesett volna, ugy hogy az igafságnecc tisttéségét nem birhattya. Mivelhogy azért nyilván vagyonecc, hogy az Hitnecc megigazulafatul fármazzecc, hogy az czelekedetek, az mellyec egyébként tistátalanecc, fertelmesecc, ez czonkultac, és az Istenec nem hogy feretettire de czac tekintettire sem méltóc, igafságul tulaydonitassanac, mit tőrekecc hiába ezecc az igafsággal való diczekedéssel, amazt elronrani, az melly hitnecc igafsága hanem volna, amazzal nem diczekedhetnénecc?

Hanem talám vipera kigyói fayzást akarnac ferzeni, az hol az fiac megőlic az annyokat? Mert arra néznecc az Isten telenecc mondási. Maga lám nem tagadhattyac, hogy az Hitnecc igafsága ne volna kezdeti, fundamentoma, oka, *substanciaja* és állattya az czelekedetec igafságanecc: mégis azt rekecc, hogy az ember nem Hit által igazul meg, azért, mert az jó czelekedetekis igafságul tulaydonitatnac. Annakokaért hadgyunc béket ezecc illetlen kábaságnecc, és az mi az igafság, vallyuc meg: tudni illic; ha minden igafság, az melly az mi czelekedetinkben lehet, az Hitnecc igafságából fármazzecc, és attul függ, nem czac nem kissebbitetic meg az által

Deut. 27. v.
26.

Job. 4. v. 18.

az által, hanem inkább mégis erősfittetic; mert az ő ereje annyival hatalmasban kitettzecc. Azt sem kell alitanunc, hogy az czelekedetec az ingyen való megigazulás után, olly formán diczertecc meg, hogy oftrán az embarnec megigazításában az hit helyébe állyanac, avagy illy tistet közzöllyene az hittel, ugy hogy az ember fele réffent hit által, és fele réffent czelekedet által igazitassécc meg. Mert ha az Hitnecc igafsága fiuntelen egészen és tellyeslegesen meg nem marad tehát az czelekedeteknecc tistátalansága felfedeztetiecc, ugy hogy kárhozatnál egyebet semmit nem érdemelhetnecc. Abban pedig ninczen semmi illetlenség, hogy az ember az Hit által ugy megigazitassécc, hogy nem czac az őnnön femélyébe legyenecc igazac: hanem hogy az ő czelekedetis igazaknac tartassanac, ha fiinte azt nem érdemlettékis.

10. Illyen módon megengedgyücc, hogy az igafság az czelekedetekben, nem czac fél igafság legyenecc (az mellyet az ellenkezőc akarnac) hanem olly kedves legyenecc az Istenec, mintha tőkellecc volna és éppen tellyeséges. De ha meg gondollyuc, miczoda fundamentomon állyon, valami nehezség ezecc dologban vagyonecc mind megfeytetic. Mert akkor kezd előferis jó czelekedettè lenni, midőn az rayta való fogyatkozásoknac megboczzatásával véteriecc bé az Isten től. Továbbá honnét vagyonecc az meg bozzanat egyébünnet, hanem hogy az Isten minket, az Christusban tekint meg, és minden mi dolgainkatis ő benne nézi meg. Annakokaért az miképpen mi magunk, midőn az Christusban oltatuncc, azért tetzüncc az Isten előt igazaknac, hogy az mi hamiságnecc az ő ártatlanságával elfedeztetiecc: azonképpen az mi czelekedetinkis azért igazac, és azértis tartatnac igazaknac, hogy minden bennecc való gyarloságoc és fogyatkozások, az Christus tistásága által eltemettenecc, és nekic nem tulaydonitatnac. Es illyenképpen méltan mondhattya, hogy nem czac mi magunc igazulunc meg az hit által, hanem az mi czelekedetinkis azon által igazitac meg. Ha azért ezecc czelekedeteknecc igafsága, akar az minemü lehessen, az hittől, és az ingyen való megigazulástól függ, és attul leffen igzssággá, tehát ugyan abbanis kell bé foglaltatni, és miképpen az gyümölczecc ezecc ő oka után kell helyheztetetni: olly távol vagyonecc attul, hogy annac elrontására avagy meghomalyosítására állattatnécc fel. Igy az fent Pal, hogy azt kitekerhesse és kigyőzhesse, hogy az mi bódogságnecc az Isten irgalmaságában, nem az mi czelekedetinkben állyon legkeményebben hayt Davidnac imez mondasára; Bódogoc az kiknecc az ő hamiságoc megboczzattak, és kiknecc bünei elfedeztettek. Bódog ember az, az kinecc az Isten az bűnöket nem tulaydonittya.

Ha valaki ezecc ellen be az fántalan sóc fép mondásokot hordaná elő,

Rom. 4. v. 7.

Pal. 32. v. 1.

az mellyec az bódogságot az czelekedeteknek láttatnac tulaydonitanis az minemüec ezec : Bódog az ferüu, ki féli az Urat, ki az fegeyen könyörül, az ki nem jár az Isteneleneknac tanácán, az ki az kifertetet megfenyvedi : Bódogoc az ki az iriletet és az igaságot megörizic : az kic maculanélkül vadnac, az kic lélekben fegeyec, az ki alázatofoc, felidec, és irgalmassac &c. Mindazáltal ugyan nem tehetné azt, hogy igaz ne lenne az mit fent Pal mond. Mert mivelhogy azoc az jószágos czelekedetec, az mellyec ott előfámlaltatnac, mind egyig, soha az emberben ugy ninczenec, hogy ön magoktól, az Istennek kedvese leheffene; következic azért, hogy az ember mindenkor nyavalyásfagos legyen: hanem ha ez nyavalyásfagut az bünöknek boczanattya által megfabaditatic. Annakokaért mivelhogy az bódogságnac minden részei az mellyec az Irásban előfámlaltatnac és megdiczirtetnac, hiába való és elhullanac, ugy hogy az ember czac egyetlen egy tziekelyeczkejenec se vehesse semmi háfnát, hanem ha előfer bírja az bódogságot az ő büneinec boczanattyában; az melly oftán helyet ferez minden egyéb Isten áldásnac, Következcic azért, hogy ez nem czac az főb és drágalotosb, hanem czac egyedül legyen az egy bódogság : Hanem ha mi ez bódogságot, az áldáfac által, az mellyec egyedül czac ő benne vadnac, és állanac meg, fel akarnóc forgatni és eltörteni.

Immár pedig sockal kevesseb oka vagyon, hogy az busitson avagy meg háboritson bennünket, hogy a hivec az Irásban gyakorta igazaknac nevezetnac. Megvallom bizonyára, hogy az ő életeknek fent voltáért nevezetfene cigazaknac: de mivelhogy sockal inkább igyekezne az igazságra, hogy nem az igazságot bétöltenec, méltó azért hogy ez kisedd igazság, engedgyen és helt adgyon az hitnecc megigazulásnac, az mellytől vagyon az czelekedetec igazságanc mind ő maga és mindene.

II. De azt mondgyac hogy fent Jacabbal még ennél nehezebbágyünc legyen, mint az ki nyilván való főval ellenünc hartzollyon. Mert azt tanittya hogy Abrahamis czelekedetec által igazult meg, és hogy miis mindnyajan czelekedetec által igazitaturac meg, és nem czac az hit által. Mit akarnac azért? Hartzra akarják fent Palt Jacabbal vonni? Hogy ha fent Jacabot Christus fogajamac tartyac lenni, tehát az ő mondasát ugy kell érteni, hogy külömbet ne tartson az Christusnál, ki az fent Pál faja által fől. Az fent Lélec bizonyittya fent Pál faja által, hogy az Abraham az igazságot hit által, nem czelekedetec által vötte el: Miis azt tanittyuc, hogy minden emberec czelekedeteknélkül, hit által igazitassanac meg. Szinte azon Lélec tanittya f. Jacab által is, hogy minden az Abraham igazsága

sága és mind az miénc, czelekedetekben, és nem czac az hitben állyon. Bizony dolog pedig hogy az fent Lélec ő magával nem ellenkezcic és nem hartzol: mint eggyezne tehát ezec egymással? Az velünc ellenkezcic felőrtébbis elégnecc tartyac, hogy a Hitnecc igazságát kigyomláhassac és irthassac: az mellyet mi akarunc, hogy mentől erősebben bégyökereztervén megállyon: az Lelki esméreteknek pedig czendesege nec megadására igen kevésgondgyoc vagyon ő nékic. Honnét látod hogy az Hitnecc igazságát bizonyára rágdofsac de azonközben az igazságnac semmi fundamentomat nem vetic, az mellyre az Lelki esméretek állittatnanc. Annakokaért a győzödelmeskedgyenec a mint nékic tettzcic, czac hogy semmi egyéb győzödelemmel ne kérkedgyenec, hanem hogy oc az igazságnac minden bizonyos voltát elvöttec és eltöröltéc. Es ez nyomorult győzödelmet vesic el, midön náloc az Ur Isten az igazságnac vilagosságot megoltya, és ocet az hazugságnac fetétségé vel ismet meg hadgya vakitatni. De az holott megáll az Istennecc igazsága, ott oc nem vöfnecc semmit véghöz. Tagadom annakokaért, hogy az fent Jacab mondasá, mellyet fűntelen fájokban forgatnac, és mint egy legerösb paissokat ugy vetic elönkbe, ocet egy fálnérais segitfe: Es hogy ez tudvan legyen, előfer az Apastalnac tzellyat kell meg láttani: oftán meggondolni: oc melly aránt tévelyegjenec. Mivelhogy ackoron sokan voltac ilyanoc, (az mint ez gonof fűntelen fókott az anya fent egyházban lenni) az kic az ő hitelenségeket nyilván kimutattac, elmularván és elhagyván minden celekedeteket, az mellyec az hiveneknek tulaydon czelekedeti volnanc: mindazáltal nem fűnnénecc meg a hitnecc nevével hamissan kérkedni: ez ilyen embereknec magahitségeket neveti itt f. Jacab.

Annakokaért nem az fändéka, hogy az igaz hitnecc erejét czac valamennyereis megvakarczályta, hanem hogy azt mutassa meg, melly bolondul ez czazogoc czelekednénecc, az kic az hitnecc üres árnyékanc annyit tulaydonitananc, hogy azzal megelegedvén, azonközben nagy bátorsággal mennénecc el az fertelmes életben. Midön ember ez ő fändékát éfébe vötte, könnyen éfébe vecheti, melly aránt tévelyegjenec az mi velünc ellenkezcic.

Mert kétképpen vétkeznecc, tudni illic; hogy előfer az Hitnecc igejét, annakutánna az megigazulásnac igejetis igazán nem értic. Hogy fent Jacab Apastal az üres vélekedést, az melly közel sem az igaz hit, de mégis hitnecc nevezi, azt ő az velle ellenkezciknek értelme ferint czelekefci, és az fő igyben semmit el nem vesen. Az mellyet elsőben ön maga megmutat ez igéccel: Mi háfna, atyám fiai, ha valaki azt mondgya, hogy vagyon hiti, és pedig czelekedeti ninczen?

Pfal. 112. v. 1.
Prov. 14. v. 27.
Pfal. 1. v. 1.
Jac. 1. v. 12.
Pfal. 106. v. 3.
Pfal. 119. v. 1.
Matt. 5. v. 3.

Jac. 2. v. 12.

Nem mondgya azt, hogy ha valakinek hitü vagy on czelekedet nélkül; hanem hogy ha az hittel diczedic. Ottan hamar ostán világoilabbanis megjelent, midön azt czufolván az ortogi hitelnélis roffabbá refi. Utolfor, midön meghóltnac mondgya. De az hitnec megírásából elégge cfeledbe veheted mit akatjon: Hifed (ugymond) te, hogy vagy on Isten: Bizony ha egyéb nincz ebben az hitben befoglalva, hanem czac hogy azt kellyen kinni hogy vagy on Isten, tehát nem czuda már, hogy meg nem igazit. Nem is kell aztalitanunc, midön ez tölle elvetic, hogy annakokaért az Kerestýen hitből valami elszakatnéc, az mellynec sockal különbben vagy on módgya. Mert mi módon igazit meg az igaz hit, hanem egyedül midön minket az Christusba béolt, hogy mi az ő igazságánac közösülésével, ő velle eggyesülvén, élhesünc: Nem azzal igazit azért meg, hogy az Isten állattyánac esméreretit meg fogja: hanem hogy az Istenec bizonyos irgalmasságában nyugfic meg.

12. De még az tztél nem értuc míg nem megvisgallyuc az máfik tévölgéftis; Mivelhogy ugy tettic mintha fent Jacab az igazságnac egy részét az czelekedetekben helyhezterné. Ha azt akarod, hogy fent Jacab mind az tób Irásockal, s mind pedig ő magávalis eggyezzen, sükség hogy az Megigazítáfnac igéje más értelembé vétéséc hogynem mint a mellyben fent Pálnál vétetic. Mert fent Pál így véfi az megigazuláfnac igéjét, hogy minekuránna az mi hamisságinknac emlekezeti az Istenelőtt eltöröltetött, mi igazaknac tartatunc: Hogyha azért fent Jacab arra nézete, volna, elfordultul hozta volna bé az Mosesből ez mondáft: Abraham hitt az Istenec, &c. Mert így rendeliaz ő favait: Az Abraham czelekedetec által vötte el az igazsággott, mivelhogy nem általlotta, az Istenec meghagyására, az ő fiát megáldozni. Es ugy tellyesfédett bé az Irás, melly azt mondgya, hogy hitt ő az Istenec, és az tulaydonitatott neki igazságára.

Mivelhogy azért képtelenség, hogy valami dolog előb való legyen az ő okánál, tehát avagy hamissan bizonyityta Moses azon az helyen, hogy Abrahamnac az hit tulaydonitatott legyen igazságára, avagy az Abraham azzal az engedelmséggel az mellyet az ő fiánac megáldozásában mutatott meg, az igazságot el nem érdemlette. Abraham az ő hiti által megigazitatott, midön Ismaél még nem fogantatott völt, az melly immár felnevedett, minekelötte Isaac süilletetett volna. Mimódon mondgyuc tehát, hogy az által az engedelem által, az melly soc idővel következett ad után, nyerte legyen az igazságot?

Annakokaért fent Jacab avagy az rendett fordittyta el, (mellyet bűn vólna gondolni) avagy azt nem olyan módon akarta megigazultnac mondani,

dani, mintha megérdemlette volna hogy igaznac itiltetnéc. Miczoda tehát? Bizonyara az igazságnac az emberek előtt való kimutatásáról fiól, és nem az Igazságnac Isten előtt való tulaydonításáról: Mintha azt mondaná: Az kie igaz hit által igazac, azoc az ő igazságokat engedelmséggel és jó czelekedettel mutattyac meg, és nem a hitnec valami pufta és költött állortzájával.

Egy summában, nem arról disputál, miképpen igazullyunc meg: hanem czelekedő igazságot kíván az hívőektől. Es az miképpen fent Pál vitattya, hogy az czelekedeteknec segedelmenélkül igazitatunc meg: Azonképpen f. Jacab nem hadgya igazaknac tartatni azokat, az kie semmi jót nem czelekednec. Ez tznac meggondolattya, minden kételkedésből ki feyt bennünket. Mert innét czalattatnac kiváltképpen meg az mi velünc ellenkezöc, hogy azt alittyac, hogy fent Jacab az megigazítáfnac mondgyat írja meg: holott semmire egyébre ne igyekezzéc, hanem hogy azoknac hitvány bátorságokat rontla el, az kie, hogy az ő jó czelekedetre való restségeket mentegetheséc, az hitött vetöttéc elő. Annakokaért akar mint tekerjékis az f. Jacab favait, de ugyan nem tekerhetnec semmit ez két tzikkelnél többet kibelőlc: tudnillic, hogy az hitnec pufta jelengetése meg nem igazit: és hogy az hívő ember ez ilyen költeményel meg nem elégefic, hanem az ő igazságát jó czelekedetec által megbizonyityta és nap feny eleibe hozza.

13. Az mit pedig fent Pálból vonfnac erre az értelemre, őket az legkevesbé segiti, tudnillic, hogy nem az Törvénnec halgatói hanem Rom. 2. v. 13. annac czelekedői igazitatunc meg. Nem akaroc itt fent Ambros feleletivel eláladni, hogy azért mondatott legyen az hogy, Az törvénnec bétöltése az Christusban való Hit. Mert látom hogy merő czacki faladás, az mellyre nincz semmi sükség, az holott nyilt és tágas uton meherni. Ott az Apáftal az Sidokat az ő bolond magahitségektől tafigallya el, az kie czac az törvénnec esmeretivel kérkedtenec, holott azonközben annac legnagyobb megutálói vólnanac.

Hogy azért magoknac abban az törvénnec pufta esméreretiben olly nagy fennyen kedveskednénc és tttzenénc: intett tesen arról, hogy ha ember az igazságot az törvényből keresi, tehát annac nem az esmereti, hanem a bétöltése kerestetic és kívántatic. Azt bizonyáfa kétségesé mi nem ttfünc, hogy az Törvénnec igazsága az czelekedetekben állyon: sem azt, hogy az igazság az czelekedeteknec méltóságában és érdemében állana. De az még meg nem bizonyitatott, hogy czelekedetek által igazitassünc meg, hanem ha hoznac valaha vagy eggyetelő, a ki a Törvént bétöltötte legyen.

Hogy pedig sicut Pál különbet nem értett legyen, elég erős bizonság, az ő befédene rendi. Minekutánna poganyokat és Sidokat közönlégsen hamisságban meggyőzött és kárhoztartott volna, ostan megyen az réfre ostanra, és azt mongya; Hogy az kik törvénnélkül vétkeztenec, törvénnélkül vesne el: melly az pogányoktól értetic. Az kik pedig az törvény ellen vétkeztenec az törvény által inltetnec meg, Melly az Sidokrol vagyon. Továbbá mivelhogy magoknac a büntételben mindent enyegervén és meg engedvén; czac a Törvényel kevélykednéne: hozzá teszi azt, a mi ez dologra igen illenec, Hogy az törvény nem arra adatott, hogy őc megigaztatnanc, hogy ha annac hozatya czac hallanac: hanem ugy ostan, hogy ha főfogadóc és engedelmeffec volnanc. Mintha mondaná: Az Törvénybe keresedé az igazságot? Ne vesd nekem annac hallását elő, a melly ő magában igen keveset ér: hanem czelekedetek hozz elő, az mellyec által megmutathad, hogy az törvény te néked nem hiában adatott legyen. Mivelhogy azért azockbol mindnyájan megfogyatkozta volnanc, tehát következet, hogy a törvényvel való diczekedéstől meg volnanc fosztatván. Annakokaért az sicut Pálnac értelméből, ennec sicut az ellenkező mását kell kihozni és erőssíteni. Az törvénnec igazsága, az czelekedeteknec tellyesleges voltában áll: Senki nem diczekedhetic pedig, hogy ő az Törvénnec czelekedettel elegettött volna: Semmi igazság, azért az törvényből nem származic.

14. Immár az Iráfnac azockrol a helyeiről czatáznac elleniúnc, holott a hivec az ő igazságokat megvizsgálta bátran az Iste itéleti eleibe támasztá, és kívánnac azoc sicut megitiltetni. Az minemüec ezec: Uram itelly megengenet az ő igazságom sicut, és az én ártatlanságom sicut, az mellyec én bennem vadnac. Ismet, Halgald meg Uram az én igazságomat. Meg próbáld és meglátogad éyjel az én szívemet, és semmi hamisság nem találtic én bennem. Ismet, Megfizet az Úr ennékem az én igazságom sicut, és az én kezemnec tisztasága sicut megadgya az én jutalmamat. Mert megtartottam az Úrnac útait, és nem távoztam el istentelenül az Úr Istentől. Makulanélkül leféc, és megőrizem magamat az büntől. Ismet, Itelly megengemet Uram, mert ártatlanságban jártam. Nem ültemen le az hazugoknál, és semmi dolgom nekem nem volt az hamissán tévőckel. Ne vesd el az én lelkemet az istenteleneckel, sem az én életemet az vétőmjuhözöckel: Kiknec kezec rakva hamissággal, és telia az ő job kezec ajándéckal. En pedig ártatlanul jártam. F. Szóltam oda fel az bizodalomrol, az mellyet az sicut egyigyűen az czelekedetekből láttanac venni.

Ez bizonságoc pedig az mellyecet mostan béhoztunc minket nem igen:

igen bántnac, hogy ha az ő környül állásoc sicut értetnec meg. Kétfélecc pedig azoc az környül állásoc. Mert az hivec ezt mivelvén, nem azt akarja, hogy az ő egész életet vizsgálta sicut meg az Isten itéleti előtt, hogy az sicut szabaditassanac meg avagy kárhoztassanac: hanem az Istennec valamelly kiváltképpen való igyeket adgya eleibe hogy megitellye. Másodszor igazságot nem arra az tökéletességre tulaydonitnac magoknac, az melly az Istenben vagyon; hanem az ő jó igyeknec, az Istentelenec hamis igyénec egybe hasonlítja sicut. Először midőn valamelly megigazolandó embertől vagyon az fő, nem czac az kívántatic, hogy valamelly egy kiváltképpen való dologban legyen jó igye: hanem hogy az ő egész életénec forgásában tökéletes és tellyesleges igazsága legyen: az minemü igazsága neki soha nem volt nemis lehen. De az sicut, midőn az ő ártatlanságoknac megbizonyítására az Isten itéleti kiáltya az ő imádságokban, nem ugy állatya magokat elő, mintha minden vétkeiségtől szabadossoc, és mindentől fogva fegyhetetlenec volnanc: hanem midőn az ő idvőségeknec minden reménségét egyedül czac az Istennec jó voltába helyeztetec: mindazáltal elhívén azt hogy ő bősű álló legyen az sicutyert, az kik minden törvény és igazság ellen sanyargatnanc, ő neki ajánlyac az ő igyőket, az mellyben ártatlanec lévén elnyomattanac: Midőn pedig magockal egygyűtt az ellenségeiket, az Isten itelő sicut eleibe állatya, nem diczekednec ott semmi ártatlansággal, az melly az Isten tisztaságanac elegettehetne, hogy ha az ő keményseges itéleti sicut próbáltatnec meg: Hancem mivelhogy tudgya, hogy az ellenkezőknec gonofságokhoz képest, tökéletlenségec álnokságoc és csalardságokhoz képest, az ő tökéletességec, igazságoc, egyigyűségoc és tisztaságoc az Istennel elmeretséges és kedves legyen: Nem félnec azért ötöt ő magoc között és az ellenkezőc között bíról kiáltani. Ilyenképpen midőn David az Saulnac mondaná: Az Úr kineckinec fizessen meg az ő igazságoc és tökéletességec sicut: nem azt értette hogy az Isten kük magában próbályon meg és az ő érdeme sicut fizessen meg neki: hanem az Istent vette abban bizonságul, melly nagy volna az ő igazsága az Saulnac hamisságához képest. Midőn sicut Pálnac diczekedéssel bátozkodic, hogy onéki az ő lelki esmeretitol jó bizonsága vagyon, hogy egyigyűséggel és tökéletességgel járt az Istennec anya sicut Egyházában, nem akarezzel az diczekedéssel az Isten előtt állani: hanem az Istentelenecnec káronkodáoc által kén sicut, az embereknec minden sicut ellen mentia az ő hívségét és tökéletességet, mellyet tudott hogy az Isteni Kegyelemnec kedves és kellemes volna. Mert láttyuc mit mondgyon másutt; hogy semmiben nem volna gonofs lelkiefmerettel, de az által ugyan nem igazulna

Pál. 7. v. 9.
Pál. 17. v. 1.
Psalm. 19. v. 21.

Pál. 24. v. 16.

velelet.

1 Sam. 26.
v. 23.

2 Cor. 1. v. 12.

1 Col. 4. v. 4.

meg: Mert értötte tudniillíc, hogy az Istenec iteleti sockal mélységében nyulna hozzá, hogy nem az embereknek vaksága azt által láthatná. Annak-okaért az Isten félőc, az Istent vévén bizonságul és ítélő bíról, akarmelly erőssen ótalmazzákis az ő ártatlanságokat az képmutatóc ellen, mindazonáltal midön egyedül az Istennel vagy on így őc, mindnyájan egy fájjal ezt kiálttyác: Uram, ha az hamiságokat megtartandott, Uram kiálhat meg? Ísmét, Ne fályl iteletben az te fogladdal, mert az te ortzád elöit czac egy élő ember sem igazul meg. Es az önnön czelekedetek felől kétségbe esvén, örömeft éneklic: Az te kegyelmiséged job az életnél.

Pfal. 130. v. 3. &
Pfal. 143. v. 2.

Pfal. 63. v.

Prov. 27. v. 7.
& 12. v. 28.
Ezech. 18.
v. 21. & 33.
v. 15.

15. Vadnac más helyekis, ez fen megemlítettékhez hasonlő fába-fuac, az mellyekhez még valaki kapozkodhatnéc: Salomon mondgya, hog á ki az ő tökelltetésében jár tsehat igaz az. Ísmét hogy, Az igazságnac utaban élet vagy on, és nem halál. Az melly formán Ezechielis bizonyit, hog él az, az ki iteletet tessen, és igazságot czelekeftic.

Ezekben mi egyet sem tagadunc, sem meg nem homályosítunc. De állyon elő valaki az Adam fiai közül ez ilyen tellyes tökelltetéssel. Hogyha nincz senki, fákség hogy avagy az Istennec sine elől elvettesenec és elveszenec avagy az ő irgalmasságának otalma alá faladgyanac. Azt sem tagadgyuc azonközben, hogy az hívőknek az ő tökelltetése, noha czac felleg és tellyeségtelen, egy gradicz legyen az halhatatlanságra. Honnét vagy on pedig ez, hanem innét, hogy az Ur Isten azoknac czelekedeteket, az kiket ő az kegyelemec kötésében bevött, nem az ő méltóságoc ferint fontollya meg, hanem Atyai jovoltából czokolgattya? Az melly igéckel mi nem czac azt akarjuc értetni, az mit az Papistas Eskolai tanítóc tanítanac, hogy az czelekedeteknek az ő ereje az Istennec kegyelmétül vagy on, az melly azokat bévefti.

Mert őc azt tarttyác, hogy az czelekedetec, az mellyec egyébként nem eleget az Idvőségnek, az Törvényec kötése ferint, megferzésere, mindazáltal az Istennec kedvességéből és elvételéből, elégséges váltság fizetésé tetenec és magasztaltatnac. En pedig azt mondom, hogy azoc, mind egyéb vétkeekkel, simind pedig az on maculajockal megmoczkol-tattalévén, különbben nem értekesec, hanem ha az Isten, mindkettő-nec boczánatot enged. Az melly annyi mint az igazságot az embernek ingyen és kegyelemből ajándékozni. Nemis idejekorán tolyattatnac ide az Apostolnac könyörgési, midön ő az hiveknek olly nagy tökelltetéseget kíván, hogy ártatlanoc és fegyhetlenc legyenec az Urnac napjára. Ez igéket az Celestinusoc igen üztéc régenten, az embernece életben való tellyeséges vóltánac otalmazására. Mi pedig az mennyire elégenc alit-tyuc lenni, sent Agoston után rövideden megtelelunc: hogy bizonyára minden

Eph. 1. v. 4.
1 Thef. 3. v. 13.
& alibi.

minden istenes embereknek ez tzilra kellyen vágyódnioc, hogy idővel maculanélkül és fgyelk tellenül jelenyenec meg az Istennec sine előtt: De mivel hogy ez jelen való életnek az job és beczületesb részeis semmi nem egyéb, hanem örögbedés és nevekedés, hogy mi arra az tzilra akkoron jutunc ostant, midön ez bünös testet levetkezzuc, és tellyeségtelen az Urhoz ragazkodunc. Mindazáltal megáltalkodottul én azzal nem ver-fengec, az ki az tökelltetésnek titulufsát és nevezet az fenteknek tulay-donitáni akarja: czac hogy azt ő f. Agoston favaival írja meg: Midön mi az fenteknek jófágos czelekedetit (ugymond) tellyeségtelenec nevezzuc, akkor ez tellyeségtelenec, az tellyeségtelenec megemeseréseis kívántatic, mind az igazságban és mind az alázatóságban.

TIZENNYOLTZADIC RESZ.

Hogy hívány erősités legyen, ez mondani; hogy, Az czelekedetec igazitnac meg, azért mert az Isten jutalmát igerte azoknac.

IMmár mennyünc előb azokra az mondásokra, az mellyec azt bizonyit-tyác, hogy az Isten kineckinec az ő czelekedetit ferint fizet meg, az mine-müec ezec: kiki mind elvefti az mit czelekedett az ő testében, akár jó akár gonof legyen. Diczősége és tisztetése léfen annac az kijót czelekedic: Nyomoruság és borongatás mind azoknac lelkeknek, az kik gonofit czelekeftic. Es az kik jot czelekedtenec, előjönec az életnek feltamadására, az kik pedig gonofit czelekedtenec, az iteletnek feltamadására. Joyjeterc el-én Atyámnac áldottai: éheztem, es ti ennékem ételt adtatoc: somjuhoz-tam, és innom adtatoc, &c. Tegyuc ezekhez az okatis az mondásokat, az mellyec az öröc életet, czelekedetec jutalmánac nevezic. Kic közöttül va-lóc ezec: Az embernek az ő kezeinek czelekedetit ferint fizetnac meg. Az ki fel az paranczolatokat megfizettetic annac. örüllyetec, és örvendezze-tec, imé nagy az ti jutalmatoc mennyekben. Kiki minden jutalmát veszen az ő munkája ferint. Hogy az Istenről az mondatic, hogy kineckinec megfi-zet az ő munkája ferint, az könnyen megfeytetec. Mert ez fállás, az kö-vetkezésnek rendét mutatya inkább meg, hogy nem az okát. Minden kétség nélkül vagy on pedig az, hogy az Ur Isten az ő irgalmasságának ez gradiczain végezze-el az mi idvőségünket: hogy minekutánna ő minket elválastott, hozzájais hiv minket, és minekutánna minket elhivott, megigazit, és minekutánna megigazitott, meg diczöit ben-nünket. Noha azért egyedül czac az ő irgalmasságából veszi fel az életre az őveit, mindazáltal mivel hogy annac bírására az jó czelekedetec által visibé őket, hogy az ő czelekedetit, az ferint az magában végezett

Matth. 16.

v. 27.

2 Cor. 5. v. 30.

Rom. 2. v. 6.

Ioh. 5. v. 29.

Matth. 25.

v. 34.

Prov. 12. v.

14. & 13. v. 13.

Matth. 5.

v. 12.

Luc. 6. v. 23.

1 Cor. 3. v. 8.

Rom. 8. v. 30.

rendfent bétöltse; egyfálné sem czuda, hogy az ő czelekedetec fient mondatnac megkoronáztatni: az mellyec által minden kétségnélkül, kéfitetnec az halhatatlanság koronájának elvételére. Sőt ilyenmódon, igen lép illendően mondati ő felőlőc, hogy az őnnön idvözüléseket czelekefic, midőn jo czelekedetekben faradozván az őrc életéről gondolkodnac. tudniillic az mint másutt paranczoltatic nékiec: Hogy munkálkodgyanac olly eledelért, az melly el nem mulic, hogy az Christusban hívén elvegyéc az őrc életet: és mind azáltal ugyan mindgyárt hozzá rétetit: Az mellyet az ember nec fia ádtinéktec. Hounét megtettzic, hogy az czelekedés nec igéje az kegyelemel nem vertetic ellenben, hanem az terény igyekzetre vonyatic. Es annak okaért né következc, hogy az hívőc ő magoc legyenec okai az ő idvősége nec, avagy hog az ő czelekedetekből farmazéc az ő idvőségec. Miczoda tehát? Mihelt őc az Evangeliumnac esmereti által, és az f. Lélek nec megvilágosítása által a Christusnac egyyességébe hivattattanac, az őrc élet ő bennec mindgyárt elkezdettett. Szükség azért hogy az jo czelekedet, az mellyet az Isten ő bennec elkezdett, elvegeztessenec mind az Ur Jesusnac napjáig. Továbbá elvegeztetic pedig hogy ha az által az hívőc igafsággal és fentséggel az mennyei Atyához egyenlők nec bizonyittyác, és megmutattyác magokat nem elfayult fiak nac lenni.

2. Az jutalomnac nevezetiből nem illic azt erőssitenünc, hogy az mi czelekedetinc legyenec oka az Idvőség nec. Elsőben az misiveinkben erőssen megállyon ez, hogy az mennyek nec orfága, nem az fogáknac jutalma, hanem az fiaknac öröksége; az mellyet czac azoc vesnec el, az kic az Urrol fiackà fogadtattanac: Es ez nincz semmi egyéb okért, hanem egyedül czac ez fiaságra való felvételért. Mert az fogáló leánnac fia na nem lesen örökös, hanem az fiabadosnac fia.

Sőt finte azokon az helyeken, az holott az fent Lélec azt igéri, hogy az mi czelekedetink nec jutalma lenne az őrc diczőség, megmutattya azt, hogy másunnat farmazéc az minékünc, midőn azt nyilvánással örökség nec nevezi. Ezenképpen midőn Christus az ő Attyának valasztottit az mennyek nec orfágának bírására hija, előfámlállya jollehet az czelekedeteket, az mellyeket azzal akar megfizetni: de egyfent mind hozzá téfi, hogy őc azt örököség nec igafsága által birjac el. Azonképpen hadgya meg fent Palaz fogáknac, az kic tistekben hiven eljárnac, hogy az Urul várjac meg az jutalmát, de hozzá téfi, hogy; Az örököség nec juralmát. Láttyc azt melly fogalmatosán, és ugmintelő irott főckal őrizkedtetnec bennünket hogy az őrc bódogságot az czelekedetec nec tulay donituc, hanem az Istentől fiaságra fogadtatásunknac.

Miert

Miert említik hát egyfent mind meg az czelekedeteket? Az Irásnac egyetlen példájával kimagyaraztatic ez kérdés. Az Isaaknac fületése előtt, Abrahamnac megígértetett vólt az Mag; mellyben ez földön minden nép megáldatnának: és az ő Magvánakis olly faporodása, hogy az ég nec czillagihoz, és az tengernec fővenyéhöz lenne hasonlatos, és többec effélék (ígértetnec.) Soc estendőckeb az után kékéti Abraham magát ahoz, az mintnéki mennyei jelenésből megvólt paranczolta, hogy az ő fiát megáldoznája. Midőn ez ő engedelmségét mutatta volna, visontag illy igéretet vesen: Megesküttem ennen magamra, ugmind az Ur, mivelhogy ezt czelekedted, és az te egy fülött tulaydon fiadnac nem kedveztel: Megáldlac tégedet, és megfokasítom az te magodat mint az ég nec czillagit és az tengernec fővenyét, Az te magod megüli az ő ellenség nec kapuit: és az te magodban megáldatnac ez föld nec minden nemzetségi, mivelhogy engedtel az én főmnac. Mit hallunc mi itt! Az ő engedelmsével érdemlette Abraham az áldást, az melly ő néki megvólt ígérve, minekelötte ő néki ilyen paranczolat adatott vólna: Itt bizonyára minden kerengésnélkül vesfüc fünkbe, hogy az Isten az hívők nec czelekedeteket az ockal az jóckal fizeti meg, az mellyeket az előtt régen elgandolt fändéckál nékiec adott, midőn semmi oka arra nem vólna hogy vélec jöltenne, egyéb az ő irgalmaságánál.

3. Mindazonáltal ugyan nem czal és czüfol meg minket az Ur, midőn azt mondgya, hogy az czelekedeteket azzal fizeti meg, az mit az czelekedetec előtt minékünc ingyen ajándékozott. Mert mivelhogy azt akarja hogy az jo czelekedetec által gyakoroltassunc az megígért dolgok nec eltellyessítés nec avagy vélec való élés nec meggondolattyára, és hogy azokban fassunc, hogy az mennyekben nékünc letött bódog reménség re vágyodgyunc, azoknak is azért igazán tulaydonitathatic az igéret ec nec gyümölcsze, az mellyek nec tellyességesen való élésére minket visnec. Szépen kinnyomja az Apaftal mind kettőt, midőn mond, hogy az Colosébéliec az fentetetre igyekzenec, azért az reménségért, az melly ő nékiec mennyekben letétetett, az mellyet az előtt hallottanac vólna az Evangeliumnac igaz igéje által. Mert midőn azt mondgya, hogy az mennyekben nékiec letött reménséget az Evangeliumból elmertéc legyen meg, ugy magyarázza meg, hogy egyedül czac az Christusban állyon, és semmi czelekedetben nem: Mellyel eggyez fent Peter nec amaz mondásais; hogy az hívec Isten erejével hit által őriztetnec meg az idvőségre, az melly elkéfitetett hogy megjelenéc az ő idejében. Midőn pedig azt módgya, hogy annak okaért igyekzenec jót czelekedni, azt jelenti, hogy az hívec nec, életek nec egéfi idejében futnioc kellyen, hogy azt elfoghassac. Hogy pedig azt ne alitanóc, hogy az a

Nnnn

Phl. 2. v. 12.
Ioh. 6. v. 27.

Phl. 1. v. 6.

Eph. 1. v. 18.
Gal. 4. v. 30.Gen. 15. v. 8.
8c 17. v. 1. 8c
18. v. 20.Gen. 22. v.
8. 17.

Col. 1. v. 4.

1. Pet. 1. v. 5.

jutalom, az mellyet az Ur minekünc ígér, az érdemnek nagy voltához mértékeltefség, hasonlatoságot ad elő, az mellyben ő magát hazigazdává teszi, az ki valakiket előtalál, mind az ő fölőjében való munkálkodásta küldi. némellyeket az napnac első oráján, némellyeket az másodikon, némellyeket három órán; tizenegy órán is némellyeket: estvelére mindeneknek egyaránt való jutalmat ad. Mellynek magyarázattját rövideden és igazán befoglalta egy régi könyvirő, akar az ki lött legyen, mellynek az Pogányoc hivataláról írott könyve Szent Ambrosnac tulaydonitatic. Ennec savai-
 val itt örömesben élec, hogy nem az én magaméval. Ez hasonlatoságnac regulája által mutatta (ugymond) meg az Ur az fokféle hivatalnac külömb külömb voltát, az melly mind azon egy kegyelemre néz: az holott kétségnélkül, az kic tizenegy orakor küldetne az fölőbe, mivelhogy azokkal az kic egész nap munkálkottanac, egybehasonlitatnac, példázattya azoknac, az kiket az ő kegyelmének felséges voltánac megasztalására és ajánlására, estvelére, és az ő életeknek végében jutalmazott és ajándékozott meg: nem az ő munkájokért adván az jutalmat, hanem az ő jóvóltanac gazdagságát azokra kiöntvén, az kiket az ő czelekedeteknélkül elválástott, hogy azokis, az kiket munkával veritékeztenec, és még sem vőttenec többet az utolsóknál, megértse az, hogy kegyelemnek ajándékát, és nem czelekedeteknek jutalmát vőtté legyen. Utolsó méltó ezis hogy ember jól esébe vegye, hogy azokon az helyeken, az hól az öröc élet az czelekedetek jutalmánac neveztetie, az nem vetetic egyáltalnyában azért az eggyeségért, az melly eggyeségünc az Istennel vagy az bodog halhatatlanságra, midön minket az Christusban atyai jóvóltával vesen környül: hanem annac az bodogságnac bírásáért, avagy véle való éléseért, az melly bodogságünc minékünc leszen az ő országában: az mint az Christus savaiis kimurattya, midön mond: Az következendő világban, az öröc életet. Es másuttis, jövetec el, bírjate az országot, &c. Illyen módon nevezi sient Pális fiaságnac, az feltámadásban való megjelenését az fiaságnac: és azont ostán az mi testiünc megváltságánac magyaráza.

Az mi képpen pedig, hogy az Istentől elválás és elidegenedés öröc halál, azonképpen midön az ember az Istentől kegyelemben vétetic, hogy az ő eggyeségével éllyen, és ő véle eggyé legyen, tehát az halálból az életre vitetic; az melly egyediül czac az fiaságra felvételnac jótéreménye által leszen. Es ha az ellenkező az ő fokáfor ferint az czelekedeteknek jutalmát megáttalkodottul vitattya, ellenebbe verhetni feleletül á sient Peternek imez mondását, hogy Az hitnek jutalma az öröc élet.

Matt. 10. v. 1.

Sib. 1. Cap. 1.

Matt. 20. v. 30.

Matt. 25. v. 14.

Rom. 8. v. 18.

1. Pet. 1. v. 9.

4. Negondollyuc azért hogy az sient Lélec ez illyen ígérlet által az mi czelekedetünknek méltóságát diczerje, és ajanlya; mintha azoc illyen jutalmat érdemlenénc. Mert az Irás semmit nem maraszt meg minékünc az mi által az Istennel sine eleibe magasztaltathatnanc fel. Sőt inkább mindenestől fogván azon vagy on, hogy az mi magahitségünket meghöcköllye, lealazza, földhöz verje, és mindenestől fogva elrontsa. Hanem az mi erőtelenségünc gyamolitatie így fel, az melly egyébként mindgyárt elesnéc és fenekre menne, hogyha magát reménséggel nem tartaná, és az ő unakodást vigasztalással nem enyhitené. Előfer melly néhez legyen nem czac minden jószágát hanem ön magátis elhagyni és megtagadni, gondolya meg külön kiki ő magában. Mindazáltal az Christus ezzel az vitezkedésnek kezdetivel sienteli fel az ő tanítványit, az az, minden hiveket.

Annakutánna egész életekben őket úgy tanittya az kereftnecc fe-
 nyitéke alatt, hogy az ő fivőc ne ragazkodgyanac az jelen való jóknac kívánságára avagy bizodalára. Rövid fővel, többire mindenkor úgy bánic vélecc, hogy semmit egyebet ne érezenec kétségbe esésnél, az melly minden fötől reájoc tudul, akar oc melly felé forditsac semeket, mind az mennyire ez egész világ kiterjedt. Ugy hogy sient Pal azt mondgya, hogy mi minden embereknél nyomorultabbac volnanc, ha czac ez világon reménlenénc az Christusban. Ez illyen nagy inségben és forongásban vélecc vagy on az Ur, hogy kétségbe ne essénc, ki őket megintti, hogy felemellic az ő fejeket, és tovább tekintsenec, tudniillic hogy azt a bodogságot, az mellyet ez világon nem látnac, ő nála talállyac meg.

Ez bodogságot, sóldnac, jutalomnac, és megfizetésnecc nevezi: nem hogy az czelekedeteknek érdemét valamire beczüllené, hanem az jelelenti, hogy megfizetésli legyenec az ő nyomoruságoknac, sientvedésnecc és gyalazattyoknac.

Annakokaért semmi abban ellent nem áll, hogy az öröc életet az Irásnac példájával, megfizetésnecc ne neveznőc: Azért hogy az Ur abban az öveit, az munkából az nyugodalomba, az nyomoruságból bodog és kivanatos állapotban, az somoruságból örömbe, az sientenyéségből bővségess gazdagságba, és az gyalazatból az diczőségbe véti fel. Végzetre hogy nékiec minden gonofért, az mellyeket sientvedtenec, az legnagyob jókat adgya: Azonképpen az sem sienterez semmi alkolmatlanságot, hogyha az sientseget útnac tartyc, jollehet né ollyannac az melly menyorságra bemenetelt nyisson, hané az melly által az válástottac az ő Istenektől

Rom. 8. v. 30. annac megjelenésébe béiktattassanac, mivelhogy ez az ó jó akarattya; hogy megdiczõitse azokat, az kiket megfentelt. Czakhogy azt ne gondollyuc, hogy az Isten az megfizetésben az mi érdemünket nézze, az mellyben az Sofistác alkolmatlanul tévõlyegne, mert nem gondollyac meg azt az tziit az mellyet mi megmagyarázatunc és megmutattunc. Melly visfca fordultság pedig, midõn az Isten minket valami tziira hivand, hogyha mi másfelé nézõnc. Nincz semmi vilagosb annál, hogy az jóczelekedetek nec jutalom i-gértéséc az mi testünk erõttségének felfegítésére, és nem az mi elménk-nec diczekedéssel való felfuvalkodtatására. Azki azért az czelekedetek nec érdemét hozza innét ki, avagy az czelekedetet az jutalommal egy funtban méri meg, az legmefsebben tévelyedic el az Istenec tziellyátul.

2. Tim. 4. v. 8.
Aug. ad val.
de Grat. 8c
lib. 2r.

5 Annakokaért midõn az Irás azt mondgya, hogy az igaz bírõ az Ur Isten az õveinec ackoron õstán megadgya az Igafságnac koronáját, azt én nem czac magyarázom fent Agostonnal; Kinéc adna meg az igaz bírõ az koronát, hogyha az irgalmas Atya az kegyelmességét nem ajándékozta volna: Es mint lenne igafság az, hogyha az a kegyelem, az melly az Istentent megigazittya, elõl nem mêt volna? mint adatnánac meg ez adótságbol valóc, hogyha elõb amaz nem adótságbol valóc, nem adattanac volna? Hanem még máftis tesec hozzája: Mint tulaydonitaná az mi czelekedetink-nec az igafságot, hogyha az bēnec való hamiságot, az õ kegyelmességével el nem fedezné? Mint tartaná azokat jutalomra méltóknac, hogyha azt, az mi az okban büntetésre méltó, az õ megmérhetetlen jó voltából el nem tör-lenéje: Ezeket az miket az jó czelekedetek közzé ragadott fogyatkoza-sóknaec kegyelmes megboczanattyárol, és az büntetésnec megengedése-rõl mostá mondéc, azért tesé az f. Agoston magyarázattyanac melléje, mi-velhogy õ az örõc életet kegyelemnec fokra nevezni, arra nézve, hogy az minékünc, az Istentõl ingyen adott ajandekokért, adatic; midõn az czele-kekedetekre lesfen fizetés, Az Irás pedig még mélyebben is lenyom bennim-ket, és egyfermind ismét feligyenest. Mert azonkivül, hogy az czeleke-detekkel való diczekedést megtiltya, mivelhogy azokis Isten ajándéki le-gyenec, egyfermind arrais megtanit, hogy mindenkor megvadnac valami bünnel ferteztette: ugyhogy az Istenec eleget ne teheffenec, hogyha az I-stennec kemény itéletnec merték sínóra ferint mérsékeltetnénc és fontol-tatnánac meg: De hogy az mi buzgoságunc meg ne hidegüllyon, azért ta-nittya hogy az czelekedetec kedveffc az Istennél, mivelhogy azokat az benne való fogyatkozáoknaec kegyelmes elfedezésével vesfi el. Noha pedig fent Agoston valamikevessé külõmben fõl hogynem mint mi: mind-azáltal az Bonifaciushoz irott harmadic könyvbéli favaiból nyilván meg-tettzic, hogy az dolognac mivõltában külõmbet ne értfen mi nálunknál.

Holott

Holott midõn két embert hasonlított volna õ fve, kiknec egyic czuda mel-ly fentéséges és tõkéletes életõ volna: az másikis bizony az hogy tõkél-letes erkõlczü jambor ember, mindazáltal nem finte olly tellyeséges, hogy még foc fogyatkozáfais ne volna: Végre õstán így fõl: Tudniillic, az melly az jó erkõlczõkben tellyeségtelenbnec láttzic amannál, ez az Istent diczéri minden jóczelekedetekben, és az gyalázatot õnnõn magánac tulaydo-nittya, az tisttéséget pedig az Istennec, az Istenben való igaz hitert, és õ tõl-le vévén mind az bünõknec boczanattyát, mind pedig az jó czelekedete-kért való ferelmet; és midõn ez élettül meg kellyen valóni; elköltõzic az Christusnac tartafaságába. Miért pedig, hogyha egyedül nem az hitert? Az melly noha czelekedeteknélkül fenkit nem idvõzit, (mert az az Igaz **Hab. 2. v. 4.** hit az melly az czelekedetec által munkálhodic) mindazáltal az bünõkis a-zon által boczáttatnac meg, mert az igaz, hitbõl él. Az hirnélkül pedig az czelekedetec, az mellyec jóknac láttatnac bünõcké változnac. Itt bizonyá-ra nyilván és vilagoson megvallya azt, az miért mi olly keményen hartzo-lunc, hogy az jó czelekedetek nec igafságot abban állyon, hogy az bünõk-nec megboczanattya által kedveffc az Istennec.

6 Vadnac tõb mondáfokis az Irásban, az mellyec mayd hasonló értel-müec, azockal az mellyeket mostan megmagyarázanc, az mint midõn az **Luc. 16. v. 9.** mondatic, hogy: Szerezzetec magatoknac jó akatõ barátságos embereket **1. Tim. 6. v. 17** az hamis Mammonból, hogy mikoron megfogyatkozotoc, befogadgyanac titeket az örõc haylékokban: Azoknac az kic ez vilagon gazdagoc, meg-hadgyad, hogy fel ne fuvalkodgyanac, és reménségeket né az bizõtálá gaz-dagságokbá: hané az élõ Istébé vesséc, hogy egybebeckel jóltegyenec, hogy gazdagoc legyenec jóczelekedetekkel, hogy magoknac jóvendõre jó fun-damentomot vessenec, hogy elvegyéc az örõc életet. Innét megláttzic (ugymondnac õc) hogy az jó czelekedetec azokhoz az gazdagságokhoz hasonlitanac, az mellyeckel az örõc bódogságban kellyen élnünc. Erre én azt felelem, hogy mi annac az mondasnac igaz értelmére soha nem jutuc, hanemha megtekintyuc miczoda tziira igazitotta legyen az fent Lélec azt az õ favát: Ha igaz az mit Christus mond, hogy ott vagyon az mi fivünc, az hol az mi kinczünc vagyon: tehát az miképpen hogy ez vilagnac fiaf for-galmatõsson serenykednec azoknac az dolgoknac megferzésében, az mel-lyec ez életnec gyõnyõrüségére fõlgálnac: azonképpen az hivekis, mivel-hogy megtanultac azt, hogy ez élet mint az álom elmulic, azokat az dolgo-ka, az mellyeckel mindenkorõ valóban élni akarnac, arra az helyre küld-gyéc, az holott örõcké akarnac élni. Az mit azért azoc czelekefcnec, az kic valamely helyre igyekeznecc költõzni az holott rendeltéc hogy egéfi éle-tekert vegezzecc, azokat kõvessüc miis: Azoc az õ marhájakat elõl elküldic,

Nnnnn 3

és egy idig örömeft ellefnec annélkül: mert annyival bódogbaknactartyác magokat, mentől töb jószágoc vagy on azon az helyen, az mellyen fokáig akarna lakni. Hogyha hisfiuc azért hogy az meny az mi hazanc, tehát az mi gazdágfáginkat inkább oda küldgyüc, hogynemmint itt tartanóc még, holott oftan hirtelen elköltöztünkben itt kelletnéc hadnunc. Miképpen kell pedig által küldenünc? ugy tudniillic, hogy azokat az fegényeknec fűkségekre közöllyüc: holott az Ur mind azokat, az mellyeket azoknac nyuytunc, ő magánac adottaknac tulaydonitya. Innét vagy on imez fep igéret: Az ki az fegénec ad, az Urnac ad az kölczönt ufurára. Ismet, Az ki gazdagon vét, gazdagon is arat az. Mert az Urnac kezében tétetnec azok le, az mellyec fteretéből az atiafiackal közöltetnec: ő pedig ugy mint hivséges takargató, egykor mindeneket nagy nyereséggel ilneg kezünkhoz ad. Olly igen nagy beczületic vagy oné tehát az Urnal az fteretet czelekedetnec, hogy azoc minékünc ugmint az ő kezibe őrizetre letétetött gazdágfáginc legyene? Kiczoda félne ilyen formán fólgni, holott illy nyilván és gyakorta bizonyitya ezent az fient Itas? Továbbá ha valaki az Istenec merő azon jóvóltárol, az czelekedeteknec méltóságára akar által fólgni, annac ez bizonyságoc nem segític az ő tévelgését megerőfítteni. Mert innét semmit egyebet helyessen kinem hozhatf, hanem hogy az Istenec jó akaratyá, kegyelme és engedelmes vólta czudálatos nagy legyen mihoz zanc: Mivelhogy ő az mi engedelmes; fólgálatinkban, akar azoc melly méltatlanok legyene czac arrais, hogy tölle megtekinteffenec, megis czac egyet sem hágy elvefni.

2. Thef. I. v. 5. 7 De inkább üzic az ellenkezóc az Apastalnac favaít, az ki midön az Theffalonica bélicket vigasztallya az nyomoruságokban, azt tanitya hogy azoc ő reájoc azért boczáttattanac legyen, hogy méltóknac tartaffanac az Istenec orfágára, az mellyért fenyvednec. Mivelhogy igaz (ugymond) az Istennél hogy nyomorusággal fizessen meg azoknac, az kie titeket nyomorgatnac. ti néktec pedig nyugodalmat adgyon mi velünc, mikoron oftan az Ur Iesus Christus megjelenic mennyekből. Az Sidokhoz írt levél nec pedig mestere mond: Nem hamis az Isten, hogy elfeleytené az ti czelekedettek, és az fteretet, az mellyet megmutattatoc az ő nevében, hogy az fienteknec fólgálatoc. Az első mondásra azt felelem, hogy ott fient. Pál semmi érdemünk nec méltóságát nem jelenti: hanem czac azt akarja mondani, hogy az miképpen az mennyei Atya minket fiaivá válaftott a azonképpen az tis akarja hogy mi az Chustushoz az ő egyfűlött fiához hasonlatoflac legyünc.

Az miképpen azért hogy ő néki előfter fenyvedni kellett, és az után

ment bé az néki rendelt dicz őfségben; azonképpen minékünkis foc nyomoruságoc által kell menyorfágba bemennünc. Mikor azért az Christusnac neveért nyomoruságot fenyvedünc, ugmint neminemü jegyec nyomattatnac mi reánc, az mellyeckel az Isten az ő nyájánac juhait fókta megjegyzeni. Illyenmódon tartatunc azért méltóknac az Isten orfágára, mivelhogy az mi Urunknac és mesterünk nec billyegeit visellyüc az mi testünkben, az mellyec az Isten fiaínc jegyei. Ide tartoznac imez mondásokis, hogy az Iesus Christusnac öldöklését velünc hordozzuc az mi testünkben, hogy az ő életeis megjelenyéc mi bennünc: hogy mi az fenyvedésben ő hozzája hasonlatoflac legyünc, hogy ő hozzá az halálból való feltámadásbanis hasonlatoflac legyünc. Az oka, az melly fient Páltul hozzája tétetic, tudniillic, hogy igaz legyen az Isten előtt, hogy nyugodalmat ferezzen azoknac, az kie nyomoruságot fenyvedtenec, nem fólgal az czelekedeteknec valami méltóságánac bizonyítására, hanem czac az Idvófség nec megerőfítésére, mintha azt mondaná; Miképpen hogy az Istenec igaz itéleti előtt méltó dolog az, hogy az ti raytatoc tött nyomorgatásfókért az ti ellenfegitekben bősűt allyon: Azonképpen méltó az is, hogy tinektec ez nyomoruságoktól megenyhiteft és nyugodalmat engedgyen.

Az másic mondás, az melly arra tanit, hogy az Istenec igazságához olly igen illyéc, hogy az ő engedelmeftégekről és fólfogado vóltókról el ne feletkezzéc, hogy mayd azt érteffe, hogy nem igaz dolog volna, hogyha arról elfeletkeznéc; annac értelme ez. tudniillic; Az Isten, hogy az mi restelkedésünk ből minket felferkentfen, reménséget adott minékünc, hogy az munka az mellyet mi az ő nevénc tífteftégére czelekednénc, nem lenne hijában való. Mindenkoron megemlekezzünc arról, hogy ez az igéret, az miként mind az többi is, minékünc semmi hafnot né hozna, hogyha az Irgalmásfágnac kegyelme ből ingyen lött kötése elől nem járna, az mellyen az mi idvófségünk nec egéft bizonyos vólta áll. Erre való biztunkban azért bátorsággal meghidgyüc azt, hogy az Istenec bővséges jóvóltá, még az mi czelekedetinket is, akar azok melly méltatlanoc legyenekis, nem hadgya jutalomnélkül. Hogy minket az Apastal ez reménségben erőfít fen, azt bizonyitya, hogy az Isten nem hamis, hogy minékünc az ő egyfter megigért hivségét meg ne tartaná. Annak okaért ez az Istenec igazsága inkább vonyatic az ő igéret nec igazmondoságára, hogy nem valamire egyébre, az mivel ő minékünc törvény fterint tartoznéc hogy megfizetnc.

Az melly

Gal. 6. v. 17.
2. Cor. 4. v. 10

In Psal. 32.
109. & alibi
sa p.

Az melly értelemről egy igen szép mondása vagy on fient Agostonnac: Az mellyet, miképpen hogy ez fient ember, emlekezetre méltó mondas gyanant nem általlott gyakorta előhozni: azonképpen én sem alitom melatlannac arra, hogy gyakorta rea emlekezzünc. Az Ur hivséges (ugy mond) az ki magát minékünc adósá tötte, nem valamit vévén tollünc, hanem minékünc mindeneket igérvén.

1. Cor. 13. v.
2. 13.

Col. 3. v. 4.

3 Szent Pálnac imez mondasiis béhozattatnac: Ha minden hitöm volnais, úgy hogy hegyeket mozditanéc ki helyekből; fíeretem pedig nem volna, semmi volnéc. Ísmet, Megmaradnac azért az remenség, az hit, és az fíeretet, de ezek között legnagyobb az fíeretet. Ísmet, mindenkenc felötre legyen fíeretetec, melly kötele az tökelletségenc. Az két elsőből czatáznac az mi Pherisáufinc, hogy mi az fíeretet által igazitatunc inkább meg, hogynem az Hit által. Mivelhogy az á fellyeb való jószág, az mint óc mondgyac. De minden fíaratságnélkül meghamiffitatic ez az okoskodás. Mert megmagyaráztuc másutt, hogy semmit nem tartoznac az igaz hitre, az mellyec elsőben mondatnac: Az másikat miis az igaz hitől magyarázuc; az mellynél mondgya hogy nagyobb az fíeretet: nem hogy többet érdemlene, hanem hogy sokkal gyümölcsözsb, hogy messzebb terjed, hogy többekenc fölgal, hogy örökké megmarad: holott az Hittel való élés czac ideig tartson.

Ha az főbséget nézzünc t, ehát méltan az Isten fíereteti az elsőség. Az mellyről fient Pál itt nem szól: mivelhogy ez aránt nincz egyéb tizillya, hanem hogy egyenlő fíeretettel egyikünc az másikunkat az Urban éppitfe. De ám költünc azt, hogy az fíeretet ugyan minden módon főbségesb légye, hogy nem az hit; de kiczoda azért, az kinec igaz értelmé vagy on és egésleges az agya veleje, az ki azt rekeffte belöle hogy ez igazit on inkább meg, hogynem az hit: Az megigazitafi erő, az melly az hitben vagy on, ninczen az czelekedetenc méltóságában, mert az mi megigazuláfinc egyedül czac az Istennec irgalmasságában áll, és az Christus érdemében. Midön az hit ezeket megfogja, úgy mondatic minket megigazitani. Annakokaért midön az mondatic hogy az hit igazit meg, nem leszen egyéb értelemmel, hanem hogy az Christusban nekünc ajánlott igazságot bévéfi. Immár ha az ellenkezőket kérdende, miczoda értelemben tulaydonittyac az fíeretenc az megigazitafi; azt felelic: Mivelhogy az fíeretet az Istennél kedves jószág, annac érdeme által tulaydonitatic azért minékünc az igazság, az Istentől annac kegyelmessen vételéből. Látod itten melly kellyemésen folyon az ő bizonyításoc.

Mi az hitről mondgyuc hogy megigazit, nem hogy az ő méltóságával érdemellye meg az igazságot; hanem mivelhogy olly esköz, az melly által

által mi az Christus kegyelemből ajándékozott igazságot megfogjuc. Ezec pedig az Pharisáufoc, elhadgyac az Istennec irgalmasságát, és semmi emlekezetre nem tesnec az Christus felöl az mellyben áll az igazságnac egés sümaja, és azt akarjac elbirni, hogy mi az fíeretet által igazulunc meg, mivelhogy nagyobb jószág, hogy nem az Hit. Szinte mintha az ki azt vitatná, hogy az király sokkal alkalmasb volna az fíaru czinállásta az vargánál, mivelhogy az sokkal méltóságosb és nemességosb volna, hogynem az varga. Ez az egy rekeffő beffed, elégséges jelensége annac, hogy mind az Sorbonai Iskolác, czac legkevesbé sem kostolitottac meg miczoda legyen az Hitenc megazitafa. Ha pedig valamelly versengő mégis azt pattogná ellenünc, hogy, miért értyünc és vessfünc mi az Hitenc igéjét illy megvalasztással ennyi sokféleképpen, az tudgya meg azt, hogy nem kicziny okom vagy on nekem ez illyen magyarázatra.

Mert holott az oc az ajándékok az mellyeket fient Pál előfamlál, az Hitben és az Remenségben nem inemüképpen befoglaltatnac, mivelhogy az Istennec esmeretire nézenc, ő fívefoglallya azért mindazokat, midön az Caputnac az végén egy sommaba akarja forítani ez két igébe, tudni illic az Hitben és Remenségben: Mintha azt mondanája; Az profetálás, és az külömbkülömb nyelvec, és azoknac magyarázatyanac kegyelmé és az esmeret, erre az tzelre tartoznac, hogy minket az Istennec esmeretire vigyenec. Az Istent pedig ez halando életben, külömbben meg nem esmerjuc hanem czac az Hit által és az remenség által. Midön azért az hitet és az remenséget nevezem, egy fíersmind befoglalom mind ez ajándékokat. Megmaradnac azért ez hármac, az Remenség, az Hit, és az fíeretet: az az, akar melly sokfélecc legyenek is az ajándékok, mind erre hozattatnac. Ezek között kiváltképpen való á fíeretet. Az harmadic helyből azt rekefftic; Hogy ha az tökelletségenc kötele az fíeretet, tehát kötele az igazságnak is, az melly semmi nem egyéb hanem tökelletség. Elő fíer hogy elhadgyuc, hogy ott fient Pál, azt nevezi tökelletségenc avagy tellyeségenc, midön valamelly jól rendelt anya fient Egyhaznac tagjai jól vadnac ő fíve fíerkeztetvén, és egyyesséc, és megvallyuc hogy mi az Isten előtt az fíeretet által lesünc tökelletségenc.

Miczoda uyságot hoznac tehát elő? Mert én az ellen mindenkoron ezt fogom ki, hogy mi az ollyan tökelletségenc soha nem jutunc, hanem ha tökelletes fíeretetünc leend; és azt akarom innet kihozni, Mivelhogy minden emberecigen távol legyenec ez világon az fíeretenc etellyessítésétől, hogy azért mindeé remensége az tökelletségenc tölóc elveteret legyen.

Nem akaroc minden bizonságokat meg forgatni, az mellyeket ez mai nap az bolond Sorbonistac, az Irásból (az mint akarmellic elejekbe fordul) felkapdosnac és utannunc lövöldözne. Mert nemellic olly nevelésécc, hogy én magam sem számíthatom elő, hanem ha velec együtt méltán bolondnac akaroc láttatni. Elvégezem azért, hogyha először az Christuscac imez mondását megmagyarázandom, az mellyel czudálatos, melly igen ciklandoztattyac és gyönyörködtetic magokat.

Mertigy felel Christus az Irástudonac, az ki azt kérdetta, hogy miczoda volna sükség az örök idvőségre, Bé akarfe az életre menni? tehát tart meg az paranczolatokat. Mir akarunc egyebet (ugymondnac őc) hollott ön maga az Kegyelemnac adoja paranczollya, hogy az paranczolatoknac megtartása által ferezül meg magunknac az menyországot? Mintha Matt. 23. v. 17 nem nyilván valo dolog volna, hogy az Christus az ő feleletit azoc ferezintigazitotta az kikkel látta hogy ügye volna. ő itten egy Törvény Tanítóttul kérdetic, az idvőség megnyetésénec módgyárol, és ezt nem köz módön, hanem minemü czelekedettel jussanac az emberek azhoz. Es mind az főlonac semélye, és finte az kérdésis indította arra az Urat, hogy igy, felellyen: Amaz mivelhogy az Törvényi igazságnac vélekedésével volna felfuvalkodva, megvakult az czelekedetiben valo hamis bizodalommal. Annakutánna nem kérdett egyebet, hanem mellyec volnánac az igazságnac czelekedeti, az mellyec által az idvőség megferezettenc. Melán igazitatic azért az Törvényre, az mellyben tekelletes tükere vagyon az igazságnac. Miis azt predikallyuc, hogy az paranczolatokat kellyen megtartani, ha az élet az czelekedetekben kerestetec. Es ez tudomást sükség meg tudnioc az Keresztényeknek: mert mint folyamodnánac az Christushoz, hogy ha meg nem esmernéc azt, hogy őc az idvőség nec utából az halálnac meredek helyére estenee legyen? Mint érthetnéc pedig meg, melly meste téveledtenee legyen az idvőség nec utából, hogyha elő meg nem értenéc miczoda ut volna az? Ackor inter nec meg azért ostánnan, hogy minden ő menedék helyec, legedelmec, az idvőség nec ismét meg ferezésére az Christuaban legyen, midön lárttyac, melly igen hadakozzéc és czatazzon az ő életec, azzal az istenni igazsággal, az melly az törvény nec megtartásában foglaltatic. Az Summája ez, Hogyha az idvőség az czelekedetekben kerestetec, az paranczolatokat kellyen megtartani, az mellyec által mir az tökélleres igazságra tanitannac.

De itt nem kellebbe akadózva maradnunc: hogyha futafunk közbe
nem

nem akarunc meg czüggedni. Mert senki közülüne nem elég erős az paranczolatoknac megtartására. Mivelhogy azért az Törvény nec igazságtul mindnyájan kirekerestetünc, sükség hogy más fegedelemhez folyamodgyunc: tudniillic az Christus hitühöz. Annakokaért az miképpen itt Urunc az Törvény Tanítótt, az mellyet látta hogy az czelekedetekben való üres bizodalommal kevelkednéc, hátra az törvényre igazittya, az mellyből tanulna meg, hogy bünös és az örök halálnac rettenetes itéleti alya volna vetterve: azonképpen vigasztalásitt egyebeket az kegyelem nec igeretivel, és kihadgya az törvényt; az kic az ő magoknac ez ilyen megismerése által immár megaláztatannac, midön mond: Jöjjetec en hozzám mindnyájan az kic megfaradtatoc és megterhelttetec. En megenyhitlec titeket: és nyugodalmat találtoz az ti lelkeitek nec.

Matt. 11. v. 28

10 Végezetre, minékutánna az mivelüne ellenkezőc az Irásnac felforgatásában megfaradtannac, az okoskodásra és sofistakodásra elnec. Nagy gunyossan patvarkodnac abban, hogy az hit néha czelekedet nec, vagy dolognac neveztetec: és innét azt tekeretic, hogy mi az hitet az czelekedetekkel nem igazán vettyüc ellenben, az megigazulásban. Szinte mintha az hit, az mennyiben az isteni akarathoz való engedelem, maga érdemével ferezne minékünc az igazságot; és nem inkább, hogy az Istennec irgalmasságot megfogván, azt az Christus igazságot, mellyet az isteni irgalmasság az Evangelium prédicálásában minékünc ajánlott, az mi fiveinkban peczetelné meg. Hogyha ez ilyen bolond ellenvetélek nec megtzafolásában sokat nem mulatoc: megbozásac azt ennékem az Keresztényen olvasóc, mert azoc minden idegen ostomnélkül, az önnön saját erőtlenség ec által eléggé megromlanac. Mindazáltal egy ellen vetett, az melly valami értékünc látzic, rövideden sükség megforgatnom és elhárítanom, hogy valamiképpen az olyanoknac az kic kevesse gyakorlottac magokat, valami gondot ne ferezzen. Mivelhogy az közönséges értelem tanittya, hogy egyetlen egy legyen az ellenkező befed nec regulája: és minden bünöc minékünc igazságtalanságunkra tulaydoniratnac, az igazsághoz ferkezhetö nec mondgyac őc lenni, hogy minden jó czelekedetek nec az igazság diczereti tulaydonitasséc.

Az kic ugy felel nec, hogy az emberek nec kárhozattyoc tulaydonságképpen egyedül czac az hirdenségből fármazic, és nem egyfer mind külön minden bünökből, ennekem azoc eleget nem ac nec.

Megengedem bizonyára azt néki, hogy az hitelenség legyen kuffe-
je és gyökere minden gonosnac. Mert az első elfakadás az Istentől, az
mellyből ostán egyéb külön való vétkec következnec az törvény ellen.
Az mi pedig azt illeti, hogy ők olyanoknak akarnac láttatni, mintha az jó
és gonos czelekedeteket egyfunt mértékben akarnac egymás ellenébe
tenni, az emberek nec igazságokat és hamiságokat azoc ferint mérsékleni
és beczülni, itten kéferitetem tölóc külömbet tartani. Mert az czeleke-
detek nec igazsága az törvényhöz való rökélletes engedelmeiség. Anna-
kokaért az czelekedetec által meg nem igazulhat, hanem ha ebben az en-
gedelmeiségben, mint egy igyenes linea mellett, ugy járandaf egész éle-
ted nec minden idejében. Az mellytől miholt eltávoztál, mindgyárt az
igazságtalanságba estél. Innét megtetzic, hogy az igazság nem egy vagy
kevés egynihány czelekedetektől farmazzéc, hanem az Isten akaratya-
nac egész len és tökéletesen való bétöltésében állyon. Az igazságtalanság-
nac pedig avagy hamisságnac megtilésének sockal külömb módgya va-
gyon. Mert az ki paraznázkodott avagy lopott, az olyan, egy bün által
halálra köteleztetett: Mert az Isten nec diczó felsége ellen vétkezett, és azt
sértette meg. Eze az mi eskeskedőine abban ütközne meg, hogy né for-
dittyác elméjeket bent lacabnac iméz mondására: hogy Az ki egyben vét-
kezic, az immár mindenic paranczolat ellen vétkeisé lött: Mert az ki az ö-
léft megtiltotta, ugyan azon tiltotta meg, az lopástis, &c. Annakokaért ne
láttaséc ez illetlennec, ha mi azt mondgyuc, hogy az halál méltó földgya
akar melly egy bünnékis. Mert minden bün ők méltóc az Isten nec haragjá-
ra és igaz bossu állására. Igen hitvány és izetlen rekefítés lenne pedig, ha
ezt te megakarnád fordítani, tudniillic, hogy egyetlen egy joczelekedet-
tel megengesteltheisé az Isten az emberhöz, holott azonközben sok-
féle bünökkel ötet ingerli és az ő haragját érdemli.

TIZENKILENTZEDIC RESZ.

Az Keresztényi Szabadságról.

Imár az Keresztényi Szabadságról kell tanitást tenni: az mellyet sem-
miképpen nem kell annac elhadni, az ki azt végezte, hogy az Evange-
liomi tudománt rövid summába foglallya. Mert felotte igen sükséges
dolog, az melly nec esmererinelkül az lelki esmeretec mayd semmihöz
kételhede nélkül nem mernec kezdeni: soc dolgokban kételkednec, és
yifásók nec, mindenkor ingadoznac és retteg nec. Kiváltképpen pe-
dig tol-

dig toldalékja ez tudomány az megigazulásnac, és nem kevés érteke va-
gyon annac erejének igazán való megértésére. Söt az kic az Istent valóban
felic, ebből hasonlithatatlan gyümölcsét véfic annac az tudománnac, az
mellyer az Istentelenec és gunyolódó ember ec az ó-trágár befeddekekkel na-
gy fennyen megkarzagnac. Mert az lelki réfegségben, az mellyel ők meg-
ragadtattanac, minden kényeséget megengednec magoknak. Annako-
kaért, idejekorán fordul mostan elő, Annakfelotte használatofis, hogy
ennec bővségesb és egyenesb megdisputálása, (mert oda fel tölünec egyni-
hanyfor volt róvideden megemlíte) erre az helyre halasztarnéc: mert mi-
holt ember az Keresztényi Szabadságot megemliti, legottan avagy az gonos
kivánságoc gerjednec fel, avagy dühösködő rámadafoc indulnac, hogy ha
ember ez ilyen této vázó agyafoknac idején elejeket nem véfi, az kic an-
nélkülis minden jókat gonosfágon megvéstegetnec. Mert egy réfent
ennek az Szabadságnac sine alatt elvetnec magoktul minden Istenhöz való
engedelmeiséget, és magokat nyakra före vetic az elfordult kényeségbe:
Egy réfent haragufnakis, mivelhogy azt alittyác, hogy ez által minden fe-
nyitéc és mértékletesség, minden jó rendelés, és minden dolgokban való
megválasztás elvétefé és elhagyatáséc. Mit kellyen itt tennünec, ez ilyen
sorongásban rekefítetvén? Buczat adgyunc ké az Keresztényi Szabadságnac,
és ez ilyen véfedelmek nec alkalmatofságát és utat elvegyuc és elrekefésü-
ké? Söt bizonyára, ha ember ezt meg nem tartya, (az mint megmondattott)
sem az Christus, sem az Evangeliumnac igazsága, sem az Lélek nec belső
békesége igazán meg nem esmértetheric. Sockal inkább forgalmassan kell
azon lenni, hogy az Keresztényi tudománnac illy sükséges tzikkelye el ne
nyomattaséc, és mindazáltal eleit kell az önközben venni, az balgatag el-
lenvetélek nec az mellyec innec soktac farmazni.

2 Az Keresztényi Szabadság (az mint én aranzom) három tzikke-
lyből áll. Az első, hogy az hivek nec lelki esméret ec, midön az ő Isten
előtt való megigazulásoknak bizodalma kerestetic magokat az Törvé-
nyen fellyül emellyec és felvigyéc, és az Törvénnec egész igazságát elfe-
leytséc.

Mert mivelhogy az törvény, (az mint másutt immár megbizonyi-
tatott) fenkit nem hágy igaznac: avagy az megigazulásnac minden remén-
ségétül kirekefítetünec, avagy az Törvénytől sükség mag Szabadulnunc:
és bizonyára ugy, hogy ember semmi czelekedetre ne nézzen. Mert az
ki azt gondollya, hogy ő nekiis kellyen czac valami keves czelekedetecis
hozni az igazságnac elfogására, az semmi módot nem talál, és tzielt fel nem